

Det store Sølvfund ved Gundestrup

i Jylland 1891.

Orienterende Betragtninger

over

de tretten Sølvpladers talrige Relief-Fremstillinger.

Af

Japetus Steenstrup.

D. Kgl. Danske Vidensk. Selsk. Skr., 6. Række, historisk og filosofisk Afd. III. 4.

Med 8 Udslagstavler og mange i Texten indtrykte Figurer.

Kjøbenhavn.

Bianco Lunos Kgl. Hof-Bogtrykkeri (F. Dreyer).

1895.

Forerindring.

Til almindelig Veiledning ved **Benyttelsen af Tavlerne** under Læsningen af Afhandlingen bedes erindret, at denne er ledsaget af **to Sæt Udslagstavler**:

Et **første Sæt** af to Tavler (blot betegnede A og B) indsatte foran Afhandlingen, indrettede til at udslaaes tilvenstre og indeholdende omhyggelige Kopier af **Fundets samtlige Relief-tavler i samme Orden** og med **samme Numre**, som de have i det Kgl. Oldskriftselskabs ved dets Sekretær, Museums-Direktør, Dr. **Sophus Müller** affattede Skrift „Nordiske Mindesmærker“, Hæfte 2, 1892, med 9 fototyperede Tavler. De ere beregnede paa at skulle under Læsningen blive udslagne **tilvenstre**, forat Læserne stedse kunne have et let Overblik over Sølvtavlernes samtlige billedlige Fremstillinger.

I Afhandlingens Text henvises der til disse Tavler med et **Romertal**, sat i Parenthes, medens der med et **Arabertal** i Parenthes henvises til det Sidetal i ovennævnte Skrift, hvor vedkommende Tavles Billedfigurer ere blevne omtalte.

Til Grund for begge Tavler ligge omhyggelige Kontur-Gjennemtegninger af Originalskriftets Fototypier, udførte af Kunstmaler **E. Rondahl**, der ogsaa har revideret Tegningerne efter de af mig gjorte Bemærkninger og, ved Museums-Direktør, Dr. S. Müllers velvillige Imødekommen, efter selve Sølvspladerne i Museet. Her foreligge de fotografisk gjengivne i $\frac{3}{5}$ Størrelse, i Ætsninger udførte i samme Illustrations-Anstalt, der har leveret Originalskriftets fortrinlige Fototypier (nemlig d'Hrr. Pacht & Crones).

Et **andet Sæt** dannet af 6 Udslagstavler, betegnede Tavle I—VI, anbragte efterhaanden saaledes, at de alle blive at udfolde **tilhoire**; deres Figurer ville da stedse kunne sammenholdes med de talrige i Texten indsatte Figurer, der ligesom disse tjene til Forstaaelse og Tolkning af det første Sæts, selve Sølvtavlernes Fremstillinger.

Ved Læsningen af Afhandlingens Text beder Forfatteren engang for alle bemærket, at **Henvisningen til** dennes **Sidetal** altid, gjælder Afhandlingens **særlige Pagination**, ikke Sidetallet af det Bind af Kgl. Vid. Selsk. Skr., hvori den er optaget; og

ligeledes, at alt, hvad der er trykt med **fremhævet, spærret**, Skrift, maa betragtes som fremhævet af ham, selv om det Fremhævede er i Citater af andre Skrifter, naar ikke det Modsatte er udtrykkelig blevet angivet.

Oversigt over Afhandlingens Indhold.

Indledning og Forord	S. 1—7.
Skriftlig Henvendelse i Brev af Januar 1893 til Hr. Prof., Dr. L. Ussing om at ville i det Kgl. Vidensk. Selskab i Forfatterens Navn fremlægge Afhandlingen og meddele et Uddrag af denne og dens Figurer. Heri tillige en foreløbig Udtalelse om den Uoverensstemmelse, hvori Forfatteren befandt sig med det af Oldskriftselskabet udgivne Skrift over Sølvfundet, ikke alene med Hensyn til Forstaaelsen og Tolkningen af Relieffremstillingerne paa Sølvtavlerne, men ogsaa med Hensyn til hele Fundets Beskaffenhed og dets Tavlens oprindelige Bestemmelse m. m. S. 1—5.	
Et kort Forord om det Maal, de orienterende Betragtninger have sat sig, og om de Krav, man tør stille til et Forsøg paa Orientation i dette Galleri af hidtil temmelig fremmede, men vistnok Landets Kulturhistorie i høi Grad vedkommende Billeder. S. 6—7.	
I sex Afsnit følger da Orientationen:	
I. Almindelige og særlige Betragtninger over Fremstillingerne af Plantelevet paa Sølvtavlerne. (Hertil Tavle I og Textfigurerne 2—6)	S. 8—14.
II. Almindelige og særlige Betragtninger over Fremstillingerne af Dyreriget paa Sølvtavlerne. (Hertil Textfigurerne 11—19 samt <i>a</i> , <i>b</i> og <i>c</i>)	S. 15—28.
III. Almindelige og særlige Betragtninger over Menneske-Fremstillingerne paa Sølvtavlerne. (Hertil Tavle II, III og Textfigurerne 20—34, 43—51 samt 72—76)	S. 29—64.
1. i Form af Buster — Brystbilleder af Kjæmper og Kraftkarle. (Hertil Textfigurerne 20—28)	S. 29—38.
2. i Form af Buster — Brystbilleder af Buddha-Værdigheder (= de foregivne «kvindelige Guddomme»). (Hertil Tavle II og III og Textfigurerne 29—34) Samt Paavisning af fire Fremstillinger af Gautama Buddhas Lidelses- og Fristelses-Historie (XIV/2, XIII/1, XIV/1; VI)	S. 39—48. S. 48—54.
3. i Form af Helfigurer og i Fælledsdragt; en Snes Figurer af Menneske-Billeder (vistnok Landets Beboere i Nationaldragt). (Hvilket Land og Folk tilhøre de?) Foreløbig Henførelse af Menneske-Billederne i Helfigurer efter Nationaldragten til et «tatarisk» eller «skytisk» Folk. (Hertil Textfigurerne 43—51 samt 72—76)	S. 55—58. S. 58—64.
IV. Tilbageblik paa Gangen i de hidtil førte orienterende Betragtninger og dets Resultater. En herved fremkaldt ringe Ændring i Gangen af Betragtningerne over den tilbagestaaende Rest af Billedmaterialet (nemlig de 5 lange Tavlens)	S. 65—92.
Sølvtavlen VI, hertil Textfigg. 52—58. S. 66—77. Sølvtavlen VII. S. 77—80. Sølvtavlen VIII. S. 80—81. Sølvtavlen IX, hertil Textfigg. 59—61. S. 81—84. Sølvtavlen X, hertil Tavle IV og Textfigg. 62—71. S. 84—89.	
V. Tilbageblik paa Orientationerne over samtliges Sølvpladers Billeder og Scener. Afslutning. (Hertil Tavle V)	S. 93—105.
VI. Gundestrup-Fundet som Helhed. (Hertil Tavle VI)	S. 106—116.
Indsigelse imod Opstillingen af Fundets Bestanddele i Kar- eller Kjeldelform.	

Orienterende Betragtninger

over

det store Sølvfund ved Gundestrup i Jylland 1891.

Indledning og Forord.

Et Brev til Prof., Dr. L. Ussing, dat. Januar 1893.

„Den Henvendelse, som jeg med disse Linier retter til Dem, høitærede Kollega og Ven! skyldes den Samtale, som for kort Tid siden faldt imellem os om det usædvanlige og enestaaende Sølvfund fra Gundestrup (Aarsherred), det af vore Archæologer hidtil kaldte „store Sølvkar“, og om den Berettigelse, som dette Fund muligen skulde have til i videnskabelig Betydning at stilles jævnsides med de gamle Guldhornsfund, 1639 og 1734, ved Gallehus i Møgeltønder Sogn.

I Metalværdi overgik naturligvis de ved Tyvehaand — bedrøvelig Ihukommelse! — i Aaret 1801 tilintetgjorte tvende Guldhorn flere Gange det nye Sølvfund, saa betydeligt som dettes Metalværdi af 1200 Kr. end var, og **saa anseeligt end Fundet, samlet som et Hele, nu tager sig ud** i den Sal af Nationalmuseets Afdeling for nordiske Oldsager, hvori det, for at kunne betragtes fra alle Sider, paa en omdreielig Piedestal indenfor sin Glaskasse er blevet opstillet. Den store, glatte Sølvkumme, der har over en Alen i Tvermaal, har man nemlig — enten dette nu er rigtigt (hvilket jeg dog mere end betvivler) eller ikke — opfattet som Bund-Delen af et høiere Kar, over hvis øvre Rand man da havde tænkt sig, at de rektangulære, svære, men svagt buede Sølvplader med Relieffigurer stillede i dobbelt Lag, et indvendigt og et udvendigt, havde hævet sig op som et cylindrisk, vidt Bug-Parti af Karret og havde udgjort dettes Overdel.

Tænkt og seet i denne Sammenhæng, idet man da tillige i Fantasien forestiller sig som tilstedeværende de — rigtignok hidtil ikke forefundne! — lange, smalle Metalbaand, der antages i deres Falser at have samlet Nabopladerne i de to Lag med hinanden og med deres Gjenboplader, samt ligeledes forenet begge disse Lag med den øvre Rand af den tyndere Bundkumme, har man unægtelig for sig Synet af en i høi Grad imponerende Karform. Saaledes sammen-

stillet har Fundet allerede i Aar og Dag været fremvist i Museet og er i dette Tidsrum sikkert taget i Øiesyn af mangfoldige Tusinder. I den allerseneste Tid har desuden et stort Antal indenfor de Kredse, der maa antages at have mere end sædvanlig Interesse for vore Minder fra

(Af Nord. Fortidsminder
II. S. 35. Fig. 1.)

Fig. 1.
 $\frac{3}{4}$ St. af Orig.-Fig.
 $\frac{1}{10}$ af «Karrets» nat. St.

Oldtiden, kunnet stifte nærmere Bekjendtskab med Karrets Enkeltheder, dets Sammensætning af de forskellige Partier og dets forskjelligartede, billedlige Fremstillinger, ved det med 8 fortrinlig fototyperede Tavler samt flere Textfigurer ledsagede Skrift, som det kgl. Oldskrift-Selskab har bekostet udgivet under Titlen „Nordiske Fortidsminder, 2. Hefte 1892“ og omdelt til dets talrige Medlemmer. Skriftet er udarbejdet ved det k. Selskabs Sekretær for Oldsag-Afdelingen, Dr. phil. Sophus Müller, den nuværende Direktør for første eller forhistoriske Afdeling af Nationalmuseet, hvortil Fundet hører, og tillige for den ethnografiske Samling og for den kgl. Antiksamling.

Om derimod, paa den anden Side, Sølvfundet fra Aars i videnskabelig Betydning — saaledes som man oftere hører det yttret — med Rette skulde kunne siges at staae jævnsides med Guldhornene, vil væsentligt blive afhængigt af, hvorvidt det med Tiden vil blive istand til at bringe noget Bidrag (større eller mindre) til Kulturhistorien eller til selve Historien, naturligvis ved dets 13 Tavlers mange og paafaldende, billedlige Fremstillinger. Rigtignok viser den ringe Enstemmighed, selv i det sidste halve Sekulum, der har kunnet bringes tilveie i de Lærdes Opfattelse og Tydning af Guldhornenes talrige Figur-Billeder, at i de nævnte Retninger have disse Horns Billeder hidtil kun ydet et meget underordnet, ja næsten forsvindende Bidrag; men for at det nye Sølvfund skulde kunne opveie den Betydning, der fra en enkelt Side tillægges Guldhornene, alene i kulturhistorisk Henseende, nemlig paa

Grund af den korte **Runeskrift** paa det ene af dem, behøves der saare meget. Runologerne ville vist — det har jeg Grund til at formode — ikke for Sølvfundets Vedkommende nøies med et ringere Krav end en fuld og begrundet antagelig Udtydning af Meningen med den større Del af dets talrige Relieffigurer og Scener, om de end forhaabenligen ikke ville udstrække denne Fordring til dem alle. Men hvorfra skulde de ogsaa i Nutiden kunne vente at faae lige med Et en omfattende Udlægning af disse os hidtil aldeles fremmede Billeder?

I den nævnte Samtale, hvor kort den end var, men i hvis Løb Ord fra den ene Side ret hurtig skiftede med Ord fra den anden, bleve imidlertid flere af de besynderlige Opfattelser berørte, der vare fremkomne i Museums-Direktør, Dr. phil. Soph. Müllers ovennævnte Skrift om Sølvfundet og som vistnok havde bidraget deres Del til, at dette Skrift, i ringere Grad end man havde ventet, menes hidtil at have vundet Indgang hos Venner af den nordiske Oldforskning. Nægtes kan det vel heller ikke, at Forfatterens saa ubestemte Resultater, men især en vis lempelig Undersøgelsesmethode, der bragte dem tilveie, ikke ret egnede sig til at bibringe Læseren grundet Tillid til Udbyttet, som maatte være fremkommet. Et Par Udtryk fra min Side gik idetmindste i denne Retning. I dem antydede jeg tillige, at det ingenlunde var alene i Forstaaelsen og Tolkningen af de talrige Reliefbilleder, at min Opfattelse af Sølvfundet afveg fra Dr. Müllers, saa at jeg, som Følge deraf, maatte just opsøge det Folk og den Kultur, hvorfra Billederne oprindeligen hidrørte, i Østen og Syden, medens Dir., Dr. M. har undladt at rette Blikket imod disse Egne og baade i Tanker og Gjærning var ufortrødent vedbleven at søge begge i Europas Vesten og Norden.

Jeg var nemlig ligesaa uenig med denne Forfatter i to andre Punkter, hvorpaa han i Skriftet af forskjellige Grunde havde lagt en ikke ringe Vægt, men som begge efter min Overbevisning heldigvis ikke paa nogen Maade kunne indvirke paa selve Opfattelsen af det, der her er Hovedsagen: en almindelig Forstaaelse af Sølvpladernes Billeder.

Jeg tilstod for det Første ligefrem, at jeg af almindelige kunsthistoriske Hensyn kun med den allerstørste Tvivl kunde antage det for sandsynligt, at de tolv firkantede svære Sølvplader med høit drevne Relieffigurer oprindeligen havde hørt sammen med den tyndere, glatte Sølvkumme, om denne end paa sin indre, paaloddede Dobbeltbund havde lignende Fremstillinger. Saameget vanskeligere blev det mig at indrømme, at Pladerne skulde have været oprindeligen bestemte til at opstilles i et Dobbelt-Lag og i Forening med denne Kumme som Bund at danne en høi og viid Skaal, som den, Museets Archæologer have antaget at være den oprindelige Form, og til hvilken de nu ogsaa — ingenlunde uden ret snild Benyttelse af visse Beskadigelser — have søgt at bringe den tilbage, idet at de endog havde villet anwise de enkelte Plader den hver af dem formentlig tilkommende Plads i denne Helhed. En ganske anden Sag vil det naturligvis blive, om Pladerne maaskee allerede engang tidligere, efter at være ved Vold bortrevne fra deres oprindelige Plads som Led af Friser (f. Ex. paa Søiler eller Altre i et Tempel eller en anden offentlig eller privat Helligdom) muligvis sekundært vare af Barbarer blevne samlede til et Hele, omtrent i den nu i Skriftet angivne og ved Prof. Magn. Petersens Kunst fortræffelig anskueliggjorte, foran Fig. 1 (i $\frac{3}{4}$ Størrelse) gjengivne Kumme-Form; men selv dette forekom mig mere end tvivlsomt.

Det andet Punkt, hvori jeg heller ikke kunde samstemme med Dir., Dr. Soph. Müller, var det formentlige Resultat, han troede at kunne uddrage af Lektor E. Rostrups givne Skjøn om Beskaffenheden og Sammensætningen af den lodrette Tørvpille, der var bleven udgravet i faa

Fods Afstand fra Sølvfundets Leie i Tørvmosen og af Dir. S. Müller stillet Lektoren til Undersøgelse. Der er idetmindste i de af Dr. S. M.'s Afhandling anførte Ord af Lektorens Skjøn ikke givet et eneste Vink om de Forhold i Tørvmoseplanters Væxt op omkring Væggene af en fast og ved sin egen Tyngde fastliggende Gjenstand med Skaalens Beskaffenhed, der efter min Erfaring — og deri mener jeg at have en Erfaring ikke blot saa lang, men saa god som Nogens — alene kunde have berettiget den Slutning, som Dr. Müller sees at have gjort. Denne gaaer ud paa, at Kummen (naturligvis med hele det deri forefundne Indhold af Sølvplader) havde i sin Tid oprindeligen været udækket og frit henstillet paa en tør Overflade, og ikke været mere eller mindre nedsænket i Fugtighed eller i Vand, og at hele den dækkende Tørvmasse efterhaanden maatte antages at være voxet op over den paa tør Bund staaende Sølvkumme. Heraf udleder Forfatteren en efter hans Formening holdbar Grund for Yndlings-Hypotesen, at „Karret“ havde været en i Oldtiden paa dette Sted paa den blotte Jord-Overflade hensat — „Offer-Gave til Guderne“.

Under Meddelelsen til Dem, højt ærede Kollega, af denne altsaa i flere Retninger gaaende Uoverensstemmelse mellem Forfatterens og mine Opfattelser baade af Sølvfundet i dets Helhed og af dets Enkeltheder fik jeg et vist Indtryk af, at idetmindste det ene eller det andet af Samtalens Punkter ogsaa fra anden Side maatte være bleven berørt for Dem som vækkende en større Betænkelighed imod det ved Forfatterens Betragtninger og Undersøgelser formentlig vundne Resultat.

Tager jeg feil, naar jeg tilskriver dette Sammentræf sin Del i Deres bestemte Opfordring til mig om, i det kgl. Videnskabernes Selskab at fremsætte mine Betragtninger over „Sølvkarret“ og dets usædvanlige Relieffremstillinger?

Endog som en Pligt for mig betegnede De dette, naar virkelig den Opfattelse af Fundet, hvortil mine Studier hidtil havde ført mig, i saa væsentlige Henseender afveg fra den, der var kommet tilorde gjentagne Gange indenfor det kgl. Oldskrift-Selskab og nu senest fra dette. Dertil bemærkede jeg vel strax, at nok laae de vigtigere Punkter til en saadan Fremstilling i alt Væsentligt rede og nedskrevne, saa at der til deres Forelæggelse i Selskabet hovedsageligen kun manglede mig at lade udføre flere større og mindre Kopier af Billeder fra ældre Værker om Mellem-Asiens Natur- og Kulturforhold, for at disse ligeoverfor Læserne kunde tjene mig som Paralleler til Sølvpladernes Figurer og Scener. Thi ved Ord alene, naar de ikke tillige for Øiet bleve ledsagede af tilsvarende Figurer, kunde jeg ikke vente, at det Syn, jeg havde faaet af disse os hidtil fremmede Billeder, skulde let blive forstaaeligt for nogensomhelst Kreds, der ikke iforveien var idetmindste noget fortrolig med lignende Forhold, og dette turde jeg ikke her forudsætte. Men for at kunne følge den skete Opfordring stod det mig dog som den største Hindring, at jeg uundgaelig maatte tage et bestemt Hensyn til, at mine ufuldstændig gjenvundne Kræfter endnu for en lang Tid ikke vilde tillade mig personlig at tage Ordet i et Selskabs-Møde eller i det Hele udsætte mig for vort Møde-Lokales Belysnings- og Varme-forhold under en længere Sammenkomst.

Denne Hindring imødegik De imidlertid ved Deres kollegiale Tilbud, at ville sætte Dem ind i Manuskriptet og Tegningerne, saasnart begge eventuelt maatte foreligge, og da efter disse i mit Navn forelægge Selskabet min afvigende Opfattelse af Fundet.

Dette venlige Tilbud havde jeg ingen Grund til at afslaae og med Tak modtoges det.

Efterat Tilbudet engang var gjort mig, stod det mig ogsaa strax klart, at min Fremstilling af Fundet ikke kunde andet end vinde i Værdi derved, at den fremlagdes for Kollegerne

i Selskabet af en saa anerkjendt Repræsentant for selve den klassiske Litteratur- og Kunsthistorie, der jo strax i Mødet, hvis det maatte vise sig ønskeligt, som en Slags Opmand, kunde med Bemærkninger træde imellem min Opfattelse af Fundets Billedrigdom og den, som Dr. Müllers Skrift helt igjennem i modsat Retning fremholder: at der nemlig til Grund for Sølvpladernes Figurer og Scener væsentligt kun ligger Laan fra de klassiske Landes Kunst, og Efterligninger af bekjendte Frembringelser af denne. Dette har jeg nemlig stærkt betvivlet og næsten overalt, direkte eller indirekte, maattet bekæmpe.

Ved Deres kollegiale Tilbud har De altsaa selv fremmanet det *onus*, som Forelæggelsen af en Andens videnskabelige Undersøgelser altid vil have til Følge. Maatte Byrden for Dem ved denne Leilighed blive lettere ved den berettigede Bevidsthed, at De, som jeg haaber, derved vil føle at have bidraget Noget til Forstaaelsen af de lange og dunkle forhistoriske Tidsrum, der fra Norden have modtaget Navn af ældre Jernalder og i hvilke vistnok baade vort Land og vort Folk have gennemgaaet store Omskiftelser!

Inden disse Tidens sande Kulturtilstande kunne komme til at staae for os i det rette Lys, maa der, efter min Mening, gaæ ikke faa alvorlige Undersøgelser forud, og iblandt dem just saadanne, hvortil der kræves og vel ogsaa tør ventes grundig og oprigtig Bistand fra den klassiske Archæologis Side. Uden en saadan Understøttelse vil f. Ex. aldrig den os saa vigtige og hidtil stærkt savnede kritiske Sondring finde Sted, der for hvert større Tidsrum holder klart ude fra hinanden, hvad der var de ikke-klassiske, eller saakaldte „barbariske“ Folkefærds oprindelige eller hjemlige Kultur, og hvad der i dette viser sig som Anstrøg af Politur eller af en tilsyneladende høiere Kulturdannelse, men i Virkeligheden kun udgjøres af løst liggende Paasætninger eller Indblandinger udenfra. Frivillige eller ufrivillige, oftere endog forbigaaende Laan fra sideordnede eller høiere Kulturer eller Efterligninger af disse, navnlig af de „klassiske“ eller „halvklassiske“ Kulturer, gjøre os ofte de saakaldte „barbariske“ Folks hjemlige Kultur helt ukjendelig. Hyppigst er det jo Tilfældet, at just det udenfra Tilkomne falder snarest i Øiet paa den gennemreisende eller forbigaaende Iagttager og kommer let til at trænge Billedet af den hjemlige Kultur i Baggrunden. Noget lignende gjælder netop de tilfældigen i et Lands Jordbund indkomne Fund; de tages oftest som Vidnesbyrd om selve Landets Kultur og dog kunne de være denne aldeles uvedkommende. Her er ganske vist i Forestillingerne om Nordens forhistoriske Tidsrum et flerartet og stort Renselses-Arbejde at gjøre, men der tør ogsaa nok loves et gjensidigt Udbytte for alle de Videnskaber, der tage Del i Udsondringen.“

Den ovenfor i Brevet bebudede Fremlæggelse i d. kgl. Videnskabernes Selskab fandt Sted i dettes Møde d. 5. Mai 1893, i hvilket da Professor Dr. L. Ussing havde den Velvillie ved Fremlæggelsen at referere de væsentligere Afsnit af Afhandlingen og forevise et større Partie af de dertil hørende Tegninger. Et kort Uddrag af Afhandlingens Hovedindhold meddeltes strax efter af Forfatteren til Selskabets „Oversigt“, hvor det findes optaget i Hefte Nr. 2 for 1893 S. 134—150 under Titelen: „Det store Sølvfund ved Gundestrup i Jylland i 1891. Orienterende Betragtninger (i Uddrag) over de tretten Sølvpladers talrige Relief-Fremstillinger.“

Idet jeg nu her offentliggjør den udførlige Afhandling og de dertil hørende talrige Figurer, beder jeg til Imødegaaelse af mulige Misforstaaelser som et Slags

Forord

at maatte forudskikke følgende korte Bemærkninger om det Maal, min Orientation tilsigter.

Det vil naturligvis være en fuldkommen Misforstaaelse, om man vilde antage, at de orienterende Betragtninger, som jeg herved fremlægger over Sølvfundet fra en Enkeltmands Side og saa kort efter det første Bekjendtskab med et i det Hele saa usædvanligt Fund, kunde have sat sig til Opgave at tolke Meningen med hver enkelt Relief-Fremstilling paa det hele Antal af forefundne Sølvplader; jeg behøver vel kun med disse Ord at berøre den, for at afværge den, hvis den imod Forventning skulde have indsneget sig hos Nogen. Mit foreliggende Forsøg giver sig ikke ud for at være mere og andet end hvad Overskriften „orienterende Betragtninger“, høit taget, kunde love, nemlig sammenhængende og ad bevidste Veie førte Betragtninger, der søgte at naae til en naturlig og nogenlunde begrundet Anskuelse om, hvilket Formaal Figurerne og Scenerne i **det Hele** maa tænkes at have havt, fra hvilke Tider, Lande og Folk de rimeligst maatte hidrøre og ad hvilke Veie det hele Fund snarest maatte være hidført til Norden i sin Tid. Men, almindelig opfattet, er en Orientation jo nærmest kun en Stræben efter selv at finde sig tilrette indenfor uvante og nye Omgivelser, og dernæst en Bestræbelse for at bringe Andre til at indtage samme Stilling overfor disse, altsaa her — ligeoverfor Sølvtavlernes os fremmede og gaadefulde Relief-Skikkelser — en Stræben efter at vaerblive, rigtig opfatte og gjengive, hvad der i disse Billeder maatte afspeile sig af Naturomgivelser, hvorunder Billedernes Ophavsmænd havde levet, og af sjælelige Forestillinger eller Ideekredse, hvoraf de stærkt havde været optagne.

Af min her forsøgte Orientation venter jeg altsaa fremfor alt, at den inden lang Tid skal vise sig at have for mange Stræknings Vedkommende ledet Undersøgelsen paa ret Vei — ad trange Stier maaskee, der i saadanne Undersøgelser maa gaaes, og ikke ad de bredt traadte Veie — stedse med Senecas Formaning for Øie: „*ne pecorum ritu . . . quo itur, sed quo eundum est*“, som denne i vore tidlige Universitets-Aar, kort formuleret, foreholdtes mig og min i flere af Naturforskningens Grene dengang daglige Studiefælle, den tidlig os berøvede Botaniker, Dr. Salomon Dreyer¹⁾.

Skulde denne min første Forventning gaae i Opfyldelse, som jeg haaber, da knytter jeg fremdeles en anden til den: at der ad den samme Orientations Vei endnu ville fremlokkes træffende og heldige Ændringer samt fyldigere Udviklinger af de foreløbig vundne Resultater, og dette, som Tiden modnes, saa at sige af sig selv. Da vilde vi heldigvis neppe have nødig at vente paa Ankomsten af den „*deus ex machina*“, den Fremkomst nemlig af nye Fund af samme eller lignende Art, til hvilken Museums-Archæologer synes mig vel ofte at støtte enhver Forhaabning om Udveie — ogsaa her til Relieffigureres Tydning (61).

Ordet „heldigvis“ tilføiede jeg ovenfor af to Grunde, dels fordi Fremkomsten af saadanne Fund, ifølge vor Erfaring hidtil, sandsynligst turde lade temmelig længe vente paa sig; thi imellem

¹⁾ Cfr. Suckow: Systematische Encyklopædie und Methodologie der theoretischen Naturwissenschaften. Halle 1839, S. 273—4. „*Nihil magis præstandum est, quam ne pecorum ritu sequamur antecedentem gregem, pergentes non quo eundum est, sed quo itur.* Seneca de vita beata. c. 1.”

Fundet af det første Guldhorn (1639) og det andet (1734) ligger der jo næsten et Aarhundrede, og imellem dette og det tredie store Fund, Gundestrupfundet (1891), der i Tanker og Tale ofte sammenstilles med Guldhornene — ogsaa i Museums-Direktørens Skrift (42) — ligger der over halvandet Seculum; dels ogsaa fordi en saadan Fremkomst, naar det kom til Stykket, ikke turde hjælpe os synderligt ud af Stedet, hvis den atter traf os lige saa uforberede til at slaae ind paa andre Veie end den nordiske Archæologis „*quo itur*“.

Det bliver en Selvfølge, at først naar den Orientationsvei, der antydes i den foreliggende Række af Betragtninger, er bleven befaret og prøvet af fordomsfrie Oldtidsforskere og kyndige Historikere samt Oldtidsethnografer, kan der blive Tale om, hvorvidt disse orienterende Betragtninger maaskee tillige vare blevne et indirekte Forsøg paa at besvare det paa Afhandlingens første Sider berørte Spørgsmaal, om virkelig Gundestrup-Fundet kunde tænkes at være, eller med Tiden at blive et Bidrag af nogen Betydning for Landets og Folkets tidligere Historie eller deres Kulturhistorie.

En personlig Bemærkning ønsker Forfatteren til Slutning at føie til det Foranstaaende. Saameget mere som denne Afhandlings egentlige Formaal kun er en Orientation i Emnet og ikke en udtømmende og lærd Behandling af dette, har jeg følt mig opfordret til her, som i andre tidligere Fremstillinger med væsentlig lignende Formaal, saa vidt muligt, stedse at henvise Læserne til et ringere Antal Kilder, og helst de samme, være sig Kobberværker eller almindelige Textskrifter, Tidsskrifter og lignende. Idet jeg følgelig har bestræbt mig for, at hente de forskjellige til Oplysning fremsatte Paralleler fra Kilder, der ere at finde indenfor visse Fælleds-Omraader har jeg derved villet spare paa den Læsers Tid, der vil søge større Klarhed i Spørgsmaalene ved at gaae til Kilder, uden at tilsigte en just tilbundsgaaende Undersøgelse af Emnet. Denne Begrænsning har sin Rod i en længere Erfaring, der har lært mig, at i Reglen kommer selve Emnet, man behandler, til at staae i en egen og roligere Belysning for Læseren, naar de til Forstaaelsen valgte Exempler og Billederne, saavidt muligt, blive hentede fra en engere Kreds af Værker, der i Rum og Tid slutte sig mere sammen, og ikke ere for meget opsøgte spredt omkring paa Litteraturens mest forskjellige Omraader.

I.

Almindelige og særlige Betragtninger over Fremstillingerne af
Planteløvet paa Sølvtavlerne.

For strax at afskjære enhver som helst — den maatte under andre Omstændigheder synes nok saa berettiget — Indblanding af fremmede eller uvedkommende Hensyn i dette foreløbige Skjøn over Sølvfundets Relief-Billeder, navnlig enhver Henseen til noget af de to Punkter, hvori jeg, som ovenfor yttret, heller ikke var saa heldig at kunne dele Mening med Dir., Dr. Soph. Müller, anseer jeg det for rigtigst, at Fremstillingen af mine orienterende Betragtninger over Sølvfundets talrige Billeder begynder med en ligefrem Gjentagelse af den i det Indledende (i Brevet til Prof. Ussing, S. 3) allerede givne Bekjendelse.

Hvorledes man nemlig end maatte tænke sig den oprindelige Sammenstilling af Fundets Sølvplader eller -Tavler — enten, som Statsarchæologerne ved vort Nationalmuseum, i Form af et vældigt Kar, eller i en hvilken som helst anden Konstellation — saa staae vi her, efter min Mening, aabenbart overfor det gunstige Tilfælde at turde bestemt frakjende Ordningen af Pladerne til hinanden indbyrdes nogensomhelst berettiget Indflydelse paa Opfattelsen af Figurernes almindelige Betydning og Fremstillingernes Udlægning¹⁾. Hver Tavles Figurer eller Scener synes at danne et bestemt lille Hele for sig, at have sin lille Historie, maaskee sine mindre Historier, for sig at fortælle Tilskueren og altsaa at skulle kunne sige denne, uden hertil at behøve de andre Pladers Hjælp, hvad Meningen var med den. Men paa den anden Side mener jeg tillige, at vi til samme Tid føle os saa heldig stillede, at vi uden alt Forbehold kunne indrømme, at de os bevarede 13 Plader ved Stilen og Udførelsen af deres Fremstillinger røbe for det ydre Øie et stort Sammenhold²⁾, saa at vi blive tilbøielige til at forudsætte, at der muligvis for et indre Øie ogsaa kunde aabenbare sig en hidtil uanet Sammenknytning mellem de mange Pladers Fremstillinger indbyrdes, om de end i Begyndelsen syntes noget uligeartede og disparate. Ved et indtrængende Bekjendtskab med dem kunde maaskee dette indre Øie endogsaa blive skjærpet saa meget, at det kunde faae Syn paa langt mere: paa en muligvis endnu dybere liggende Sammenhæng dels imellem disse Tavler indbyrdes, dels med andre indenfor vort Lands Grændser fundne Fortidsminder, der ogsaa vare fremdragne af Jorden og ikke ere uden historisk og kulturhistorisk Interesse for os. I en dunkel Forventning herom laa der i det mindste for mig en Tillokkelse og Berettigelse til, ved Siden af

¹⁾ En anden Sag er det, om Ordningen muligvis modificerede Figurernes Sammenhæng ved vilkaarliggen at begrænde Antallet af de oprindelig sammenhørende Tavler. Kun een eneste Tavle kan mangle efter den i Museet fulgte Sammenstilling; hele Snese, om det skal være, efter den Opfattelse, Orientationen søger at gjøre gjældende. Alligevel turde Sammenhængen efter denne sidste blive ret antagelig.

²⁾ Dette ligger ogsaa delvis i Dr. S. Müllers Ord om disse Tavler S. 43: «De vidne om en fælles Kunstretning, en Stil, som til en vis Tid hørte hjemme paa et vist Omraade.»

meget nær beslægtede Studier, jevnlig at have Opmærksomheden henvendt paa dette hidtil enestaaende Fund og paa den Værdsætning af det, der senere, dog formodentlig ret snart, maatte kunne ventes at ville fremkomme fra de bestaltede Oldforskeres Side.

Nu foreligger en saadan, og denne vil i hvert Fald lette mig nærværende Fremstilling af min, som det derved viser sig, i mange Punkter afvigende Opfattelse af Fundet, forsaavidt som jeg nu kan henvise Læseren baade til de fortræffelig fototyperede Billeder af Sølv-Tavlerne, der ledsage det vidt udbredte Skrift, og til alt det, der allerede heri fra anden Side, men dog ogsaa oftest under helt andre Forudsætninger, er blevet yttret om dem. Derfor vil i det Følgende Læseren af disse orienterende Betragtninger ved Romertal (satte i Parenthes) jevnlig blive henvist til Skriftets Fototyptavler, medens han ved almindelig Tal i Parenthesen vil finde angivet Sidetallene i Skriftets Text, hvor Museumsdirektør, Dr. Soph. Müllers Opfattelse af samme Reliefbillede findes fremsat.

Til Udgangspunkt ved mine Studier og almindelige Betragtninger over Sølvfundets Reliefbilleder har jeg som Naturforsker naturligvis valgt at begynde med de Fremstillinger, i hvilke Naturgjenstande skjønedes at være gjengivne nogenlunde naturtro: med bestemte eller artsbestemmelige Naturgjenstande til oprindeligt Forbillede for Figurerne: Dette gjælder da først de «Dekorationer» hentede fra Planteriget, der efter det første Indtryk, som Betragteren modtager af Sølvtavlernes Fremstillinger, af Tidens Kunstnere synes anbragte til en Slags Udsmykning af Baggrunden for de høiere Relieffigurer af Dyr og Mennesker eller (paa en enkelt Tavle), som det ligeledes ved det første Øiekast let maa opfattes, benyttede til at lade disse for Øiet sondre sig i visse Grupper eller Partier. Saaledes hjælper jo den lange, paa Fanespid horisontalt baarne Processionsfane; prydet med de store trelappede Blade (VI), føleligt nok for Øiet som en Sondringslinie mellem de to Scener, den øvre: Kavalkaden af de fire fornemme Hestmænd eller Høvdinge, og den nedre: Fødgængerkolonnen af 6 Mand med disses Musikanter og Fører. Men i denne Festfanens Form og Dekoration ville vi imidlertid finde en saa paafaldende Gjentakelse af visse Emblemer, eller Symboler, der ikke sjelden træffes paa babyloniske, persiske og andre strængt orientalske Monumenter (Fig. 2), at den — hvorledes det fremstillede Planteløv end mythologisk eller symbolsk udlægges — ikke kan tænkes at være blot en Dekoration, men maa have en særlig Betydning. Den fører i hvert Fald vore Tanker hen imod Orienten. Paa Fundets Sølvtavler forekommer den imidlertid, som ovenfor yttret, kun paa denne ene Tavle (VI).

Fig. 2.

Hyppig er derimod en Udsmykning af Baggrunden for Sølvpladernes Relief-Fremstillinger af Dyre- og Menneskefigurer, der dannes af tynde Kviste eller Ranker, enten med et eiendommeligt skjævt, hjerteformigt, stilkløst eller kortstilket Løv, eller omvendt med et langstilket og i Spidsen udtrukket Løv, med hjerteformig Bladgrund. Denne minder os paafaldende om Løvet af de for Buddhisterne hellige Figen-Arter, *Ficus stipulata* (= *F. pumila*) *L.* og *F. religiosa* *L.*, baade som de stilistisk fremtræde i den buddhistiske Symbolik paa Billeder og Scener i Templerne og paa andre hellige Monumenter, og som de findes i Naturen, at det allerede derved uvilkaarligen maa forekomme os, at der over mange af Sølvpladernes Scenerier hviler ikke blot en almindelig orientalsk, men en særlig buddhistisk Atmosfære. Disse *Ficus*grene med Løv findes nemlig saa hyppigen anbragte paa Pladerne, at de ere paa ikke færre end 9 af de 13 Plader, og flere Gange paa hver af disse, saa der ikke kan være Tvivl om, at deres Anbringelse har en særlig Betydning, og ikke tilsigter alene en Dekoration. Om Fordelingen af de to nævnte Bladformer af *Ficus*-Arter paa Pladerne bør det anføres, at de slanke Løvkviste med det skjæve *Stipulata*-lignende Løv sees paa Pladerne VII, VIII, X, XI $\frac{1}{2}$, XIII $\frac{1}{2}$ og XIV $\frac{1}{1}$, og paa de tre sidste af disse bør man særlig bemærke, at de synes fremstillede, som om de vare hæftede paa en egen Baggrund for sig, et hængende Tapet eller lignende, der havde en udtunget Overrand. Man bliver herved erindret om den buddhistiske Geistligheds almindelige Anvendelse af Tapeter til Beklædning og Udsmykning af Vægge og Søiler i Templer, Haller o. s. v., og det rige Udstyr med Billeder baade til Dekoration og til religiøs Opbyggelse, man giver disse Tapeter eller med Overfyldelse «ødsler paa dem», for at tale i Udtryk, der nærme sig til de ældre Forfatteres og Øienvidners Udtalelser om dem. Som Sidestykke til de Antydninger af Forhæng eller Tapeter, som her altsaa ere givne i Metal-Reliefferne, staae de Antydninger til lignende Tapeter, der ere meislede ind i de talrige Sten-Relieffer, som indvendig og udvendig smykke de buddhistiske Templer, Huletempler, Klosterhaller m. v. — Det bredere, hjerteformede, langspidsede *Religiosablade* erkjendes ikke alene tydelig overalt paa Sølvtavlen (IX), men især rigeligt paa de slanke Kviste, der brede sig over hele Grunden af den store runde Bundskive (XIV $\frac{1}{2}$), fra hvilken den kraftige Tyreskikkelse ligesom er ifærd med at hæve sig op. Til Bladets Bestemmelse maa det her paaagtes, at hvert eneste af denne Tavles talrige Blade ved en egen Skravering eller Stribning stræber at gjengive et fra Bladaxen udgaaende parallelt Løb af Bladets Sidenerver. Derved optræder dets Midtnerve iøinefaldende som bestemt afvigende fra Epheubladets. Man er naturligvis saa meget mere berettiget til at lægge en særlig Vægt paa denne Tavles Fremstillinger af den rigelige Plantedekoration, som Tavlen ogsaa i alle sine enkelte Dyrefigurer røber at være udført af en Kunstner, der baade i Tegning og Modellering langt overgik

alle de Kunstfæller, til hvilke de øvrige Tavlers Relieffremstillinger skyldes. Den er i hele sin Udførelse at kalde enestaaende. (Om Tavlens Udtydning see senere Afsnittet III.)

Er denne min Opfattelse af de paa Sølvpladerne saa hyppig, og øiensynlig med bestemt Hensigt anbragte Former af Planteløv rigtig, maa jeg selvfølgelig for min Tolknings Vedkommende give Afkald paa alle de Fordele i Skikkelse af kulturhistoriske Resultater, som Dir., Dr. S. Müller i flere Retninger har ment at kunne uddrage af sin i Skriftet givne Opfattelse af dette Planteløv. Det udgives nemlig dér for at være blotte Efterligninger, mere eller mindre heldige, af den klassiske (NB. græsk-romerske) Kunsts Epheublade (*Hedera helix L.*), og at være et utvivlsomt Laan fra denne Kunst. «Som saa ofte i denne er Løvværket her» — tilføier udtrykkelig Forfatteren — «kun en Decoration, anvendt til Udfyldning af Grunden» (44). Men af Epheuløvet's Optræden i den klassiske Kunst, baade hvad Tid og Sted angaaer, har Dir., Dr. S. Müller ment atter at kunne udlede sandsynlige Tids- og Stedsbestemmelser for Udførelsen af Sølvpladernes eiendommelige Relieffremstillinger. Til saadanne Slutninger vil *Ficus*-Arternes Løv, der ikke anvendtes i den klassiske Kunst, altsaa ikke kunne give mig nogen Berettigelse. Men i andre Henseender synes *Ficus*-Løvet dog, som jeg foreløbig foran har antydnet, at kunne give temmelig gode Vink til Orientering i visse Retninger¹⁾. *Ficus*-Arternes og navnlig de nævnte to Arters geografiske Forekomst kan rimeligvis i Forbindelse med andre Forhold give brugelige Fingerpeg til nærmere Begrænsning af det geografiske Omraade, indenfor hvilket de Forestillinger vare herskende, der have faaet deres billedlige Udtryk paa Sølvpladerne, og i hvilket disse altsaa turde antages at være forfærdigede. Dette Omraade synes derefter ikke blot at være et asiatick, men dets Grændse mod Nord maatte ikke gjerne sættes høiere op end f. Ex. til Kabulalene, eller til Sydsiden af Hindukushbjergkjæden.

Læseren skjønner let, at det er en dobbelt Forskjel, der hersker imellem Dir., Dr. S. M. og mig i vor Opfattelse; for mig er det paa Sølvpladerne anbragte Planteløv ikke blot en Dekoration til Baggrunden, hvorfra Figurernø i Høi-Relief hæve sig, men det har en egen Betydning, og de anvendte Blade og Ranker blive af mig henførte — ikke til den europæiske Vedbend eller Epheu, men — til asiaticke, buddha-hellige *Ficus*-Arter. Forskjellen anes let at være af den Betydning, at den maa kunne drage andre Forskjelligheder i Opfattelsen af Billederne i Følge med sig.

Det kan derfor ikke ret vel undgaaes, at jeg her til Veiledning for Læseren maa

¹⁾ Selv om det ikke kan svare til en Forventning som den, hint Skrift synes at nære til Epheuløvet og som det har udtrykt i Ordene: «at kunne give sikrere Holdepunkter for «Karrets» kulturhistoriske Bestemmelse end maaske nogen anden af Enkelthederne» (44); dog — hvad Forf. egentlig med Begrebet «kulturhistorisk Bestemmelse» har ment, er mig hidtil ikke ret forstaaeligt.

tilføie en noget nærmere Begrundelse af min afvigende Tydning, hvilket jeg antager lettest at kunne skee gennem en Række Figurer, der idetmindste ville anskueliggjøre dens formentlige Rigtighed.

For denne Anskueliggjørelse er det et gunstigt Sammentræf, at den af Sølvtavlerne (XIV/2), hvis Fremstillinger af Dyr og Planter jeg i det Hele har givet Forrangen for alle de andre Tavler baade med Hensyn til Naturgjenstandenes Opfattelse og Gjengivelse, og paa hvilken jeg derfor især støtter min *Ficus religiosa*-Tydning, just ogsaa er den, som Dir., Dr. S. Müller (44) i følgende Ord priser som den af Tavlerne, der mest træffende fremstiller Vedbendranken (NB. den klassiske Kunsts) og dens Løv: «I den frit anordnede Ranke med hjerteformede, buede Blade, som fylder Grunden paa (Karrets) Bundplade XIV/2, gjenkjendes da ogsaa let den antike Epheugren. Den er holdt saa nær ved Forbilledet, at det vel tør siges, at den Kunstner, som har tegnet disse Blade, selv maa have seet noie paa klassisk Bladværk og været vel fortrolig med det; her kan ikke være Tale om et Laan, som er vandret mulig lange Veie fra Haand til Haand.»

Denne Udtalelse — derom tvivler jeg ikke — kan vistnok for mange lyde ret slaaende i det selvbevidste Sprog, som føres nu og da af vor Tids bestaltede eller Museums-Archæologer, men den tør just ikke kaldes en uhildet Kjendelse, fældet af en videnskabelig Forsker. Skjøndt Sølvtavlernes Figurer og Fremstillinger af alle Betragtere, og ikke mindst af Dir., Dr. S. Müller, med Rette tillægges et usædvanligt og fremmed Udseende, stemples dog her rask væk dette Bladværk som «et Laan fra den klassiske Kunst», og dette «er ingen Tvivl underkastet» (44). Det for Archæologi og Kulturhistorie ikke ligegyldige Spørgsmaal, om Bladfigurerne maaskee vare udførte med selve Naturen for Øie og ikke blot efter «klassisk Bladværk», synes ikke at være faldet Dr. Müller i Tankerne; heller ikke synes han, ved saa ubetinget at tilkjende den klassiske græsk-romerske Kunst Bladfigurerne, at have erindret, at der dog nok paa de Tider, der foresvæve ham, ved Siden af denne havde over uhyre geografiske Omraader været udøvet en græsk-orientalsk, en græsk-asiatisk, en japanesisk Kunst o.s.v. og at Figurerne da maaskee ligesaa godt, eller endog bedre kunde blive at henføre til een af disse Side-Udviklinger.

Foreløbigt blive vi her staaende ved Spørgsmaalet. I Mellemtiden beder jeg Læseren tage den hosstaaende Række af Løvværks-Figurer i nærmere Øiesyn. De ville nemlig afgive de Paralleler, der have ladet mig henføre Bladværket paa Pladen XIV/2 til *Ficus religiosa* L. og det skjæve, næsten stilkløse Løv, ialmindelighed til *Ficus stipulata* L.

Fig. 3 er en noiagtig Gjengivelse af de af Dr. S. M. og mig paaberaabte Bladranke-Partier paa XIV/2, der jo her maa danne Udgangspunktet og Midtpunktet for vore Sammenligninger.

Fig. 4. Fotografisk Gjengivelse af et i haard Stenmasse fint udhugget Hul-Relief-billede af det hellige Buddhatræ (*Ficus religiosa L.*) paa en ottesidet Tempelsoile, fra *Amravati-Templerne* (formodentlig fra 4.—5. Aarhundrede); af vor bekendte botaniske Tegner og Kobberstikker Chr. Thornam (i *Storr.* ^{2/1}) gjentegnet efter Originalen i J. Fergusson: *Tree and Serpent Worship LXXXIX*, fig. 1. I Texten betegner Forfatteren den: «The sacred tree in its circular enclosure and easily distinguished as *Pipal* from the form of its leaves», p. 230.

Ved Siden af sees to andre Fremstillinger af samme hellige *Pippal-Træ* (*F. religiosa L.*) fra buddhistiske Helligdomme, nemlig:

Fig. 3.

Fig. 4.

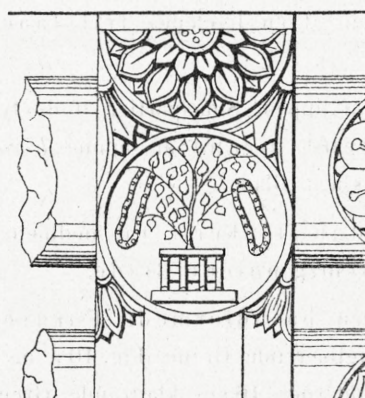

Fig. 5.

Fig. 6.

Fig. 5. Parti af «the Railing» eller Stengitteret omkring en buddhistisk Dagope ved *Mathurâ*, anset for at tilhøre den indoskythiske Periode og at være omtrent fra et af de første 3 Aarhundreder af vor Tidsregning. Træet med dets Have udfylder Medaillonens paa en af Gittersøjlerne og er festlig behængt med to store Guirlander. Vinklerne mellem Medaillonens Omkreds og Soilefladerne ere udfyldte med Relieffigurer af halvt udsprungne Lotusblomster (ligeledes høit hellige for Buddhisterne).

Fig. 6. Et af de saakaldte «Segl», det vil sige: Ler eller Gummilac i Smaakager eller Skiver, som af Geistligheden ved et Kloster stemples med et helligt Billede og korte Legender, for at sælges som Offergaver. Af de Offrende nedlægges da disse i Dagoperne i bestemte Rum eller i store Lerkar. Dette er Grunden til deres Forekomst i Dagoperne i Hundredevis, men ofte forskellige i Størrelse og Præg. Det i naturlig Størrelse her fremstillede fandtes med omtrent 100 lignende i et 3 Fod høit Kar, staaende i en Nische, medens desuden 3 mindre «Segl»-Størrelser forekom i samme Kar i et Antal af over 2000.

Som man seer, viser Stemplet en Nische med den «vidnende» Buddha, omgivet af Rækker af smaa Stuper eller Dagoper, overskyggede af det hellige Buddhatræ, *Pippal*. Uagtet Figurens Lidenhed erklærer Sir Al. Cunningham Løvet som træffende gjengivet: (Archæological Surv. of India III. XLVI. fig. 3, p. 157 Anm.). »On No. 3 the leaves of the pippal tree, with their long stalks and long-pointed ends are well discriminated».

Denne Dagope ved *Birdában* blev allerede efter dens Høide og dens Spir anset for tilhørende den senere Buddhatid, omtr. Aar 900, hvad Segl-Legendens Indskrift (den buddhistiske Troes-Bekjendelse), hvis Skrifttegn lignede dem fra omtr. Aaret 1000, altsaa bekræftede.

Man sammenligne nu hermed paa Tavle I:

Fig. 7. En enkelt Gren af *Ficus religiosa*, taget fra et fritstaaende Træ i vor botaniske Have. (Størr. $\frac{1}{2}$).

Fig. 8. En tilsvarende Gren af en ligeledes fritstaaende Stamme af *Ficus stipulata* L. sammesteds fra. (Størr. $\frac{1}{2}$).

Fig. 9 a, b, c. Forskjellige afklippede Smaapartier af de tynde, rankeformede, ved Hjælp af fine Luftrødder klattrende Grene af samme *Ficus stipulata*-Træ, for at vise de da altid baade stilkløse og skjæve Blade.

Fig. 9 d. Samme Træes endnu slankere, frit nedhængende Grene med de da længere, smalere, oftest seglformig bøiede Blade.

Fig. 10 a, b, c. De vise den haandformede Forgrening af Vedbendbladets Nerver saavel paa de frugtbærende Grene (Fig. 10 a og b) med ulappede Blade som paa de almindelige ved Luftrøddernes Hjælp klattrende Grene, med det sædvanlig femlappede Blad.

Først efter en nøiere Sammenligning dømme man da, om *Pippal*-Løvet og *Stipulata*-Løvet dog ikke komme nærmere til Sølvpladernes Løvværk end Vedbendløvet.

Fig. 7. *Ficus religiosa* Linn. Fig. 8. 9 a, b, c, d. *Ficus stipulata* (= *F. pumila*) Linn.
Fig. 10 a, b, c. *Hedera helix*. Linn.

II.

Almindelige og særlige Betragtninger over Fremstillingerne af
Dyreriget paa Sølvtavlerne.

Idet vi nu forsøge et lignende almindeligt Overblik over Sølvpladernes enkelte Dyreskikkelser og deres Scener af Dyrelivet, for at faae et foreløbigt Indtryk af, hvorvidt der maaskee fra denne Side af Naturen kunde gives os Vink til Erkjendelsen af disse mærkelige Fortidsminders Oprindelse eller rette Forstaaelse, møder der os strax et noget broget og overraskende Syn. I Modsætning til, at Planteriget kun repræsenteredes paa Tavlerne ved et Par enkelte Former og det kun i Lav-Relief-Billeder, træder der nemlig en sand «embarras de rich'esse» af Dyreskikkelser os her imøde og alle i Høi-Relief.

Denne Rigdom af Dyreformer sætter os i saameget større Forlegenhed, som den ret snart nøder endog selve Zoologen til den Bekjendelse, at der, for at finde sig tilrette imellem dem, fordres her langt mere end baade almindelige og specielle Kundskaber i Zoologien og dens Systematik. Der kræves, mærker han, **ledende Forkundskaber** af en ganske anden, om ikke af en høiere saa dog af mere omfattende Art. Pladernes Relieffigurer findes nemlig at fremstille Dyrene snart i Skikkelser, der synes os nogenlunde naturlige og kun i ringere Grad stiliserede, snart derimod helt fornummede, eller ikklædte aldeles fantastiske Skikkelser: Pattedyr paa eengang med Hove og med Vinger paa, eller med Fuglekløer og Fuglenæb (Grypher, Drager o. l.), Slangeformer med Faarehoved og Vædderhorn osv.

Nøglen til Udlægningen af saadanne Skikkelser var mig imidlertid ikke helt ukjendt, heller ikke Brugen af denne; thi mine igjennem Decennier gaende Studier over Nordens Naturforhold og dens Befolkningers Historie i de forhistoriske Tider og det derved vundne Indblik i begges umiskjendelige Sammenhæng med Asiens og dets Befolkningers Historie i meget fjerne Tider, havde gjort mig nogenlunde fortrolig med den Slags Fremstillinger. De møde os især ved Buddhisternes aarlige Processioner, ved visse religiøse Fester og andre høitidelige Optog, saaledes som det endnu er gængs i Asiens østlige og sydlige Lande — tildels i Lighed med vor egen Middelalders «Mysterier» og «Karnevals-Optog» —. Hermed vil det da ogsaa findes at stemme ret vel, naar Zoologen i de maskerede og mere eller mindre udstafferede Skikkelser i Reglen strax erkjender at see Led af disse asiatiske Egnes bekjendte Dyrefaunaer, saaledes Elefanter (VIII), Løver (IX), Heste og Æsler (VI, VII), Leopardter (X), m. fl.

Den Tvivl kan jo nok opstaae hos Betragteren af Dyrefremstillingerne paa vore Sølvtavler, om der indenfor deres ofte brogede, fantastiske Dyreskare ogsaa kan erkjendes Skikkelser, som med Rimelighed tør henregnes til den virkelige Verden, men Tvivlen

varer ikke længe. Den forsvinder i samme Grad som han har skjærpet sin Opmærksomhed for hver enkelt af Tavlernes Dyreskikkelser og da, ved den nærmere og hyppigere Betragtning, atter dvæler igjen ved Enkelthederne i dennes Træk. Uden Vanskelighed vil han da vist erkjende, at der er flere — om ikke just mange — Dyrebilleder, som maa kaldes tegnede efter Naturen, eller rigtigere udtrykt: efter Forbilleder, der have haft denne for Øie og Tanke og som altsaa svare til den i det Foregaaende for Plantebillederne anførte Betegnelse, at være nogenlunde naturtro Gjengivelser af disse. Naturligvis forudsættes herved altid, at Betragteren skjælner vel mellem de Afvigelser fra Naturen, der simpelthen skyldes Kunstnerens Keitethed eller mangelfulde Uddannelse, og dem, der ere planlagte eller forsætlige og derved henpege paa, at Dyre-Figuren har en særegen Bibetydning.

Som Exempler herpaa mener jeg, efter ofte gjentagne Betragtninger, at kunne anføre:

1. De 4 Muldyr (VI; neppe «Heste», 41), der statelig udstyrede bære de 4 besporede, hjælmlædte fornemme Personligheder eller Høvdinge. — De noget lange Øren, den bagtil ligesom indknebne Krop og Holdningen synes mig at røbe, at Forfærdigeren af den i det Hele virkelig dygtig og med stor Omhu udførte Sølvtafle har villet antyde Muldyr og **ikke** almindelige Heste. (En Slags Kontraprøve paa Sandsynligheden af denne Opfattelses mulige Rigtighed anføres nedenfor S. 21—22.)

2. Tigeren (XIV/1; **ikke** «Løven», 56), der venlig klappes paa Halsen af en Mand, imod hvis Bryst den trykker sin høit gæbende (tandsvage?) Mund, medens den i Virkeligheden ligesaa lidt synes at angribe Manden, som han den. — Hoved, Hals og Forkrop, samt den kortere Hale uden Haledusk, tale imod at tolke denne Dyre-Figur som Løve.

3. Rævene (eller de schakalagtige Dyr), hvoraf een (VI) springer foran den forreste Mand af Fodgængernes Processions-Kolonne og en anden sees (XIV/2) oven over Tyrens Nakke tilvenstre, tilsyneladende i undvigende eller bortflygtende Bevægelse.

4. Malle-Fisken? eller Karpeformen? (IX; **ikke** «Delfin», 51), over hvis Ryg en Mand er fremstillet ridende, eller som under stærke Slag af Bagkrop og Hale fører en Mand igjennem Vandet. — Det forfra sete Ansigt med Øinene vendte fortil, med en bred, skraatgaaende Tvermund, der har to lange og særdeles tykke Læbetaade fra hver Mundvinkel, de tydelige Angivelser af Gjællelaag, de ligeledes bestemt angivne Finne-Straaler i den lange Rygfinne, samt Bagkroppens og Halens Finner, betegne uden ringeste Tvivl, at det oprindelige Forbillede for det, Kunstneren har villet fremstille, har været en virkelig Fisk og ikke en Delfin (51). Den var vistnok nærmest en Fisk fra Ferskvands-Søer eller Floder; ikke et Hvaldyr fra Havet.

5. Kashmir-? eller Himalaya-?Hjortene, fremstillede i de to imod hinanden afveiede Hjorte (XI). — Den særlige Ombu og Dygtighed, hvormed disse to Figurer øiensynligen ere udførte, og den naturlige Opfattelse af alle Dyrets Dele i dets hængende Stilling, berettiger os til at lægge mere end sædvanlig Vægt paa de Eiendommeligheder, Figurerne vise. Naturligvis maa vi dog bortsee fra de Feilstillinger af Grenenes Udspring paa Hjortetakstammerne, der hidrøre fra Kunstnernes paa alle Tavlerne for Dagen lagte Ubekjendskab, naar Gjenstandene skulle opfattes noget perspektivisk eller i Forkortelse. Men, sammenholdte med Hel-Figuren af Hjorten (IX) og med Hjortegevieret paa Hjelmen ved Siden af, vise de efter min Mening meget godt Forskjellen mellem tilvænnet Stilisering og oprindelig Gjengivelse efter Naturen. Dyrets enkelte Øientak, ens paa begge Figurerne, røber da, at der som Forbillede næppe kan have tjent noget typisk Led af vore europæiske Krondyr med flere end 3—4 Sidetakker, hvoraf de øvre ere tættere stillede og stræbe at danne den saakaldte «Krone», samt i Reglen med to veludviklede Øientakker, men snarest et Led af en af de nok sydligere, men til Mellem-Asien og Indiens Høilande hørende Former med færre Sidegrene, og Spidsen endende gaffelgrenet uden al «Krone»dannelse, samt i visse Arter i Reglen med en enkelt Øientak; saadanne ere beskrevne under Navnene: *Cervus Casmirianus?* og *C. tibetanus* og *affinis Hodgson*; og senest som *C. Dybowskyi* *Tacz.* (1876) og *C. Thoroldi* *Bianf.* (1893).

6. Tyren (XIV/2; neppe «Urox» eller «Vildox», 49), der i det Hele synes naturtro og ikke egentlig stileret — om end vistnok den paa Panden staaende Figur ikke er fremkommen ved en keitet eller mindre vellykket Gjengivelse af Pandens krøllede Haarklædning, men, hvad jeg er mest tilbøielig til at antage, har til Hensigt at betegne Dyret, som en «gudhelliget Tyr», mærket med Indra's Lynstraale (vajra) langs ad Panden?

7. Vildæslerne eller Dschigataierne (VII; ikke «Antiloper» eller «Oxer», 48, 49) — alt naturligvis under den Forudsætning, at den et Oxehorn lignende Isseprydelse ikke, som det antoges, hører Dyret til som et Horn, men er en paasat Pynt, som den, der saa almindelig anbringes paa samme Sted paa Ride- og Kjørehestene i de buddhistiske festlige Optog, Fig. 11—13, eller endnu nærmere som et af de Isse-Udstyr eller Pandehorn, der paasættes de vilde Dyr, naar disse forestille Dæmoner eller fjendtlige Natur-Aander under de store religiøse Maske-Optog. Vildæslet altsaa her tildels givende den fabelagtige «Eenhjørnings» Rolle.

Tænker man sig nemlig denne Isse-Udvæxt borte, kunne alle tre Figurer kaldes upaaklagelige, ja endog gode Billeder af et Vildæsel eller en Dschigatai og stilles ved Siden af de to ovennævnte under 5. anførte Hjorte (XI).

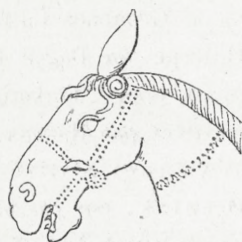

Fig. 11.

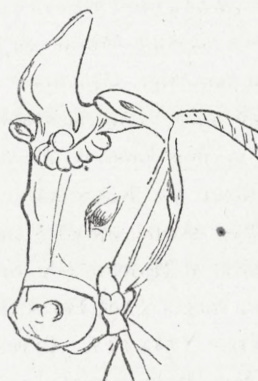

Fig. 12.

Fig. 13.

Fig. 11. Efter Pallas II, Tab. IX, g; *Dshigatai*, reden af en «skræk-indjagende» Burkan.

Fig. 12. Efter et græco-bactrisk Basrelief. Journ. Asiat. Societ. XXII, p. 193.

Fig. 13. Efter indiske Tempelbilleders vanlige Udstyr af Hestene i festlige Optog. Samlgn. Jam. Fergusson: Tree and Serp. Worsh. Tab. III fig. 7.

Ifølge denne første Mønstring blev det altsaa dog nogle — men rigtignok ikke mange — af de talrige Dyrefigurer paa Sølvpladerne, som kunde indrømmes at være for saa vidt naturtro gjengivne, at de, med et vist Forbehold, kunde siges at være komne deres formentlige Forbilleder saa nær, at de turde være zoologisk bestemmelige indtil Slægt, om ikke indtil Art. Men netop paa Bestemmelsen af Arten kunde man dog ikke give Afkald uden i ganske særegne Tilfælde, saafremt man af Dyrefigurerne, ligesom ovenfor af Plantebillederne, ventede at faae brugbare Fingerpeg til Besvarelsen af Spørgsmaalet om, hvor Hjemstedet for de Forestillinger, der ere komne til Udtryk i Sølvpladernes Reliefbilleder, snarest maatte være at finde. Selv i det gunstige Tilfælde, at ogsaa Dyrets Art med en vis Sandsynlighed kunde angives for et eller andet af disse Figurers Forbilleder, maa man vel erindre, at det derved endnu ikke er givet, at man har faaet et Hjælpemiddel til de ønskede geografiske Besvarelser. Strækker f. Ex. en vedkjendt Art sin geografiske Udbredning ud over flere Jordbælter eller sin Forekomst i en Verdensdel ud over ulige Klimater og Terrænforhold, vil det let forstaaes, at det kun bliver ringe eller betydningsløse Vink, den formentlig erkjendte Art blev istand til at give os i de ønskede Retninger.

Saaledes vil Forholdet ubetinget findes at stille sig for 3 af de forannævnte 7 nogenlunde naturtro holdte Dyreskikkelser: Nr. 3 Rævene (eller Schakalerne), Nr. 4 Mallen? eller Karpesfisken?, Nr. 6 Oxen, Vildoxen?

Betinget brugbare Vink til en geografisk Stedfæstning af Relief-Scenerne kunne derimod vistnok 4 af de andre komme til at give, nemlig:

Nr. 1. Hestene — under den S. 16 omtalte Forudsætning, at man slutter sig til den antydede Opfattelse af deres Ydre og betragter dem som urene Heste eller Muldyr. I dette Tilfælde bliver nemlig den store almindelige Udbredningskreds, som Hesten har, betydelig indskrænket mod Nord, idet baade de koldt-tempererede Egne af Europa og Asien blive udelukkede.

Nr. 5. Hjortene — hvis man erkjender, at Figurerne (XI) neppe kunne gjælde den egentlige europæiske Kronhjortgruppe, med Udbredningskreds over Europa og Nordasien, og derfra imod Syd helt ned til Indien, men paa en naturligere Maade gjengive visse af de fra Kashmir og Tibet kjendte Former af Gruppen.

Nr. 2. Tigern og Nr. 7 Vildæslerne, Dschigataierne — thi at, for disse Figurers Vedkommende, idetmindste alle vilde Dyreformer fra Europa maae være udelukkede, antager jeg, at Kyndige villigen maae indrømme.

Da nu altsaa, ifølge denne korte Karakteristik af de 7 som nogenlunde naturtro gjengivne Dyreformers geografiske Forhold, egentlig kun Nr. 5, Hjortene, og Nr. 1, Processions-Ridedyrene, kunne blive af nogen, om end kun betinget Betydning for Opfattelsen af de dyrageografiske Forhold, der maatte have hersket omkring Relieffremstillingerne nærmere Hjem, vil jeg til min Tydning af disse to Dyregrupper som Veiledning for de Læsere, der maatte ønske selv nærmere at bedømme og afveie Forholdene, tilføie et Par Henviisninger.

For Hjortenes Vedkommende bedes man — under stadig Hensyntagen til Kunstnerens ringere Evne til perspektivisk Gjengivelse, ovenfor S. 17 — særlig at sammenligne (foruden de almindeligen benyttede Skrifter om Asiens Hjorteformer) de af den indiske Naturforsker Hogdson givne særlige Bidrag til Karakteristiken af de tibetanske Hjorte i Journ. Asiat. Society og navnlig Figurerne af Geviererne til *Cervus affinis* Hogds. Vol. XIX, XX og XXI sammenholdte med Figurerne af *C. Dybowski?* Tacz., Journ. Asiat. Society Vol. LVIII (1889) og *C. Thoroldi* Bly., Proc. Zool. Soc. 1893, Pl. XXXIV og p. 445.

For Ridedyrenes Vedkommende derimod henvises Læseren til Eugen Panders senere hen udførligere omtalte «Pantheon des Tschangtscha Kutuktu, ein Beitrag zur Ikonographie des Lamaismus» 1890, der har leveret saa talrige Billeder af Buddhaer og Buddha-Værdigheder. Af disse ere nemlig de syv fremstillede beredne, og de 6 af dem paa Ridedyr, der i visse af Kroppens Forhold og særlig i Ørenes Længde og Stilling paa Hovedet, mindede mig om de Træk, jeg ovenfor fremhævede for Ridedyrene i Processionen (VI), og som derfor lode mig formode, at disse snarest fremstillede Muldyr. For den 7des Vedkommende nærede jeg ikke Tvivl om, at der i Kropforholdene og de korte Øren afspejlede sig en virkelig eller ren Hest. Ved at gennemgaae, een for een, Prof. Alb. Grünwedels omhyggelige Oversættelser af de tibetanske Texter til de korte Karakteri-

stiker, der i hint Pantheon ledsage hvert enkelt Billede af disse Buddha-Værdigheder, fandt jeg til min Overraskelse, at for de førstnævnte 6 var Ridedyret i det Tibetanske bestemt nævnet som et «Maulthier» og for den 7de som virkelig en «Hest» (netop kaldt med det os fra «Yak-Lungta-Bracteaterne» kjendte Navn «Lungtha» eller V i n d - H e s t e n). — Det er denne paa min Tydning af disse Ridedyr forsøgte Kontraprøve, hvortil jeg ovenfor S. 16 hentydede.

Om det andet og langt større Parti af Relieffremstillinger af Dyreverdenen, i hvilke Dyrene optræde mere eller mindre med Rester af visse Festdragter eller Minder om Processions-Udstyr, dertil ogsaa regnet de Masker, der ifølge rituelle Vedtægter betegne dem som Emblemer for fjendtlige Herskermagter eller andre Aander, mener jeg at kunne fatte mig kort. Under Masken eller Udklædningen ere de gennemgaaende erkjendelige som Dyreformer fra varmere eller gunstigere Egne og helt fremmede for Europa, f. Ex. Elephanter, Løver, Tigere, Leopardter o. s. v., og de Former, der maaskee kunde gjælde for europæiske: Ulve, Vildsvin, Hjorte, ere ialtfald ikke at skjelne fra de asiatiske Høilandenes eller Koldegnes. I ingen Henseende kunne vi altsaa være berettigede til i Relieffilledernes talrige og besynderlige Dyreskikkelser at ville see bestemt Hentydning til, at Sølvtavlernes Udarbeidelse kunde tilskrives Kunstnere eller Kunst-Arbeidere, boende i europæiske Egne.

Ovenfor søgte jeg at gjøre Rede for min Opfattelse af, hvor nær Sølvtavlernes Dyrebilleder kom til en nogenlunde tro Gjengivelse af Dyreformernes virkelige Skikkelser, saa at de indtil Slægt eller Art bleve erkjendelige for os, samt hvorvidt der efter denne Tydning igjen turde ventes brugbare Vink om Naturforholdene i de Egne, hvorfra Sølvtavlerne skrev sig. Det vilde derfor vistnok findes ønskeligt, om jeg paa en lignende Maade kunde gjøre Rede for de Regler, jeg havde fulgt med Hensyn til Opfattelsen af de forskjellige Grader i disse Billeders Fjernelse fra de virkelige Skikkelser, altsaa i deres Stilisering, Maskering eller ligefrem fantastiske Formgivning. Dette formaaer jeg imidlertid ikke at gjøre; thi bestemte Regler for Opfattelser af Forhold af denne Natur maatte nødvendigvis betinges af Tid, Sted og Omgivelser paa den ene Side, paa den anden Side af de Kunstneres individuelle Eiendommeligheder, Nationalitet og Kultur, der have fremstillet Billederne. Det eneste, jeg istedetfor saadanne Regler kunde tilbyde Læseren, er ved Exempler at fremstille, hvorledes jeg selv gik frem ved Bestemmelsen af de enkelte Figurers Optræden som Masker eller Indklædninger for bestemte Ideer og Forestillinger i hellige eller verdslige Optog eller under andre Forhold, der enten begunstigede eller fordrede fantastiske Afvigelser fra Dyrenes naturlige Skikkelser. For dette skal jeg heller ikke her undslaae mig.

Tage vi f. Ex. de to paa Sølvtafelen VIII symmetrisk stillede Elephanter, da falde strax tre besynderlige Forhold i Øinene, der stærkt afstikke fra en Elephants naturlige. Først nemlig det, at begge de store Stødtænder udgaae fra samme Side af Kjæben; hos Elephantfiguren tilhøre: fra venstre Overkjæbe; hos den tilvenstre: fra høire Kjæbe; samt at Snabelen, istedetfor at nedhænge midt imellem de store Tænder, hænger paa én og samme Side af dem. Dernæst have begge Dyrene ligesom en Kalot paa Hovedet, idet den hvælvede Isse ved en dybere Fure synes afsnøret fra det øvrige Hoved. For det Tredie har intet af Dyrene kjendelige Øren; men Hovedet, indtil bag ved Ørepartiet, er ligesom let tildækket med en Hætte eller et Hovedslør.

Af disse tre Afvigelser fra Naturen maa jeg betragte den første som en fra Kunstnerens Side ufrivillig, idet jeg ved Sammenligning med andre Figurer kun kan antage, at den har sin Grund alene i en almindelig Ubehjælpssomhed og Mangel paa Tegneevne. De to andre anseer jeg derimod som tilsigtede α : begrundede i den Rolle, som Elephanterne have spillet i Processioner, eller den Birolle, som de maaskee tænktes her paa denne Tavle at kunne give til Forstaaelse af Meningen med Tavlens samtlige Fremstillinger.

Den første — uagtet den optræder ens hos begge Elephanterne — hører altsaa til dem, som jeg i det Hele mener slet ikke burde komme i Betragtning, naar Spørgsmaalet er om Meningen af det, en Tavles Figurer betyde; den er et uvilkaarligt Produkt, et tilfældigt Udslag af vedkommende Metalarbeiders Mangel paa perspektivisk Opfattelse og Gjengivelsesevne. Fuld Bekræftelse herfor vil en stor Mængde af Tavlernes Figurer opvise, hos hvilke just Afvigelserne fra de rigtige Forhold gjentage sig paa selv samme Maade. Den store Mandsfigur paa Tav. VI tager f. Ex. nok den mindre i Kjæden nedspringende Mand om Livet med begge sine Arme, men begge disse Arme fremstilles som om de tilhørte en og samme Side — den venstre. Hvis man endvidere hermed f. Ex. sammenligner de 3 Menneskefigurer (VII) og spørger sig selv, om de føre Værgen i høire eller venstre Arm, eller om man seer disse Figurer fra Ryg- eller Brystsiden, bliver man sig i begge Henseender Svaret skyldig. Det Samme gjælder m. H. t. den liggende Mandsfigur (XIV₂) og de tre Hornblæsere samt deres Anfører (VI).

Endnu hyppigere Exempler paa den samme Vanskelighed for Kunstnerne møde vort Øie, naar vi paa mange af Tavlerne nærmere betragte Stillingen af Dyrenes Forlemmer, og see Kunstnerens Kamp for at bringe det gjenstridige Forben paa et Dyr's fravendte Side til at udgaae fra denne og ikke fra dettes nærmere eller mod Betragteren vendte Side (VIII, de to Griffen; X, de tre Griffen; Vingerne paa Dragefigurerne, XII₂, og selve Elephanterne VIII). Tegneren har partivis ligesom dreiet Dyrene, medens de tegnedes, og det Samme har været Tilfældet Pl. XII₂ ved Hjortetakkernes Gjengivelse, hvorved Grenene synes at udgaae fra Stammens Bagside (istedetfor fra For- eller Udsiden)

og stik i modsat Retning af Øie-Takken, saaledes som de her staaende Kopier af Geviererne paa et Par Kronhjorteformer, to af de ovennævnte Hjorte fra Høiasien, exempelvis ville nærmere anskueliggjøre dette for Læseren.

Fig. 14. *C. Dybowskyi?* Tacz.

Fig. 15. *C. Thoroldii* Blanfa.

Omvendt var Forholdet med de to andre Afbildninger fra det Naturlige, hvilke jeg kaldte tilsigtede, beregnede f.Ex. paa, at Billederne hos Betragteren skulde fremkalde bestemte Arter af Bi-Forestillinger; mine Grunde til at opfatte det saaledes vil jeg anskueliggjøre ved hosstaaende Række af Billeder af Elefanter Optræden i nordbuddhistiske Helligdomme eller paa nordindiske Mønter i en fjern Oldtid.

Fig. 18.

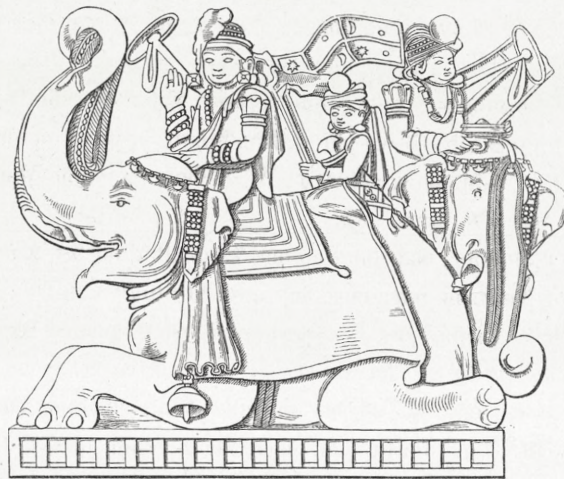

Fig. 16.

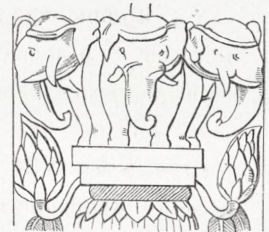

Fig. 17.

Fremstillingerne i Figurerne 16, 17, 18 bedes altsaa sammenholdte med hinanden og de to sidste betragtede som Udtog i forskjellig Grad af den første.

Den midterste Figurgruppe, Fig. 16, viser os efter Jam. Fergussons «Tree and Serpent Worship», Pl. XL, fig. 2, det store smagfulde Søilekapitæl fra Indgangen til Topen ved *Sanchi*, fremstillende til hver Side en Elephant med fuld Festdragt i knælende Stilling, og begge allerede bestegne af et fyrsteligt Herskab, her, som sædvanligt, kjendetegnet ved Overhøiheds-Symbolet, Solskjermen (*chatta*) og Banneret. Elephanterne sees rigelig klædte med Sadeldækkener, fastholdte med Baand om Hals og Bringe, og bærende i deres Hjørner Klokker eller Bjælder, der ligesom melde vort Øre Dyrenes Bevægelser, medens Guirlander af brede, brogede Baand og Blomster, nedhængende fra Hovedet, især omkring Ørene og over Panden, noksom minde Øiet om, at det er et Festoptog, vi have for os. Af det hele Udstyr bedes dog Hovedets særlig bemærket. Elephanten tilvenstre har et eget Diadem eller en Kronering om Issen, og fra dennes hele Omkreds nedhænger der talrige bredøxeformede Emblemer i den hellige *Trisuls* Skikkelser. Elephanten tilhøire har det samme Issediadem med de samme Emblemer, men indenfor denne Issering see vi Buddhismens allerhelligste og dyrebareste Klenodie, Reliquiet, i et Metalgjemme, der i Formen aldeles minder om vore flade Broncereliquievæsker fra den yngste Bronzealders Tid (s: den ældste Jernalders). Det forstaaes derfor lettelig, at ogsaa Høihedssymbolet, *Chattaen*, bæres høit over denne Elephants Hoved og at der fra dette nedhænger en særlig Guirlande over Panden just fra det Baand, som holder Reliquie-Gjemmets flade Bund fast mod Dyrets Isse.

Vende vi derefter Opmærksomheden mod Fig. 17, see vi ogsaa her et smukt og storartet Kapitæl-Parti af en Hjørnesøile ved Indgangen til en anden Tope i *Sanchi* efter samme Værk Pl. XLII, fig. 1. Det er ligeledes dannet af en Gruppe Elephanter, hvoraf to vende Hovedet, hver til sin Side, tilhøire eller tilvenstre for os, medens i Midten en tredje vender Hovedet imod os; at en fjerde i modsat Stilling findes bagved og derfor ikke kan sees, aner man let. Af den første Fest-Gruppes rige Udstyr haves her kun et kort Udtog. Vi see alene Halsbaandet (der i Forbindelse med Bugbaandet fastholdt Dækkenet) og Isseringen, de hellige Symbolers Ring, bestemt til at omgjerde Reliquiesædet.

Endnu kortere bliver dog Uddraget af Elephantens festlige Udstyr i Fig. 18, som efter A. Cunningham «A second notice of some new Bactrian coins», Journ. As. Soc. XI. 1. p. 136—37, Plate, fig. 2, gjengiver en af den bactriske Konge Demetrius's Kobbermynter i naturlig Størrelse. Udstyret her indskrænker sig til den kalotformige Indsnøring af Issepartiet for Reliquiet og et Spør af Halsbaandet med en Bjælde eller Klokke.

I talrige andre Fremstillinger have vi kun Kalotlinien tilbage, men alligevel vil

denne for den buddhistiske Betragter i Tanken fuldstændiggjøre sig til Billeder af lignende Art som de Festtogs Optrin, der afgav Forbillederne for Grupperne 16 og 17.

Saaledes vil den anden Art af Afgivelser fra Elephanternes naturlige Forhold, som viste sig hos vor Sølvtavles to Elephantfigurer, altsaa meget godt forenes med, at Kunstneren virkeligen har havt saadanne Elephanter levende for sig, eller har til sine Figurer havt Forbilleder, der vare tegnede efter selve Dyrene (49—50).

En noget beslægtet Oprindelse finde vi til den ovennævnte tredje Art af Afgivelserne hos Tavlens to Elephanter, der begge nemlig syntes aldeles at mangle Øren. Holdende sig alene til den velbekjendte Forskjel imellem den asiatiske og afrikanske Elephant, der udtaler sig i Størrelsen og Formen af Ørene, kunde altsaa selve Naturforskeren, som maaskee ikke erindrede, at den afrikanske ikke var kjendt fra saadanne Processioner, blive i Uvished om, hvorvidt det var Elephanter fra Asien eller fra Afrika, der her vare fremstillede paa vore i mange Retninger gaadefulde Sølvtavler (50). Men den tilsyneladende Mangel af Øren i saadanne Fremstillinger fremkaldes dels derved, at et festligt Udstyr tilslører Ørene med Baand og Guirlander — man sammenligne f. Ex. Fergussons Pl. XL, fig. 1 —, dels derved, at Hoved og Øren tænkes helt overtrukne med et Slør eller en slør-tynd Hætte, da Dyrene jo tænkes og fremstilles som let maskerede.

Idet jeg til disse Elephanter kalotformige Afsnøringer knytter den her ganske naturlige Bemærkning, at de paa denne Maade kjendetegnede Elephanter i Indiens buddhistiske Lande ofte tillægges Benævnelsen «kongelige Elephanter» og «Elephantkonger», tilføier jeg for det Følgendes Skyld den Udlægning, som den ansete Forfatter af den nævnte Artikel om de bactriske Mynter giver Myntpræget i vor Fig. 18: «It is no doubt an emblem of the conquests of Demetrius in India». Ved disse Ord opfriskes nemlig hos os Erindringen om en anden eiendommelig, men betydelig Rolle; som saadanne Dyrebilleder paa de indiske Mynter have viist sig at spille; for Numismatikerne repræsentere de ligesom bestemte geøgrafiske Omraader, hvorover Myntudstederne herske. Denne Symbolik synes ogsaa vore Sølvtavler ofte at anvende, som vi i det Følgende ville see.

For ved et andet Exempel at oplyse Læserne om den nærværende Orientations Fremgangsmaade ved Tydningen af Dyrebilleder, der fra Kunstnerens Side bevidst og planlagt ere blevene fremstillede med ganske unaturlige Forhold, beder jeg disse nærmere at betragte Tavle VII med de tre store énhovede og éthornede Dyr. Her gjentager sig, ligesom paa Sølvtavlen VIII, Ørenes totale Forsvinden paa alle tre Figurer under en Slags Maskering af Ansigtet, og denne Maskering udtrykkes endnu stærkere ved et enkelt Horn midt paa Issen, som Kunstneren har paasat det énhovede Dyr. Dette Horn er jo vort gamle Testamentes: Vældens og Kraftens

Horn, og det samme Issehorn, hvormed paa de store Monumenter i *Parsepolis* f. Ex. Løven, Gryphen og Tyren udstyres som Symboler for de af Perserkongen undertvungne Monarkier, (??) Rigerne Juda og Israel). Ved dette griber og fastholder den seirsikre Konge sin frygtelige Modstander, medens han bibringer ham Dødsstødet. Det samme mediane Horn gjenfinde vi ogsaa blandt Dyrebillederne paa Indiens buddhistiske Monumenter, f. Ex. i de mange Felter med ét-hornede Løver, Grypher o. s. v. (see *Sanchi-Topens* vestre Indgangs-Portaler og Søiler i Fergusson l. c. Pl. XVIII og XIX), og om dette Midtpandehorn er det jo at den berømte Sir Ker Porter bestemt ytrer, at han aldrig paa de orientalske Monumenter har seet det mangle, hvor et Dyrebillede forestillede en stærk dæmonisk Kraft. —

For nu at kunne orientere sig selv til en ret Udlægning af saadanne sammensatte Dyre-Billeder, der kjendeligen nok i det Hele røbe en Bestræbelse efter rigtig at gjengive Dyrets almindelige Træk, medens der i enkelte Partier helt uventet indføres for Dyret aldeles fremmede Træk, maa Betragteren rolig afveie de heterogene Bestanddeles Sammenhæng og i Tankerne paa en naturlig Maade ordne Forholdet imellem dem, og ikke saaledes, at det bliver det Tiløgede eller Omændrede i den sammensatte Dyreskikkelse, der kommer til at bestemme Naturen af dennes oprindelige og egentlige Forbillede. Særlig altsaa hvis vi som Exempel blive ved vor Tavle VII og dens tre store kun med ét Horn udstyrede Hovdyr — at det da ikke kan gjælde som en rolig Afveining af de heterogene Forholds gjensidige Betydning, om en Betragter i Følelsen af en vis Kløgt mener at burde udlægge disse Hovdyrs enkelte og mediane Horn som en Drøvtyggers parrede Horn, kun afbildede som synlige fra Dyrets ene Side, eller maaskee som begge sete over Eet, og nu tankesnar, i Kraft af den første Foregøgling, opfatter det tydelig eenhovede Billede som tvehovet, og da, Skridt efter Skridt, forfører sig selv til at affæse den hele Figur som ægte Drøvtygger — som Tyreskikkelse — som Gjenstand for en varm Tyrejagt og tilsidst — som Sidestykke til Tyrebilledet paa Sølvtaflen XIV₂! Alt dette tiltrods for det Korrektiv i Vildskabet, som netop denne Plade frembyder, da den saa karakteristisk betegner, hvor rigtigheden i det Hele Pladens Kunstner opfattede og magtede at fremstille en tvehovet Drøvtygger og Tyreskikkelsen.

Et tredie, nærliggende Exempel paa den i Orientationen brugte Udlægning af Sølvpladernes Dyreskikkelser vil jeg hente fra disses dobbeltartede Fremstilling af Rovdyrene. Det vil vistnok i Almindelighed blive indrømmet, at naar en Betragter seer de flere Rovdyr-Figurer, hvori Fødderne af Ulve, Schakaler og Ræve, naturretigt af Datidens Kunstnere ere blevne fremstillede som Poter, maa han stærkt krympe sig ved at godkjende en oftere fremsat Paastand, at det skyldes disse Kunstneres Ubekjendtskab med Dyreformerne eller Udygtighed i Kunsten eller Haandværket, naar andre Figurer af

samme eller beslægtede Rovdyr f. Ex. løve- og tiger-agtige Dyreskikkelser, Griffer o. l. ikke have lignende Poter, men derimod unaturlig store og plumpe For- og Bagfødder, eller med vrængende og grimacerende Ansigter, og dette endog paa samme Tavle, der har Rovdyr med naturlige Dyreformer. Skylden maa følgelig her søges udenfor Kunstnerens tekniske Uddannelse og Færdighed. Den ligger ogsaa nærmest deri, at Billederne ikke saa meget skulle forestille disse Vilddyr i deres naturlige Skikkelse, men mere eller mindre i Form af «Udyr» være Masker for dæmoniske Væsener, der antages at føre idelig Kamp imod Menneskene. Ved Religionens kraftige Bistand kunne imidlertid selv saadanne dæmoniske Kræfter tvinges til at holde sig i Ave, ja bringes til i Forbindelse med Menneskene at arbejde for disses og alt Levendes Vel.

En hel Forsamling af slige ved høiere Magter kuede dæmoniske Væsener stiller os det nedenstaaende Billede (Fig. 19) ret levende for Øie; det er hentet fra et buddhistisk Tempel, Sanchi Topen. Jam. Fergusson l. c. Pl. XV. fig. 3. pag. 117.

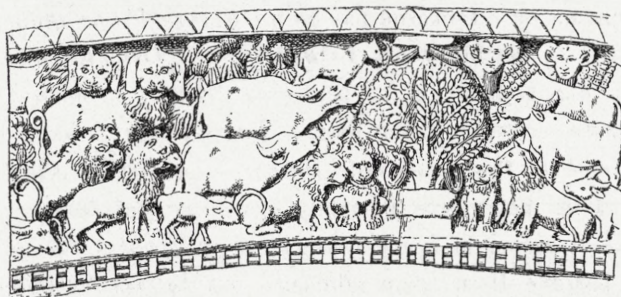

Fig. 19.

Maskerede, snart i mere eller mindre omændrede, snart i sammensatte Dyreskikkelser, som Vædere med Menneske-Ansigter, Griffer og lignende Omskabelser af Vilddyr, fremstiller Billedet dem alle i en dyb og stille Ærefrygt samlede omkring det hellige Buddhatræ, sluttende de tamme Husdyr imellem sig og Træet. Ved idelig forekommende Fremstillinger af denne Art i de buddhistiske Landes Templer, Toper og Klostre, dels som Malerier, dels som Reliefbilleder, udskaarne i Træ, Sten eller Metal, bliver vort Øie efterhaanden bekendt med disse Skabelser af en tilsyneladende fri, men i Virkeligheden under Arvegangens og Overleveringens stærke konventionelle Baand virkende Fantasi. Til Forstaaelsen af disse Indklædninger og af den store Rolle i Verdens- og Aandslivet, som de under slige Formumminger skjulte Naturkræfter tænkes at udføre, bliver vort Øie især aabnet, naar tillige igjennem Øret disse Fantasivæseners hele Virken og Færden mere livagtig komme til os, gjengivne i Forjættelsernes og Besværgelsernes stærke Udtryk.

Naar vi saaledes høre i Bebudelsen til den *Chutuktu*- eller høie Buddha-værdighed, der vil paatage sig den svære Mission at gaae som Apostel til «Sneriget», Tibet, at alle dette ufremkommelige Høilands Uvætter og Religionens fjendtlige Dæmoner skulde forholde sig rolige, saa snart de saae Chutuktus Skikkelse eller hørte hans Stemme: «*Om-mani-padme-hum*», saa forstaae vi lettere, at i Dyrefrisen (Fig. 20) paa efterfølgende Side 33 er den Snor, som af Kunstnerne er lagt rundt om Kjæberne af de glubende Dyr, der forfølge Haren og de andre større, fredelige Græsædere, et særdeles forkortet Udtryk for den Tvangstrøie og Mundkurv, der fra oven var lagt paa disse Dyreskikkelser. Og ligeledes klares os Betydningen af de talrige omændrede og sammensatte Dyreskabninger, naar vi i Ordlyden høre Chutuktus Besværgelser og Virkningen af disse paa Uhyrerne.

Som Exempler paa Stilen i slige Bebudelser, Forjættelser og Besværgelser gjen-giver jeg nedenfor Isac J. Schmidts ordrette Oversættelser af de ovennævntes tibetanske og mongolske Originaler.

Is. J. Schmidt: Forschungen. S. 198. (Forjættelsen til Tibets Buddha-Apostel.)

«Die das rauhe Schneereich bewohnenden grimmigen Geister, Teufel, bösertigen Einflüsse und Hindernisse, so wie alle Krankheit und Tod bringenden Wesen werden, so bald sie, *Chutuktu!* deine Gestalt sehen, so bald sie den Ton der sechs Sylben hören werden, ihre Wuth und Tücke ablegen und mitleidig gestimmt werden. Die das rauhe Schneereich bewohnenden Tiger, Panther, Wölfe, Bären und andere reissenden Thiere werden, so bald sie, *Chutuktu!* deine Gestalt sehen, so bald sie den Ton der sechs Sylben hören werden, ihre brüllende Stimme mildern, und ihre blutdürstige Wuth wird in Sanftmuth und liebende Sorgfalt verwandeln.»

Is. J. Schmidt i Ssanang Ssetsen's Geschichte der Ost-Mongolen p. 227. (*Bogdo Lamas* Indbydelse til at indføre Buddhismen i Mongoliet; cfr. Koeppen II. 124.)

«Während des Nachtlagers am *Ulaghan Müren* sandte *Bogda Chajangiriwa* durch den, seine Befehle vollziehenden, überaus starken *Pantscha Mahákála* Geschenke mit dem Erbieten, den Schütz der Religion zu übernehmen, worauf er Diener aussandte, um alle im Lande der Monghol befindlichen Geister und Drachen einzufangen. Als der Zug die Gegend *Gün Ergi* erreicht hatte, wurden während der Nacht alle im Lande der Monghol hausenden Drachen, *Schimnus* und *Onggod* mit Kameels-, Pferde-, Stier-, Schafs-, Katzen-, Sperber- und Wolfsköpfen und in vielen andern Gestalten eingefangen und dem *Bogda* vorgeführt, worauf er sie vermittelst kräftiger Beschwörungen bannte und gänzlich seinem Willen unterwarf.»

Men om ogsaa alle slige Overleveringer, enten de ere komne fra Nedarvinger eller Omflytninger mellem Land og Land, eller skrive sig fra Billeder paa helt nye Forlagsblade, som oftest ikke have kunnet tillade den udførende Kunstner at fjerne sig ret langt fra de ham givne Forbilleder, tør man dog ikke opfatte dette saaledes, som om der ikke kunde

blive en god Del at tilkjende netop ham i Gjengivelsesmaaden og Udførelsen. Et blandt flere Exempler herpaa fra selve vore Sølvtafler synes mig særligt at foreligge i Gjengivelsen af den udhungrede, ved Buddhas eget Kjød reddede Tiger (XIII/1), nemlig som et tandsvagt Individ, der i sit stærk aabnede Gab neppe viser os noget Spor af Tænder. Denne Tilstand af Tænderne vide vi jo at være netop betegnende for de udhungrede, og paa Grund af Tændernes Svaghed saa godt som alene til Menneskekjød henviste ældre Løver og Tigre. Dette Træk af disse Dyrs Naturhistorie forekommer mig ikke at være uden Betydning for Legendens og Billedets fulde Forstaaelse.

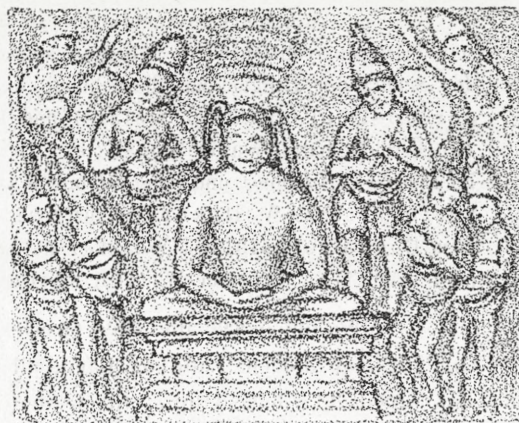
Til de foranstaaende, efter Løfte givne Exempler paa den Fremgangsmaade, nærværende Orientation har fulgt ved sine Forsøg paa at udtyde Meningen af Dyrfigurene i deres naturlige, eller maskerede eller helt ud fantastiske Skikkelser, maa jeg her indskrænke mig. De ville idetmindste antyde for Læseren flere af de Retninger, hvori netop de S. 15 omtalte ledende Forkundskaber for saadanne Undersøgelser nødvendigvis maae være tilstede eller let kunne bringes tilstede. Fra hvert af de følgende Afsnit af Orientationen vil Læseren selv kunne trække talrige andre Exempler frem, medens nedenstaaende Række af Buddha-Billeder fra den fuldt paaklædte Sekts (a) og de halvt- og helt nøgne (b og c) Jain-Sektens Altre vil forberede ham paa, at allerede det næste Afsnit, Sølvtaflernes Menneske-Figurer, forudsætter en Ledning af særlig Art i kulturhistorisk Retning.

b

a

c

III.

Almindelige og særlige Betragtninger over **Menneske-Fremstillinger**
paa Sølvtavlerne.

Paa disse to foreløbige Skjøn, optagne over de paa Sølvpladerne forekommende Billeder af de enkelte Planter og Dyr — altsaa uden at der særligt saaes hen til de Scener eller Sammenstillinger, hvori de maatte findes anbragte af Datidens Kunstnere — er det naturligt, at jeg nu strax lader følge et tredie, men lignende Skjøn over de enkelte Menneskefigurer, der i Høi-Relief fremtræde paa Sølvpladerne. Dette bliver altsaa ligeledes kun en foreløbig Mønstring af dem; men denne vil findes saa meget mere nødvendig, som Menneskefigurerne vise sig i Antal at være ret talrige, og efter Op-træden og Udstyr derhos flerartede, saa at de i Udseendet blive ikke lidet forskellige indbyrdes. Med alt dette finder man sig alligevel lettere tilrette imellem dem, end Tilfældet var med Dyrene. Man har her i ringere Grad med Stiliseringer eller Formumminger at kæmpe, og man bliver snart vaer, at Billederne af sig selv ligesom indordne sig under bestemte større Kategorier eller Hovedgrupper. Disse bliver det altsaa hensigtsmæssigt strax at betragte nærmere.

Til et Overblik, som det tilsigtede, har det forekommet mig tilstrækkeligt at sammenfatte Sølvpladernes Menneskefigurer under følgende tre Hovedgrupper efter deres mest iøinefaldende Eiendommeligheder.

**1. Fremstillinger i Form af Buster — Brystbilleder af Kjemper og Kraftkarle:
oprindelig vistnok Sindbilleder paa Styrke, Udholdenhed og Ligevægt,
som Bærere, Understøttere, Ligevægtstyrere, Holdere eller lignende.**

(XI/1, XI/2, XII/2). — (XII/2, XIII/2 *dext.*). — (X, XIII/2 *sinist.*).

I en Hovedgruppe for sig samler jeg nemlig her visse baade i Almindelighed, men især med Hensyn til Haar og Skjæg omhyggelig udstyrede, kraftfulde Menneskeskikkelser, altid fremstillede i Form af store Brystbilleder eller Buster, der ved de oprakte Armes Stilling og Holdning snarest synes at maatte betegne, at de til Forbilleder have haft et Slags professionelle Kraftkunstnere ifærd med, overfor et betragtende Publikum, at udføre Styrke-, Udholdenheds- og Ligevægts-Prøver i forskellige Retninger.

Af disse have vi en første Undergruppe af a) tre Buster, hvis Forbilleder vise deres Kraft og Udholdenhed ved i strakte Arme at afveie imod hinanden større Dyr som Hjorte (XI/2), Drager (XII/2) eller selv Mennesker (XI/1), idet de i stiv Arm holde disse ud fra sig til begge Sider. Paa den sidst anførte Sølvtavle lægges endog baade en

Styrke- og en Behændigheds-Kunst for Dagen, idet den Person, som ved sin ene udstrakte Arm bliver fremholdt af Kraftmanden (Kjæmpen), lader sin anden Arm i en halv oprakt Stilling balancere med et levende Dyr (i Skikkelse af en Ulv eller et Svin), hvilende frit over Rygfladen af Haanden paa denne Arm.

Den relative Størrelse mellem disse Billeder af Fremholdere eller Bærere og af det Fremholdte eller Baarne, kan ganske vist ret naturligt betragtes som Henpegning paa, at der ved Brystbillederne kunde forestilles Personligheder, om ikke just med overnaturlige Kræfter, saa dog med mere end sædvanlig menneskelig Styrke og Øvelse i at bruge denne, altsaa en Slags Sagn- eller Fabel-Heroer i Lighed med vor Holger Danske eller Stærkodder. At gaae yderligere i Opfattelsen og at ville deri see en tilstrækkelig Antydning til, at Brystbillederne snarere maatte fremstille virkelige, om end os hidtil ganske ukjendte Guddomme i deres Egenskab f. Ex. af «dygtige Jægere» eller «Beherskere af Dyreverdenen» (55), synes mig mindre naturligt. Endnu mere søgt finder jeg dog Udtydningen af det ovennævnte Kraft- og Balance-Stykke som en Præsentation af det Dyr (Ulv? eller Svin?), der var en saadan (ukjendt) Guddom helliget og bragtes ham som Offer (55).

Ved den her yttrede Opfattelse af disse tre Billeder overseer jeg ingenlunde, hverken i Almindelighed, hvor nær Heros-Dyrkelse i sin ydre Optræden kan komme til at ligne en virkelig Gudsdyrkelse, ei heller særlig det Fingerpeg, der muligen er givet os om Nærværelsen af en høi Hellighed ved den ret besynderlige Fremstilling tværs over Brystet af den ene Buste (XII/2), den nemlig, der holder de to Dragefigurer om Halsen. Denne Fremstilling — stærkt miskjendt, naar den kaldes en «mand-angribende Ulv» (55), «*un loup dévorant un homme*» (65) — gjengiver efter min Opfattelse et Udtog af Scener omkring en «Helgenthrone», eller om en «Stol for hellige Reliquier» og den vil længere hen finde særlig Omtale. Her gjælder Overblikket, som en foreløbig Mønstring, jo alene Sølv-tavlernes Hovedfigurer af Mennesker, og om denne billedlige Fremstilling over Bustens Bryst maa betragtes som vedkommende selve Forbilledet for Busten, kan paa dette Standpunkt af vor Orientation ikke afgjøres paa en tilfredsstillende Maade. (See: efter Orientationens Afslutning S. 90—92.)

Til disse tre Brystbilleder paa Pladerne XI/1, XI/2 og XII/2 slutter sig nu — hvad hele det almindelige Udstyr, Stillingen og Holdningen af Armene angaaer — meget nøie b) en anden Undergruppe af et Par Brystbilleder, der findes paa Pladerne XII/1 og XIII/2, idet de egentlig kun adskille sig fra de først omtalte derved, at deres oprakte Arme ikke, som hines, have nogen Gjenstand i Hænderne, men Hænderne ere tomme. Desuagtet holde de Fingrene ombøiede mod Haandfladen, som om de vilde

eller skulde omfatte noget, og det sandsynligste er vistnok ogsaa, at de ere ligesom tænkte at skulle i denne Stilling hjælpe til at bære f. Ex. Tapeter, Guirlandesnore, Blomster o. lign. Herfor har man altid stærk Brug i den østlige og sydlige Verden, hvor den buddhistisk-lamaiske Kirke fordrer Vægge og Søiler i dens Templer og Klostre overdaadigen beklædte med Draperier og frit hængende Billeder af al Art, Løv, Blomster, Vimpler, farvede Baand og Traade etc.

Det er i hvert Fald Relief-Billeder af disse Kategorier, man i Østerlandet saa ofte anbringer til Udsmykning paa Templernes, Dagopernes og andre lignende arkitektoniske Arbejders Søiler og Bygnings-Afsnit; tillige have de dog vistnok der en særlig Betydning som let forstaaelige Sindbilleder paa, at alt det Opstillede og Opbyggede er af tilbørlig Styrke og holdt vel i Lød, o. lign.

For idetmindste ved et Par Exempler at kunne anskueliggjøre for Læserne, hvorledes Tavler og Medailloner, der bare lignende Billeder med oprakte, støttende Hænder i stort Antal findes anvendte

i Templerne, hidsættes her Kopi af en kort Strækning af Relief-Friser og -Billedtavler paa et af *Amravati*-Templernes Gittergaarde («Railings») Fig. 20, efter James Fergusson «Tree- and Serpent Worship», Tab. LXXXIII, fig. 1. [Selve Relief-Tavlen fremstiller det Moment af Buddhas Selvoffring, hvori han stiger op paa Vægtskaalen for at opveie den fra «Høgen» løskjøbte «Due» (see senere S. 53). Derimod til Dyrer-Frisen under Tavlens Ramme henvistes der allerede ovenfor S. 27]. Ligeledes vil Fig. 21 vise os til Sammenligning et lille Parti af Skulptur-Frisen fra et ældre Hule-Tempel: «Cave of *Udayagiri*» efter Journ. Asiat. Society. VII. pl. XLIV. p. 682.

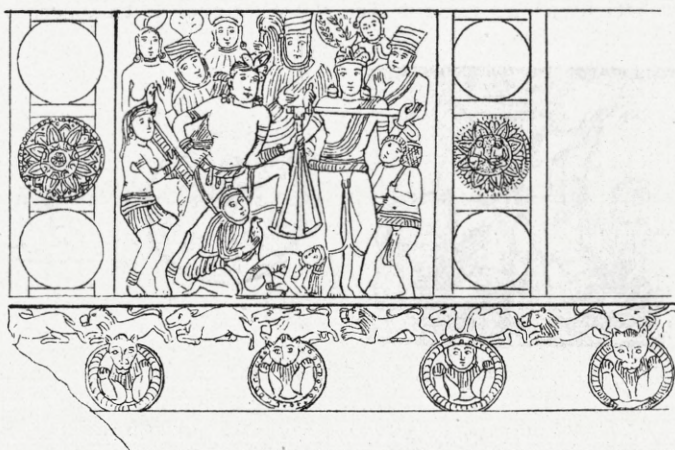

Fig. 20.

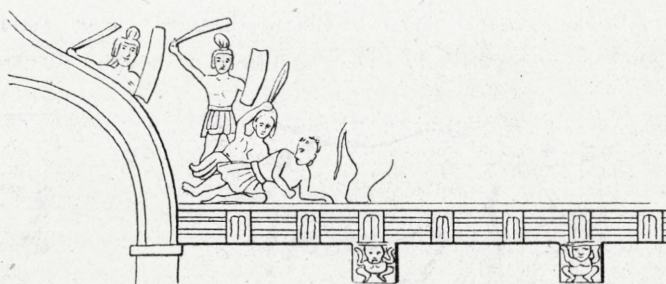

Fig. 21.

I Anledning af denne almindelige Henvisning til Billeder i Friser og Medailloner, der smykke den Række Bygninger til helligt Brug, hvorpaa jeg i denne Orientation saa ofte kommer til at beraabe mig, ønsker jeg at tilføie et Par Oplysninger til nærmere Klaring af min, fra Dir., Dr. S. Müllers afvigende Opfattelse af disse Buster eller Statuetter, som repræsenterende virkelige Guddomme.

Hvad der naturligvis har gjort mig det saa meget mere utilraadeligt — selv for min første Under-Gruppe af disse Busters Vedkommende — at ville heri see noget Høiere eller noget mere Guddommeligt udtalt end usædvanlig fysisk Kraft, Udholdenhed og Behændighed, er et særeget Forhold ved disse billedlige Fremstillinger, der upaatvivleligt ogsaa maa have tildraget sig andre Forskeres Opmærksomhed. Det er nemlig umuligt, indenfor det overordentlig store Antal af dem, at kunne øine, endsige paapege nogen Grændse imellem saadanne alvorlig holdte Fremstillinger, som de, der sees paa de nævnte Sølvtafler (XI/1, XI/2, XII/2), og de i alle Retninger overdrevne og fantastiske, lige til vilde og kaade Løier gaende, der snesevis fylde Borter (Friser) og Væg-Tavler paa Orientens og Indiens Tempelbygninger og Paladser.

Fig. 22.

Fig. 23.

Fig. 24.

Allerede noget yderligere end vor Heros paa Sølvtaflene (XII/2), der som Kraftprøve i hver af sine Hænder løfter og holder op imod os en udvoxen gammel Tibethjort, greben om dens ene Bagben, gaae f. Ex. i babyloniske og persiske Seglcylindre, Fig. 22, 23, de mythiske Heroer — snart benævnte «Konger», snart «Guddomme» — naar de paa lignende Maade præsentere levende Løver, opløftede og holdte i stiv Arm, og dette ikke ved et af Dyrets

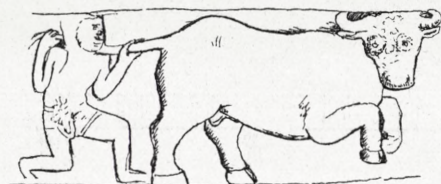

Fig. 25.

Fig. 26.

Bagben, Fig. 22, men — ved dets Hale, Fig. 23. Langt yderligere, og over i det Burleske gaaer det, naar Dvergen maaler Kræfter med to Løver, der ile hver i sin Retning, idet han, med et Greb af Haanden om Dyrenes under Løbet bageste Fod, af alle Kræfter holder igjen og standser dem i Farten, Fig. 24; eller andensteds en af hans Kammerater lægger sig med sin tykke Bug over en stor Elephants fremstaaende Tænder for at tvinge Dyret til Jorden, eller griber Bøffeloxen og selv den eventyrlige Vingeløve ved Halen for at standse dem, Fig. 25, 26.

I Orienten og Indien skjønnes et livligt og let Gemyt at ville more sig, selv under det, vi ville indbefatte under «Gudstjeneste», og derfor finde vi Borter og Friser med Fremstillinger af saadanne Scener og med de mest fantastisk sammensatte Skikkelser af Dyr danne Rammen om de store Tableauer med høitidelige og gribende Emner, der i Mængde klæde de buddhistiske Templers og Klostres Vægge, Søilegange o. s. v.

Men Et er rigtignok — lyder nu en Indvending fra modsat Side — den Enkeltes Opfattelse i Nutiden af saadanne Billeders rette Udtydning, og et Andet er det Spørgsmaal, hvorvidt den os nu fjerntliggende Datid paa samme Maade opfattede den Art af Bedrifter, som Billederne fremstille. Vilde disse ikke maaskee i dens Øine overstige menneskelige Kræfter, saa at deres Udøvere bleve regnede for mere end Mennesker og maaskee tilkjendtes Plads i dens Pantheon? I denne Retning saae vi jo, at Dir., Dr. Sophus Müllers Anskuelse gik (55). Et Indlæg fra Oldtiden, der i det mindste kan tjene til Belysning af dette Spørgsmaal, om ikke til en almenyldig Besvarelse af det, er jeg nylig bleven opmærksom paa og vil her meddele det. I sine omhyggelige og høit skattede Rækker af «Contributions on Tibet» Part I (Journ. Asiat. Soc. 1881 p. 222 ff.) gennemgaaer Saratchandra Dás nogle af de ældste Haandskrifter om Tibets Herskere og deres Forhold til Buddhismens Udbredelse; han beretter der om Sønnesønnen af den store Strongtsan Gambo — Buddhismens bekjendte Indfører (o: dens Fornyer) i Tibet og dens mægtige Værges — som tiltraadte Regjeringen omtrent 740: «Denne Konges Regjering blev mærkværdig ved at 7 Heroer ankom under den». Hvad disse Heroer imidlertid udrettede for Riget eller Staten, berøres ikke i noget af de benyttede Manuskripter, men deres tibetiske Navne ere opførte i dem og hver enkelts Bravourbedrift.

Deraf seer man da, at den første af disse syv løftede en ung Elephant op ved dens Hoved;

den anden bar paa sin Ryg en Yak;

den tredie og fjerde vare saa drevne Bueskytter, at hin kunde skyde sin Pil tre Gange saa langt som Øine kunde naae, og denne splitte en flyvende Høg i to ved Skud fra neden;

den femte kunde (hvirvle rundt) spille Bold med et Hjorteskind, fyldt med Sand; den sjette jog en Vild-Yak med forbausende Held paa et brat Klippe-Fremspring; og den syvende svang sig med sin Hest ned af den steileste Bjergskraaning.

Disse syv Heroers Bedrifter staae jo aabenbart i Klasse med Idrætsmændenes paa vore Sølvtavler; de synes at have vakt Samtidens Opmærksomhed og Beundring, saa at Udførernes Navne ere blevne opbevarede i hine ældste Optegnelser til Landets Historie. Blev disse betragtede som værdige til en saadan Erindring, finder man det ikke saa uforstaaeligt, at Mindet om lignende Idrætsmænd er blevet vedligeholdt paa de Sølv-
 tavler, hvormed Vægge og Korridorer i rige Klostre og andre Stiftelser og ogsaa i mange Rigmænds private Boliger udsmykkedes; en Anvendelse, som vistnok ogsaa Gunde-
 strup-Sølvtavlerne have haft, og neppe have disse nogensinde tjent som Vægge om Kar eller Kjedler. Men dette agtes nærmere drøftet paa de sidste Blade af denne Af-
 handling.

Nu staaer der kun tilbage for mig at anføre et Par Ord til Forsvar for den slige Fremstillinger af Idrætsmænd og Kraftkarle formodningsvis tillagte Betydning som oprindelige Sindbilleder paa Templets, Dagopens o. s. v. forsvarlige Bygning, og som et Slags Garanter for, at der i alle Dele frembødes fornøden Styrke og Ligevægt. Det vilde vel ikke findes unaturligt, om Bygmestrene mindede herom, naar man overalt i Nord- og Mellem-Indien seer det store Antal af slige hellige og halvhellige Stenbygninger, saa godt som alle opførte ikke alene i Træbygningssstilen, men aldeles efter den Træbygning-Konstruktion, som de afløste, og ovenikjøbet opførte efterhaanden, fag- og partivis. Dette fremgaaer baade af Studiet af de endnu staaende og af de forlængst omstyrkede Partier, og selv i Indskrifterne paa dem bliver dette bekræftet. Formodningen, at en saadan Rolle turde være at tillægge Balance- og Ligevægtskunstnerne, findes iøvrigt allerede udtalt af Dr. C. F. Lehmann, som har gjort sig saa fortjent ved sine nøie Undersøgelser over den orientalske Oldtids Vægtsystem, smlgn. Verhandlungen der Berliner Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte f. 1891. S. 515—531. Der siger han, støttet delvis paa saadanne Fremstillinger, hvoraf ovenfor, S. 32, min Fig. 23 er en Prøve: «Ich . . . möchte dagegen die Aufmerksamkeit auf einige andere auf diesen Dokumenten erscheinende Darstellungen lenken, die zu der Erwägung auffordern, ob sie nicht als symbolische Darstellungen der Waage und des Gleichgewichts, aufzufassen sind . . .» S. 528.

Endelig som en tredje Undergruppe c) tvende Buster eller Brystbilleder med et halvdyrisk Physionomi, saakaldte «Halvmennesker», «Dverge», «Trolde» eller et Slags «Skiftinge», der fremstilles med aldeles samme Arm- og Haandstillinger som de foregaaende. (Tab. X, Tab. XIII/2 *sinist.*)

Den orientalske Karakter, jeg ovenfor i det Hele har tillagt Billederne af disse forskellige Bærere, Holdere, Løftere, eller hvad man nu maatte ville kalde dem, svækkes ingenlunde derved, at et Par af dem, fremtræder med et eiendommeligt, afvigende, af Forfatterne ofte benævnet «halv-menneskeligt» («*semi-human*») Physionomi, nemlig pl. X (med.) og pl. XIII/2 (venstre Figur). Snarere kunde disse siges at understøtte den. Men da det om selve disse vanzirende Ansigter saa sikkert er bleven yttret (51. 56. 65), at de maatte tilhøre særlige og «bestemte Guddomme», der nok syntes hidtil ukjendte, men forventes at blive tilstrækkelig kjendetegnede ved dette særegne Physionomi, tør jeg ikke undlade her at ledsage min Udtalelse af det omtrentlig Modsatte med nogle, som jeg haaber, oplysende Bemærkninger.

Paa Grund af den nedtrykte, flade og brede, i Enden ligesom afskaarne Næse bliver Physionomiet halv dyrisk, idet der fremkommer et noget snudeligende Præg i det; men Væsener med Ansigter af dette Udseende, eller snarest maaskee at betegne som paa denne Maade ilde tilredte, gjenfinde vi just paa Orientens og Indiens forskelligartede Monumenter. Dér sees de imidlertid at optræde under meget ulige Omgivelser og Forhold, som alle turde røbe, at deres Rolle maa have været en hel anden end en «Guddoms». De synes nemlig alle, hver paa sin Vis, at pege hen paa, at de ikke kunne tilhøre overordnede eller guddommelige Væsener, men at der omvendt just under dette Physionomi er skjult et Indbegreb af underordnede eller underkuede Mennesker af en noget laverestaaende Natur og Kultur. Derved forstaaer jeg f. Ex. stærkere undervungne Trælle, Slaver, Krigsfanger med skamferede Ansigter, hvilke det af Seirherrer eller andre Mægtige var blevet paalagt at udføre de strængeste og sværeste Arbeider for Samfundet. Hvis imidlertid dette var et buddhistiskt, kunde de naturligvis under Udførelsen af det strængere og lavere Arbeide ligefuldt deltage i de Goder, Buddha's Religion skjænker Mennesket.

Foruden den antydede almindelige Anvendelse i Orienten af saadanne Skikkelser baade i den større Architektur og paa fritstaaende Monumenter, skal jeg specielt fra de nord-indiske Egne, hvorfra jeg allerede flere Gange har hentet de Paralleler, som jeg mente særlig egnede sig til at belyse vore mange Sølvpladers Figurer, her fremdrage følgende Exempler.

Paa et *Sanchi*-Tempel (fra de første Aarhundreder) — Fergussons «Tree- and Serpent Worship» pl. XLI/2 — bæres saaledes den svære Fodsokkel for det egentlige Kapitæl σ : det

Fig. 27.

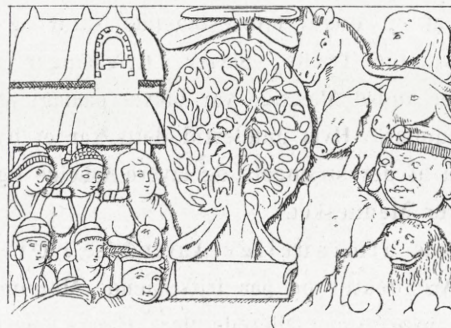
hele System af den vestre Portal's Loftsbuer, af saakaldte «Dverge»skikkelser» med dette eien-
dommelige Physionomi. Hver af dem sees at
spænde Ryggen imod Soilen og med de opløftede
Arme og Hænder at bære det Overliggende¹⁾. Fig. 27.

I en hel anden Situation findes derimod vort
Menneske med «*semihuman*» Physionomi paa den
høist interessante Tavle af samme Værk, pl. XXVII,
der fra Templet i *Sanchi* gjengiver en andægtig Privat-
Kreds af Mænd og Kvinder, noget ulige i Dannelse
og Livsstilling, grupperede omkring det hellige Pippal-
Træ og ydende Træet deres dybe Ærefrygt.

Betegnende for os er her den Orden, hvor-
efter Personerne ere stillede paa denne Tavle, ligesom
paa en anden (pl. XXVIII/2). Deltagerne i Ærefrygt-
ydelsen til det hellige Træ hæve sig fra Forgrunden op til Baggrunden ligesom i tre lidt over
hinanden anbragte Grupper. At dømme efter de sædvanlige hinduiske Dragter og Prydelser,
mener Fergusson, at de bedrestillede i Samfundet indtage Forgrunden eller staae
nederst, i Midten de jevnere stillede, medens i den øverste Afdeling, der her har særlig
Interesse for os og derfor gjengives i vedføiet tro Kopi (Fig. 28), de Andægtige ere grup-
perede omkring det hellige Pippal-Træ saaledes:

Tilvenstre:

5 Kvinder,
tilsyneladende
af den tjenende
Stilling,
i to Tværrækker
(3 i øvre, 2 i nedre).

Tilhøire:

6 Dyr (4 Husdyr, 2 Vilddyr)
i denne Orden:
Hest — Faar
Svin — Bøffelko
Elefant — Løve
og midt ind mellem de 4
sidste findes stillet en «*semi-
human*» Dvergeskikkelse
med den brede, afskaarne
Næse.

Fig. 28.

¹⁾ Aldeles identisk dermed i Stilen er Kapitælet til den ene Indgang ved den lille Tope sammesteds,
pl. XXI, og et mere samlet Indtryk af det Heles Udseende med dette Dvergekaptæl giver
unægtelig Fremstillingen paa sidstnævnte Tavle og pl. XX.

Skjøndt klædt og prydet som Menneske, paa buddhistisk Vis med store Øren- og Halsringe, er «Dverge»-Skikkelsen altsaa nok stillet i Niveau med Kvinder, men midt inde imellem 6 hos Menneskene vel anskrevne Hus- og Vilddyr. Til rigtig Forstaaelse af dette «*Semihuman*» Trolde- eller Dverge-Physionomis saa hyppige Optræden paa Orientens Monumenter bliver det utvivlsomt nødvendigt at tage Hensyn til flere særegne Forhold, og paa et Par af disse har allerede J. Fergusson i sin Text, om end kun løselig og i Forbigaaende, ikke villet undlade at henlede Betragterens Opmærksomhed. Til disse tillader jeg mig at føie et tredie nedenfor.

I sin korte Forklaring af Tavlens tre Billedpartier stiger Forfatteren fra Forgrundens til Mellemgrundens og derefter til Baggrundens, oven over hint fremtrædende Parti, med dets to Grupper, hver paa sin Side af det hellige Træ, og fremsætter da i følgende Linier (S. 133) sin lærerige Opfattelse af dem:

«Above these, on the left hand, are five women, apparently of inferior rank to those in the centre of the picture, while on the right hand of the Tree we have a lion, an elephant, a boar, an ox, a horse, and a sheep. Among these latter is a round, very jolly human face, with large ears, and evidently intended to represent a giant or *ogre*, or some of those *semi-human* beings so common in Eastern story. The interesting part of the bas-relief is that these animals evidently rank with the females opposite, and join with the men in doing honour to the holy Tree».

I Tolkningen af denne lave Rang for slige Dvergeskikkelser eller Halvmennesker synes jeg, man maa slutte sig til Forfatteren. At Fremstillingen af dem paa de hellige Bygninger og andre Mindesmærker i det mindste har gjort et høist uhyggeligt Indtryk paa ham, seer man af hans Ord om de ovenfor omtalte saakaldte Dvergekapitæler S. 158 i hans Oplysninger om Tavle XLI.

«The lower figure of the Plate represents the capital of the Western Gateway, which is identical in design with those of the smaller or No. 3 Tope (Plate XXI), and therefore probably of the same age, though, as before stated, there is little doubt that the gateways to which they belong are the most modern of the five here found, though it is difficult to understand how, after executing anything so beautiful as the lion and elephant capitals (see f. Ex. foran Fig. 16) of the other Gateways, they could perpetrate anything so detestable as these. A desire of novelty may have led to the adoption of the dwarfs, after their introduction on the middle architrave of the Northern Gateway (Plate VII), or they may have a mythological meaning we fail to detect».

Det kan meget vel være rigtigt, at de Portaler, til hvilke Dvergekapitælerne her høre, ere fra en noget senere Tid end Søilerne med f. Ex. Elephant- eller Løve-Kapitælerne (smlgn. foran S. 22, Fig. 22), men Physionomier af netop dette «*semihuman*»-Præg forekomme igjennem mange Tidsrum og gaae langt tilbage i Tiden. Dette har vistnok ogsaa været den berømte Forfatters Mening, naar han i den sidst anførte Linie slaaer paa,

at de maaskee havde en mythologisk Hentydning; thi derved sigter han vistnok til saadanne mythiske Sagn, som dem Tibetannerne f. Ex. holde saa stærkt paa med Hensyn til deres egen delvise Nedstamning fra Aber. Efter Legenden benaadedes disse nemlig af Guderne med Kundskab om bestemte Føde- og Lægemedler, der bevirkede Halens successive Forkortning, Haarklædningens Fortynding eller Afkastning, Ansigtets Ændring o. s. v. — en Omdannelse, hvoraf det har forekommet mangan en Reisende, at der endnu hos visse af Tibets Befolkninger vare ligesom attavistiske Spor i Ansigtstrækkene, men — en Nedstamning tillige, som i hvert Fald de Indfødte meget nødig ville give Afkald paa.

Men naar dette «*semihuman*»-Fysionomi stilles lige over for Orientalernes — lige fra tidlig Oldtid og høit op imod selve Nutiden — sporadisk herskende, barbariske Skik, at straffe overvundne eller endog paa Naade og Unaade sig overgivende Land- og Bybefolkninger ved at lade deres Næse og Overlæbe afskjære, og dertil maaskee tillige at lade dem sælge som Trælle, saa ligger det nær at søge Grunden til dette Physionomis jevnlige Optræden i Fremstillinger af Trælle-Virksomheder og i anstrængende og fornødrende Arbeide, og ikke mindst nær, at man just overgiver dem Telamoners og andre Bæreres og Støtters Rolle ¹⁾.

Til Slutning maa jeg endnu tilføie, at som Telamoner eller Bæremidler anvendte Bygningskunsten ogsaa dæmoniske Væsener, især de af høiere Magter overvundne og tugtede Dæmoner, og at inden for disses Kredse de samme vanzirende og vanærende Straffe af Næses, Læbers og Ørens Afskjæring ikke vare ukjendte og bleve fremstillede i Skulptur- eller Relief-Billeder. (Smlgn. f. Ex. Skildringen af den kvindelige *Rākshasi*-Dæmons Afstraffelse i *Deogardh*-Templet. A. Cunningham: «Archæological Survey of India». X. p. 108—9. 1880.)

¹⁾ Som Exempel fra en nyere Tid (1768—69) paa en storartet Grusomhed af denne Art henviser jeg Læseren til den korte Skildring af den nepalske Kong Gōrchas Fremfærd imod en stor Byes (*Cirtipur*) Indvaanere, der dog havde overgivet sig paa Tro og Love (paa Løftet om Amnesti). Til den øieblikkelige Dødsstraf over nogle af Byens fornemste Indvaanere føiede han Befalingen «to cut off the noses and lips of every one, even the infants, who were not found in the arms of their mothers; ordering at the same time all the noses and lips, which had been cut off, to be preserved, that he might ascertain how many souls there were, and to change the name of the town into Naskatāpur, which signifies the town of cut-noses, the order was carried into execution with every mark of horror and cruelty, none escaping, but those who could play on wind instruments; although father Michael Angelo*), who, without knowing that such an inhuman scene was then exhibited, had gone to the house of *Suru'paratna***), interceded much in favour of the poor inhabitants; many of them put an end to their lives in despair; others came in great bodies to us in search of medicines and it was most shocking to see so many living people with their teeth and noses resembling the skulls of the deceased». (*Asiatic Researches* of B. II. p. 319.)

*) Katholske Missions Forstander.

**) Kongens Broder.

**2. Fire Fremstillinger i Form af Buster — som Brystbilleder af Buddha-Værdigheder:
Stor-Lamaer eller Kirkefyrster (= de foregivne «kvindelige Guddomme»).**

(VIII, XIII₁, XIII₂, XIV₁.)

Et saavel fra den forudgaaende Gruppe, som fra Sølvpladernes øvrige Figurer noget afstikkende Udseende frembyde unægtelig de fire af Dir., Dr. Soph. Müller som «Gudinder» eller «kvindelige Guddomme» opfattede Brystbilleder (VIII, XIII₁, XIII₂ og XIV₁; 53—54). De ere alle noksom karakteriserede ved deres store Nøgenhed og Haarløshed paa de i Reliefbillederne gjengivne Dele (endogsaa, som det synes, over hele Issen), fremdeles ved Armenes Tyndhed eller svage Muskeludvikling i Forhold til det brede Bryst med de tydelige, noget kegleformede, ofte lidt nedtrukne eller hængende Brystvorter. Kommer nu hertil et eiendommeligt roligt, næsten udtryksløst Ansigt uden ethvert Spor af Minespil eller tilsyneladende Opmærksomhed for Omverdenen, saa kunne vi, selv uden at tage den særegne Hovedpynt med i Betragtning, neppe være i Tvivl om, at vi her have Billeder for os af høie og hellige Kirkefyrster, Buddha-værdigheder eller Stor-Lamaer, aldeles optagne af «indre Selvbeskuelse», eller, som det ogsaa hedder i «Meditationen» ligesom hensunkne i sig selv.

I Baandet om Panden som en Hovedkrands med de lange fra dennes Sider nedhængende Baandstrimler seer jeg en lamaisk Hovedpynt og Høitidsdragt — og en Over-Lama tør ikke deltage i en større religiøs Fest uden dette Udstyr. Paa ingen af Figurerne røber der sig nogen Usikkerhed i Gjengivelsen af disse Nedhæng eller Strimler, der kunde berettigede den opmærksomme Betragter til at gaae ind paa Dir. Müllers Antagelse, at vi her havde med lange Haarfletninger paa et Kvinde- eller Gudindehoved at gjøre. Desuagtet er det nok rimeligt, at just dette Feilsyn paa Hovedbedækningen, i Forening med Figurerens temmelig betonedede Brystvorter og den iøinefaldende Skjægløshed og Glathed, har bestyrket Forfatteren i Rigtigheden af det ved en overfladisk Betragtning af Billederne først modtagne Indtryk, at her maatte rimeligvis være fremstillet kvindelige Væsener.

Denne Art af Mistydninger, hvorved Oldtidens billedlige Fremstillinger af det ene Kjøen ere urigtigen blevne opfattede som tilhørende det modsatte Kjøen, har jeg haft Anledning til at omtale og berigtige i min nylig udgivne Afhandling om de nordiske Guldbracteater S. 88 og 89. Dér fremkaldtes mine Bemærkninger herom nærmest ved Dr. E. Jessens raske Udtydninger af visse Bracteatebilleder, paa hvilke afdøde Worsaae havde støttet sin, dengang ganske vist umodne, Opfattelse af disse som Billeder af det nordiske Kæmpeliv. Men Omtalen fandt dog ogsaa Sted for itide at henlede Læseres Opmærksomhed paa denne Art Forvexlinger i Almindelighed og navnlig som et Varskoe mod skjæve og stødende, rent ud sagt: uanstændige Forestillinger, der paa denne Jordbund havde

faaet en vel frodig Væxt med Hensyn til mange af de Scener, Helleristningerne i Norden frembøde. Med Studiet af disse vigtige Klippe-Dokumenter til Nordens Kulturhistorie havde jeg jo længe beskæftiget mig og derved faaet en dyrkjøbt Erfaring for, hvilken Hemske for Helleristningernes Forstaaelse denne letsindige Tydning har været hele vort Aarhundrede igjennem.

Nu bliver imidlertid dette, efter min Mening, miskjendte Forhold paany af en mere aktuel Betydning for en rigtig Tolkning af den nye og kostbare Art af Dokumenter, der i Aaret 1891 saa uventet kom os i Hænderne, og derfor tør jeg ikke her nøies med blot at henvise til hin første kortere Udtalelse. Denne bør nu i det mindste fuldstændiggjøres ved en udførligere Meddelelse af enkelte Vidnesbyrd fra ældre Forfattere, og fornemlig fra den berømte Naturforsker P. Simon Pallas, der havde mangeaarigt Kjendskab til de buddhistisk-lamaiske Forhold og som Øienvidne kunde tale om Sagen.

Umiddelbart efter at Pallas i Værket «Die mongolischen Völkerschaften», II Bd., Kapitel X «Von den Burchanen oder Götzen der lamaischen Mythologie», kortelig har beskrevet og Tab. II, Fig. 1 gjengivet et støbt Altarbillede af den sidste eller den historiske Buddha, Caçya-muni, eller som han efter den mongolske Udtale skriver Navnet «Schigimuni», tilføier han S. 83 i Anledning af dette Billede (vor Udslags-Tavle II, Fig. 35):

„Die weibliche jungfräuliche Bildung dieses und unzähliger anderer guter Burchanen will nicht andeuten, dasz selbige weiblichen Geschlechts gewesen oder izt sind: sondern man hat diese, als die schönste Form menschlicher Bildung gewählt, um die vollkommensten Wesen würdig darzustellen; diese Gestalt soll auch, in dem ersten angelischen Weltalter, allen Menschen eigen gewesen seyn, und die ätherischen Cörper, welche Geister bey ihrer Vergötterung oder Aufgang zu den Paradiesen annehmen, sollen eben diese Bildung haben.“

Med denne Pallas's korte og bestemte Redegjørelse for den buddhistiske Geistligheds og dens Kunstneres Fremstilling af selve Buddha og de andre hellige Buddhaværdigheder, Burkaner, Stor-Lamaer (Ypperstepræster) i Almindelighed, stemmer ogsaa mange senere Forfatteres Beretninger. Saameget mere maa jeg af samme Værk endnu anføre nogle os ved nærværende Undersøgelser om Sølvpladernes Billeder ikke uvigtige Træk af en Buddhas eller Stor-Lamas ydre Optræden og Beklædning. I Afsnittet med Overskriften «Die Lamaischen Hierarchie und Geistlichkeit» hedder det f. Ex. S. 122:

„Noch aus verschiednen andern Umständen erhellet, wie sehr die obersten Lamas sich ein gewisses Ansehn der Göttlichkeit, wozu sie nach ihrem Glauben die nächste Anwartschaft haben, auch im körperlichen, zu geben suchen. So hat man bey Gelegenheit der Wasserweyhe, wovon unten an seinem Ort mehr gesagt werden soll, als bey welcher sich der oberste Lama grossentheils entkleiden musz, bemerkt, dasz gleich wie sie die Grösse der Ohrklappen durch zerren zu befördern suchen, also auch ihre Brüste, vermuthlich

aus eben der Veranlassung, ungewöhnlich grosz und hängend sind. Da alle gute Götzen in weiblicher Gestalt, mit langen, indianischen Ohrklappen abgebildet zu werden pflegen; so wird man leicht begreifen, warum diejenigen, welche zur obersten Lamawürde gelangen, das Wachsthum dieser Theile zu befördern suchen. Um eben dieser Aehnlichkeit willen pflegt auch ein solcher Lama den Bart aufs fleiszigste glatt zu halten und keinen Stuzbart zu leiden, den doch gemeine Geistliche je grösser je lieber haben und noch wohl dazu unterweilen das Haar unterm Halse wachsen lassen.“

I Fortsættelse heraf hedder det sammesteds S. 123 om «Storlamaens» Optræden og Dragt, Betjening og Omgivelser:

„zu seiner Bedienung hat der oberste Lama mehrere junge Geistliche um sich.“

og til Fuldstændiggjørelse af Billedet hedder det endvidere S. 123:

„Die gewöhnliche Kleidung eines Kalmückischen Ober-Lama ist derjenigen vollkommen gleich, in welcher auf der neunten Platte das Bild des *Kutuchtu* (Fig. 9) vorgestellt ist, und welche überhaupt von allen höhern Classen der Geistlichkeit gebraucht wird. Bey gelindem Wetter sitzt er stets mit entblösten Armen, welche, so wie der Kopf und Bart, sehr glatt gehalten und fleiszig geschoren werden. Der ganze Anzug eines Lama besteht aus folgenden Stücken, welche zum Theil auch bey Einweyhung eines ordentlichen Priesters (*Gellong*) dem Candidaten angethan werden, und in welchen eigentlich alle geweyhete Priester, bey grossen Feyerlichkeiten, allezeit erscheinen sollten. Das unterste Gewand ist *Bitschan-Mâjak*, welches nach Art eines Beckerschurzes, der bis an die Waden reicht, gemacht, in viele Falten gelegt, oben mit einem breiten Gurt eingefast, und allen Geistlichen Personen, bis auf die Schüler, statt der Beinkleider zu tragen vorgeschrieben ist. Vornehme Geistliche tragen dieses Unterkleid aus weissen Taffent, gemeine aber aus Leinwand oder Baumwollenzeuge. Zur Bekleidung des Oberleibes wird auf die blossе Haut ein purpurrothes, baumwollnes oder seydnес Hemd ohne Aermel (*Schübi-Chubzusun*) angezogen, welches auf der Brust offen ist und nur bis an die Hüften reicht.“

Skildringen af en almindelig Klædedragt for de lamaiske Geistlige, som den her er foreskrevet for baade yngre og ældre Præster, og denne Skjortekjoles fremhævede Lighed med den sædvanlige kvindelige Dragt, gjør det temmelig utvivlsomt, at de to mindre Menneskefigurer, der (XIII/1) ere stillede hver paa sin Side af Kirkefyrsten og netop i Dragter, der af Dr. S. M. (54) ansaaes for kvindelige, just ere saadanne to unge Præster, en yngre og en lidt ældre, der ere til den hellige Lamas Tjeneste. Som et Slags Kapellaner bistaae jo altid slige unge Geistlige Over-Lamaen ved alle Festligheder, altsaa just naar han, som det ovenfor yttredes, kun kan vise sig aldes haar- og skjægløs og aldeles glat paa Hoved, Hals, Arme og paa det efter Aarstiden mere eller mindre fuldstændig blottede Bryst.

Overensstemmelsen mellem Stor-Lamaens og disse mindre Skikkelsers Haarpynt og de derfra nedhængende lange Baand og Strimler bliver derved meget forstaaelig, og ligeledes,

at den større (ældre) af disse to Præster bærer samme Halsprydelse som Stor-Lamaen, en Metalhalsring med en større Kugle eller Kuglelaas i Midten, lignende en saakaldt *torquis* (54). At saadanne Metalhalsringe ingenlunde bæres alene af galliske Stammer, men ogsaa optræde hos flere østeuropæiske Folk, der ikke have gallisk Afstamning, er ikke ubekjendt, hvad ogsaa allerede er anført af Dr. S. M. (54), og jeg skal derfor her alene tilføie, at ogsaa Buddhaer og høihellige Lamaer fremstilles i deres Billeder med saadanne; Lamaerne af den stærkt udbredte Sidegren af Buddhisterne, der sædvanlig benævnes Iaina-Sekten, have endogsaa i Reglen meget store Hals-smykker, og baade optræde og afbildes aldeles nøgne (Udslags-Tavle III, Figg. 39—42).

Derimod henviser jeg til et andet og nylig udkommet Billedværk over lamaiske Buddhaer og deres Attributer alle de Læsere, der kunde ønske yderligere Oplysninger i Hovedpunktet og altsaa føle en Trang til at bestyrkes i Rigtigheden af den Opfattelse, at Sølvtavlernes glatte, kvindeligt-udseende Billeder virkelig kunde gjengive den lamaiske Kirkes Stor-Lamaer eller Buddhaværdigheder. Værket er den Samling af Buddhaer, hvis Billeder, omtr. Aar 1800, bleve samlede af Pekings daværende Stor-Lama, Tschangtscha Hutuktu, og som nu ved Professor Eugen Pander i Peking, med Bistand af den med indisk-orientalsk Kultur fortrolige Prof. Alb. Grünwedel i Berlin, ere under Stor-Lamaens Navn blevne udgivne med Titlen «Das Pantheon des Tschangtscha Hutuktu, ein Beitrag zur Iconographie des Lamaismus». Folio. Berl. 1890¹⁾.

Sammenligner man f. Ex. de nogle og tredive paa Lotus-Trone siddende mandlige Buddhaer, hvis Billeder ere fremstillede paa Folioblade S. 69, 72, 76 af dette Pantheon, maa den Læser, der ikke i Forveien er indviet i disse Emner, strax blive forundret over den Enhed, der er i Opfattelsen af dem efter hin «guddommelige», det vil her sige: kvindelige Type, og overalt, saavidt Brystet er ubedækket, over Antydningen af de fyldige Bryster. Men ikke mindre maa han undre sig over, hvorledes det under denne indbyrdes Lighed bliver muligt for de lamaiske Præster, endsige for andægtige buddhistiske Lægmand, at holde disse Hundreder af hellige Skikkelser ude fra hinanden, thi den ene af disse Helgeners Virkekreds og Virkeretning tør nemlig ikke forvexles med den andens, naar Hjælpen, man anraaber om, skal ventes ydet. Jeg fremhæver derfor her, at til Veiledning for saadanne Billeders Beskuere i Templerne og Klostrene tjener dagligdags paa den ene Side den for hver af disse Helgener vedtagne Haand- og Fingerstilling (*Mudrâ*), paa hvis Forskjellighed for hver Buddha-Personlighed paa disse Foliotavler Læserens Opmærksomhed bedes særlig rettet, og paa den anden Side visse særegne Attributer, der ledsage Fremstillingerne især af de Buddhaværdigheder, til hvilke man hyppigst retter den

¹⁾ Dette «Pantheon», der udgjør en Del af Dobbeltheftet (²/₃) af første Bind af «Veröffentlichungen aus dem königlichen Museum für Völkerkunde», sælges særskilt og koster som Særtryk omtr. 6 Kroner.

andagtsfulde Bøn om Bistand. Det er let forstaaeligt, at Mudræen (cfr. Yak-Lungta-Bracteaterne S. 101), Haand- og Fingerstillingen, paa Grund af dens utallige Kombinationer kun undtagelsesvis kan blive Kjendemerke for andre end de deri indviede Præster eller Geistlige, og at de læge Buddhister for den større Del maa ledes af Attributer, naar ikke Traditionen ved daglig Øvelse hjælper dem i Opfattelsen af Præsternes «rituelle Fingersprog».

Idet vi anvende dette paa de Buddhilleder, som vi mene at have for os paa vore Sølvtafver, ville vi drage os til Minde nogle Ord af Prof. Alb. Grünwedels træffende Bemærkning om de ovennævnte Buddhaer i hans lamaiske Iconographie S. 70:

„Sie unterscheiden sich von einander fast nur in der Stellung der Hände (*Mudrâ*); nur einige wenige führen ein Attribut.“

thi paa dette Forhold hentyde just ogsaa vore Sølvtafvers Fremstillinger.

Den almindelige Holdning, som disse Figurers Arme og Hænder indtage over Brystet, ledede den forrige Tølker af Fremstillingerne paa Sølvtafven ind paa den Tanke-Åfvei, at heri laa et Udtryk for Kjønnen (54) og at Figurerne derfor maatte opfattes som betegnende kvindelige Guddomme. Men med Henvisning til de ovenfor anførte Texter og den Tavle II gjengivne Række af 4 Buddha-Statuetter troer jeg at komme Sandheden meget nærmere, naar jeg udtyder Arm- og Haandstillingen som Udtryk for begyndte eller indledte, hvilende Mudræstillinger, der altsaa for alle fires Vedkommende have denne almindelige eller fælleds Betydning, men lige overfor særlig Indviede have en egen Betydning for hver enkelt Lamas Vedkommende, i det mindste for den Andagts-Situation, hvori han i det givne Øieblik er tænkt at være.

Ved saa modsatte Opfattelser vil det i hvert Tilfælde ikke være uden Interesse at sammenholde Arm- og Haandstillingerne paa vore Sølvpladers formentlige Buddhaværdigheder med en Række af den historiske Buddhas 5 mest gængse Mudræ-Stillinger. En saadan gjengives her efter Sir Monier Williams «The Buddhism» (og navnlig for et lettere Overblikks Skyld efter Gjæntagelsen paa Shirlings-Bindet af dette Værk).

Fig. 29.

Fig. 30.

cfr. Bogd'a Lama.
Pall. II, pl. 2 f. 4.

Fig. 31.

Fig. 32.

Buddha
i «vidnende Stilling».

Fig. 33.

cfr. Dalai Lama.
Pall. II, pl. 2 f. 9.

Men idet vi dvæle med Øiet hæftet paa Billederne af de formentlige Buddhaværdigheder, udførte i Høi-Relief paa vore svære Sølvplader, falder det ret naturligt, at

vi mindes, at ikke blot Geistligheden udsmykkede Templer og Klostre, men ogsaa private Rigmænd deres Boliger med Rækker af Buddhabilleder i Sølv. Den bekjendte Ungarer Alexand. Csoma Kōrosi, hvem vi skyldes saa alvorlige Studier af tibetanske buddhistiske Haandskrifter, og fortrinlige Uddrag af disse, beretter udtrykkelig (*Asiat. Researches or Transactions Beng.* 4to. XX. 295): «These 1000 Buddhas are described in the first volume of the *Do*-class of the *Kagyar*, to which beg to refer. some wealthy Tibetians delight to keep the images of these 1000 Buddhas, made of silver or other metal, and to pay respect to them».

Er min Opfattelse rigtig — og jeg seer ikke nogensomhelst Grund til at betvivle dette — saa fortsætter jeg Paralleliseringen af vore Figurer med Stor-Lamaerne videre i samme Aand og seer da i de Bifigurer, der omgive den ene — men kun den ene — af de fire Lamaer, ganske særlige Attributer, der kunne og vistnok ogsaa skulle betegne ham, om ikke som en større Hellighed end de andre, saa som En, hvis Hellighed, Fromhed og de ham tillagte Vidundergjerninger indenfor visse Omraader have givet ham et større Navn og fremkaldt en almindeligere Henvendelse til ham under den daglige Andagt. Et ret mærkeligt Sammentræf synes i alt Fald at være her, idet disse Attributer just omgive det Lama-billede (XIII/1), hvis høie Stilling i Kirken som Ypperstepræst eller Stor-Lama vi allerede have udledet — saa mente vi S. 41 — af den dér antydede Betjening af to «*Gelonge*» eller unge Geistlige. De to Attributer eller de to her anbragte Bi-Scener, hvorved Tavlen yderligere har villet betegne denne for den andægtige Beskuer, ville ifølge Legender og udbredte Myther, bedst tolkes som Udtryk for en ubegrændset Venlighed imod alt Levende og Barmhertighed med alt Lidende. I sin Skræk for Høgene, der svæve i Luften symmetrisk stillede paa hver sin Side over Helgenens Hoved (men ingenlunde blot til Ziir for at udfylde Tavlens ledige Pladser (56)), tager den lille Fugl («*Duen*») i sin Ængstelse tillidsfuldt Sæde paa Helgenens udstrakte høire Haand, medens af Skræk for den forfølgende Tigger (tilvenstre i Billedet) det mindre Pattedyr søger et trygt Skjul ved hans høire Barm, og et ungt Menneske ligeledes ved hans venstre.

Lamaisk-buddhistiske Legender med Enkeltheder, der gaae i denne Retning, berettes just om selve den historiske (*Gautama*-) Buddha, Caçya-muni, i de nordbuddhistiske Egne, men erindres maa det dog, at i de sydbuddhistiske Lande tillægges meget lignende Oprin visse af deres helligste Stor-Lamaer (see nærmere S. 51 og fig.).

Inden vi gaae videre i Betragtninger over de egenlig her kun i Forbigaaende nævnte Bifigurer paa Tavlen XIII/1, i hvilke vi forment at kunne have særlige Attributer

for Tavlens buddhistiske Kirkefyrste, samt over de mulige Analogier eller Sidestykker hertil, som Betragteren maaskee kunde mene at finde for sig paa den ene eller den anden af de tre Tavler med lignende Buddhaværdigheder — og som naturligvis da ville finde nærmere Omtale, hver især paa sit Sted i det Følgende — troer jeg det for Læserens Skyld vil være det mest hensigtsmæssige, netop her at indskyde endnu et Par historiske Oplysninger om selve Hoved-Busterne paa disse fire Plader, opfattede som Billeder af høie buddhistiske Geistlige.

Den første af disse Oplysninger er, at hvor paafaldende end den Fordring kan forekomme os, at de høiere Grader af den buddhistiske Geistlighed skulde optræde med blød, glat, haarløs Hud, samt med haarløse og skjægløse Hoveder, saa hører den dog ikke, som enkelte andre Paabud, til denne Geistligheds nyere Paafund, men den gaaer meget langt tilbage i Tiden. Derom synes ialtfald gamle buddhistiske Legendesamlinger at vidne. I disse finde vi som Exempler paa de vidunderlige Begivenheder, der ledsagede den historiske (*Gautama*) Buddhas Optræden og Undervisning, at efter en af de talrige Disputationskampe med Modstandere, der havde den sædvanlige Udgang, at disse bleve overbeviste af Buddha, ønskede flere af Modstanderens Elever at maatte oplæres af Buddha i den geistlige Stand, hvilket tilstodes dem med den Hilsen fra Buddha, at de vare velkomne. I den tyske ordrette Oversættelse af Legendernes tibetanske Text (*Dsanglun*, bei I. J. Schmidt, 1843) hedder det efter den nævnte Hilsens Ord «Ihr seid willkommen!»: «alsbald fielen Ihnen Haupthaar und Bart von selbst aus, und sie wurden *Gelonge*». Aldeles parallel hermed skildres Begivenheden ved *Langpotschong's* Optagelse som *Gelong* (smst. S. 361); ved mange lignende Leiligheder (smlgn. S. 306 o. fl. St.) omtales denne mirakuløse Affalden af Haar og Skjæg paa de indviede.

Den anden Oplysning gjælder et ganske særligt Mærke af to Gruber eller Pletter over og under Munden, der, til Trods for den iøvrigt store Overensstemmelse indbyrdes imellem Sølvpladernes fire Brystbilleder af slige høie Geistlige, kjendeligen stille det ene af disse Billeder som Repræsentant for en Særegenhed ligeoverfor de tre andre. Disse bære nemlig alle tre baade paa Over- og Underlæben hin særdeles tydelige, kreds-runde lille Grubeplet ligesom indslæben i Sølvmassen, umiddelbart over og under Mundspalten eller Læberanden, medens de aldeles mangle paa det fjerde Billede (XIII/1), just det med de ovennævnte Attributer. Lignende Gruber sees ogsaa paa enkelte af de til den foregaaende Kategori hørende Brystbilleder f. Ex. (XII/2), medens de mangle hos andre. Museumsdirektør, Dr. Soph. Müller har ganske rigtig lagt Mærke til en saadan Forskjelighed mellem Billederne, men i god Konsekvens med flere af hans andre Opfattelser af Sølvpladernes Fremstillinger antager han, at disse Grubepletters Mangel eller Tilstedeværelse

kun er Udtryk for Kunstnernes subjektive Skjøn eller Luner, og seer i dem et Slags Kunstner-Mærker, hvorpaa han kunde skjelne den ene Kunstners Frembringelser fra den andens; han mente dem altsaa ikke begrundede i noget Forhold hos Kunstnerens Forbilleder, som denne burde gjengive. Dette tør dog ganske vist hævdes her at have været Tilfældet. Thi med farvede, oftest kredsrunde Pletter paa forskellige Steder af Ansigtet, midt imellem Øienbrynene f. Ex., eller midt paa Panden, eller paa Læberne over eller under Mundspalten, eller paa Hagen og Kinderne, særkjendtes, som det ofte sees, Stammerne eller Hovedfamilierne og Sekterne, hvortil de afbildede hørte. Indenfor visse Kredse antydedes ogsaa Stillingen, disse indtog i et engere Samfund, eller den Funktion, de udøvede, være sig stadigen eller for Øieblikket. Som et parallelt Træk minder jeg Læserne i denne Anledning om den i Yak-Lungta-Afhandlingen S. 76 givne Skildring af den friske røde Farveplet, som hver Enkelt i Geistlighedens store Kunstner- og Haandværkerkoloni ved det omfangsrige Kloster i *Lhassa* omhyggelig hver Morgen paasatte sig, og derved særkjendtes fra de andre Beboere i denne tibetanske Pavestad; og dernæst beder jeg dem med Opmærksomhed at betragte vor Tavle II med dens 4 Buddhabilleder, hentede fra tibetanske, tangutiske og mongolske Templer og her ved Fotografiens Hjælp atter gjengivne. Paa flere af dem sees tydeligen Mellembryns-Mærket (*Schakya-muni* fig. 35), og hos enkelte af dem aldeles bestemt ogsaa Mærket: den runde Plet paa Over- og Underlæben (Bogdo-Lama Fig. 36). I *Sir Monier Williams* «Buddhism» sees en Buddhafigur i den saakaldte Vidnestilling, midt i hvis Pande er en langagtig oval Farveplet, i hvilken *Sir Monier* formoder Stammemærket for *Kshatrya*-Stammen, hvortil *Gautama*-Buddhas Familie henregnes: «He has a mark perhaps the castemark of a *Kshatrya*¹⁾ on his forehead», p. 478. Den lille aabne Spiral, der midt i Panden findes paa det Fig. 38 ved Fotografiens Hjælp nøiagtigt gjengivne Billede af den i *Pater Georgii Alphabetum Tibethanum* Tavle II. f. A. optagne Buddhafigur fra det berømte og pragtfulde Tempel i *Labrang*, gjenfinder man hos *Sir Moniers* Fotografi af det fra Ceylon erholdte smukke Broncebillede af Buddha (see Billedet foran Titelbladet i «the Buddhism»).

Men at der ogsaa af Geistligheden i den lamaiske Kirke bæres Særkjende-Mærkepletter for nærmere at betegne den engere Kreds af denne Stand, Præsten tilhørte, eller den Embedsgjerning, han maatte være i Færd med at udføre, viser Træsnits-Fig. 34, Billedet af en tibetansk Academicus af Besværgernes Præste-Orden, en i disses Fakultet kreeret «*doctor magicæ*», nøiagtig gjengivet efter *Georgii Alphab. Tibethan.* Tab. IV. Ved neden-

¹⁾ Buddhas Forgænger som Overstyrer i *Tushita*-Himlen, fra hvilken Buddha, ifølge Gudernes Samraad dør, nedsteg og til Menneskenes og alt Levendes Befrielse lod sig gjenføde paa Jorden som *Gautama*.

Schakya-muni,
«Der Hauptgötze der Lamaiten».

35.

(Pallas. II. Pl. 2, fig. 1.)

Xaca-Fo,
= «Chakia».

38.

(Georgii. Alfabet. Tibetanum. Pl. II. A.)

Bogdo-Lama,
«im geistlichen Ornate».

36.

(Pallas. II. Pl. 2, fig. 4, 113.)

Dalai-Lama,
«gewöhnliche Vorstellung in Götzenbildern».

37.

(Pallas. II. Pl. 9, fig. 8, 110.)

staaende Linier belyses det p. 453 nærmere, at de runde Farvepletter anvendes efter Ritualet ved visse Embedsgjæringer¹⁾:

„Tibetani imberbes sunt. Magi propterea quum in publicum prodeunt ad sacrum eorum munus obeundum, barbam fictitiam gerunt, atrisque maculis labrum superius, genas, et frontem tingunt. Lhamæ vero sacrificuli os *velo* obducunt, quum arcana quædam in solemnî litatione mussitant. Similes in eo ritu videntur Magis Sacerdotibus Persarum.“

Fig. 34.

Det her anførte tør vist være mere end nok til at afvise al Tanke om, at Mærkerne kun være et Produkt af Kunstnerens vilkaarlige Indfald og ikke skulle have objektiv Betydning. Den Tid kan vist nok komme, da der vil foreligge saa tilstrækkelige Data om Datidens Regler for slige Mærkers Anvendelse, at et omhyggeligt Eftersyn af Pletmærkerne paa selve Sølvpolderne i dem kan finde Støttepunkter for indgaaende, og ikke blot for orienterende, nye Betragtninger over Billederne. Indtil da maae vi nøies med et mindre Udbytte, der dog tør have sit Værd, at netop disse Pletmærker i Bryst-Billedernes Physionomier paa deres Vis antyde, at Orientationen, vi her have begyndt, neppe turde have slaaet ind paa den urette Vei ved at følge det Spor af et buddhistisk Troesliv, hvorpaa vi allerede fra Betragtningen af Planteløvet paa Sølvtavlerne bleve ledte ind.

Efter vore to korte Digressioner, der begge endnu angik selve de som Buster eller Brystbilleder fremstillede Personligheder af forskellige Kategorier, ville vi nu føre vort Overblik ud over disse og deres nærmeste Omgivelser til Sølvpoldernes øvrige Fremstillinger, for at see, hvorvidt der mellem dem maatte findes enkelte Figurer eller Figurgrupper, der naturligen kunde tolkes som Tillægsgrupper eller Attributer til Brystbillederne og saaledes tjene til at kaste enten forstærket eller helt nyt Lys over dem.

Det er en Selvfølge, at en saadan Hjælp ville vi kun sjelden kunne vente fra en eenlig staaende Figur af et Menneske eller et Dyr, med mindre Figuren optraadte i en særlig stiliseret eller maskeret Skikkelse, der kun paa een forstaaelig Maade tillod Betragteren at opfatte Betydningen af den eller, rettere sagt: af dens Billedskrift. Optræder derimod to, tre eller flere sammen, kunne de danne en Art Billed-Sammenskrift, der lettere lader forstaae den Mening, der maatte være lagt i dem. Men i hvert Fald føle vi os under denne Mønstring af Billederne paa en mindre sikker Grund, der først ret vinder i Fasthed, naar Udtydningen af det ene Billede naturlig vil slutte sig til den af det andet, og alle

¹⁾ Ved en Henvisning her til «Yak-Lungta-Bracteaterne» S. 89—90 og Tavle IV fig. 21, 26 og 28 vil jeg kun henlede Opmærksomheden paa Sandsynligheden af, at ogsaa disse Bracteate-Figurer have en «barbam fictitiam» og paa lignende Maade («velo») tilsløre Stemmen og gjøre den hemmelighedsfuld eller orakelagtig.

til Udtydningen af de Hovedfigurer, hvortil de formentligen skulle slutte sig. — Hvorvidt et saadant Udbytte tegner til at ville fremgaae af Mønstringen, ville vi tildels erfare allerede af de nærmestfølgende Sider, der søge paa 4 af Sølvtavlerne at paavise:

**Fremstillinger af fire Scener af Gautama-Buddhas Lidelses- og Fristelses-Historie:
hans frivillig paatagne Selv-Oftringer for at lindre Medskabningers Lidelser.**

(XIV/2, XIII/1, XIV/1, VI.)

Skridt for Skridt have de orienterende Betragtninger, vi foran have anstillet over Sølvtavlernes Reliefbilleder, ført os, om ikke længere imod Øst og Syd, saa i hvert Fald i begge disse Retninger givet os sikkrere Fodfæste. Vort Øie blev nemlig efterhaanden mere og mere aabnet for det bestemte Indtryk, at dengang, da Tavlerne forfærdigedes, maa et stærkt lamaisk-buddhistisk Troesliv have hersket ikke blot i det Land, hvori de bleve frembragte, men rimeligvis ogsaa blandt de Befolkninger, med hvilke Landet paa den Tid stod eller havde staaet i nærmere Forbindelser. I denne Opfattelse af Relief-Fremstillingerne mener jeg vi maae blive endnu yderligere bestyrkede, naar vi lidt nærmere dvæle ved en egen Gruppe af de Scener, som Reliefferne fremstille. Saafremt jeg nemlig ikke er aldeles misledet i Tydningen af dem og af de buddhistiske Legender om Buddha's jordiske Liv, dog især medens han i sine tidligere Inkarnationer (*Djâtakas*) vandrede omkring og lærte i de nord- og mellemindiske Lande — maae disse Scener for mig staae som utvivlsomme Gjengivelser af bestemte Optrin af Prins Gautama's Jordeliv. Tager altsaa Billederne ligefrem Sigte paa den historiske Buddha, *Caçya-muni*, faae de en saa meget større Interesse for os, som vi vide, at just saadanne have havt en meget stor Betydning i Buddhalærens Udbrednings-Historie. Thi alt, hvad der skildrer Buddhas uendelige Kjærlighed til alle Medskabninger, hans grændseløse Medlidenhed med alt Lidende og hans utallige, frivillig paatagne Lidelser, Smerter og Bekymringer, for derved at befrie Andre for disse — sees stedse, Aarhundreder igjennem, at have grebet de troende Tilhængere i alle buddhistiske Lande og at have mægtigen bidraget til at mangfoldiggjøre deres Antal.

Billeder, der hentyde paa disse gribende Optrin, enten de ere kun malede eller de ere udskaarne i Træ, udmeisledede i blødere eller haardere Stenarter, støbte eller, som her, udhamrede i Metal (Sølv), ville selvfølgelig uden Forklaring strax blive opfattede og forstaaede af Datidens Buddhister, og sikkert nok ogsaa af Nutidens — i alt Fald naar ikke deres oprindelige Præg er bleven for stærkt udvisket af et lokalt Tilsnit. Men anderledes staaer Sagen, naar jeg nu ønsker at fremstille saadanne Billeder for Beskuere og Læsere, hos hvilke nødvendige Forkundskaber for denne Forstaaelse ikke med Rette kunne forudsættes. Derfor har jeg ment det rigtigst her at hjælpe paa Mangelen, hvor

Fig. 39. Schakya-muni,
i „vidnende“ Stilling, paaklædt.

39.

Fra Tagoung, Burmesernes ældre Hovedstad.
(Journ. Asiat. Soc. V. pl. VI. fig. 2.)

Fig. 40—42¹. Nøgne Buddhaer af Jainsecten,
vistnok alle fremstillende Párasnáth.

41.

Jain-Tempelscene udhugget i en Klippeblok.
Madras. (Indian Antiquary IV. 272.)

42.

Fig. 42. Opgravet Bronzefigur ved Pesháwer. Om Issetoppen rullet en Trehoved-Naga med spillende Tunger;
stort Halssmykke; Overlæbe- og Mundvigepletter. (Journ. Asiat. Soc. V. pl. XXVI.)

40.

„Párasnáth“,
i Jaintemplet ved Badrásir.
(Journ. Asiat. Soc. VII/1, pl. XXVI.)

42¹.

Fig. 42¹. „Páraswanáth“ fra Jain-Huletemplet ved Elurá, beskjermet af en Syvhoved-Naga.
(Fergusson-Burgess: Cave Tempels of India pl. LXXXVI.)

den maatte være tilstede, ved til Gjennemlæsning at indskyde et Par Udsnit af to anerkjendte Forfatteres, C. F. Köppens og Isaac Jac. Schmidts, Redegjørelser for disse Forhold. Til disses Skildringer, som almindelig Veiledning for Læserne, kan jeg da trøstigen i Korthed føie den Paapegning af de enkelte Figurer og Scener paa Sølvtavlerne, der efter min Opfattelse og Tydning skulde levendegjøre for Beskuerne Erindringen om Buddhas for sine Medskabningers Skyld selvpaatagne Lidelser.

Professor C. F. Köppen omtaler disse Buddha's Selvoffringer saaledes i sit bekjendte Værk: *Die Religion des Buddha*. I. B. S. 318 flg.

„Die Legenden über die Wanderungsgeschichte Çâkjamunis, die sogenannten *Djâtakas* (Geburten) oder *Djâtakamâlas* (Geburtskränze) bilden einen Lieblingsgegenstand der ost-asiatischen Mönchsichtung und einen besonderen Zweig der buddhistischen Literatur. Auch die heilige Malerei und Plastik, wie die scenische und dramatische Darstellung bei Festen und Processionen schöpft gern aus denselben. Erzählungen der Art finden sich schon in den älteren Sûtras, und noch jetzt scheint die *pia fraus* und die Einfalt in diesem Fache fortzuarbeiten, gerade wie die katholische Legende bis auf diesen Tag immer noch weiter dichtet und weiter lügt. Wenn daher die südlichen Buddhisten 550 derselben zu einem Buche zusammengefasst haben, so muss man nicht glauben, dass damit die Zahl der Legenden dieses Schlages überhaupt erschöpft sey¹⁾; schon jetzt kennen wir bei den nördlichen Buddhisten eine Menge derartiger Geschichten, welche in jener Sammlung fehlen²⁾. Die meisten derselben sind offenbar jüngeren Ursprungs, ja die ganze Gattung, als getrennt von den Sûtras, gehört nicht dem älteren Buddhismus an, was schon daraus erhellt, dass die eben erwähnte Sammlung nicht in den heiligen Codex der Singhalesen aufgenommen, also nicht eigentlich kanonisch ist³⁾.

Andererseits verlegen die Chinesen, Tibetaner u. s. w. den Schauplatze grade der gefeiertsten früheren Thaten und Existenzen des nunmehr Allerherrlichst-Vollendeten, derjenigen, in welchen er seine Opferfreudigkeit am glänzendsten bewährt hat, in Gegenden, die erst in Açôkas Tagen oder noch später buddhisirt worden sind, namentlich ins Pentschab, nach Kaschmir, Afghanistan u. s. w. Viele dieser Geschichten scheinen daher zu dem Zwecke erfunden zu seyn, um der Buddhareligion in den genannten Ländern eine historische oder eigentlich vorhistorische Basis zu geben. Durch sie ward bewiesen, dass der Religionsstifter seit undenklichen Zeiten die dortigen Völker gesegnet, dass er unter ihren Vorfahren im Fleische gewandelt, und die ersten Samenkörner der Lehre ausgestreut habe, genug, dass der Buddha und der Buddhismus hier eigentlich längst zu Hause seyen, was dann durch Auffindung von Reliquien und heiligen Fusstapfen auch dem Schwergläubigen *ad oculos* demonstrirt werden konnte. — — — — —

¹⁾ Textens Henvisninger 1, 2, 3 o. s. fr. til Anmærkninger, omendskjøndt disse selv ere blevne udeladte som mindre nødvendige for Læserens Indblik i Legendernes Art og Historie, har jeg bibeholdt som Vink for Læseren om, at til de angivne Steder er der tilføiet Anmærkninger og korte Oplysninger.

In jenen 550 Verkörperungen, welche die Singhalesen verzeichnet haben, soll der Bôdhisattva erschienen seyn: 83 mal als Einsiedler, 58 mal als König, 43 mal als Baumgottheit, 26 mal als Religionslehrer, 24 mal als Hofmann, 24 mal als Brahmane, 24 mal als Prinz, 23 mal als Edelmann, 22 mal als Gelehrter, 20 mal als Gott Indra, 18 mal als Affe, 13 mal als Kaufmann, 12 mal als Reicher, 10 mal als Hirsch, 10 mal als Löwe, 10 mal als Gänsekönig, 6 mal als Schnepfe, 6 mal als Elephant, 5 mal als Vogel(?), 5 mal als Slave, 5 mal als Goldadler, 4 mal als Pferd, 4 mal als Stier, 4 mal als Mahâ Brahmâ, 4 mal als Pfau, 4 mal als Schlange, 3 mal als Töpfer, 3 mal als Kastenloser, 3 mal als Leguan, 2 mal als Fisch, desgleichen 2 mal als Elephantentreiber, Ratte, Krähe, Specht, Dieb und Ferkel; 1 mal als Hund, als Arzt für den Schlangenbiss, als Gauner, Maurer, Schmid, Teufelstänzer, Schulmeister, Silberschmid, Zimmermann, Wasservogel, Frosch, Hase, Hahn, Weihe, Dschungelvogel und Kindurâ⁴.

In allen diesen Existenzen, und in zahllosen andern hat der Bôdhisattva, obwohl durch die Wirkungen früherer Schuld oft in die untersten Schichten der Menschheit, ja in die Thierheit hinabgezogen, mit unwandelbarer Energie sein Ziel verfolgt, unausgesetzt die sechs grossen Tugenden geübt, und für das Heil der athmenden Wesen geduldet und gelitten. Die ganze Legende seiner Wiedergeburten ist eine endlose Leidensgeschichte, die von der Phantasie der Bettelmönche mit den abenteuerlichsten Qualen und Opferungen und Todesarten ausgeschmückt worden. Nichts als Blut und Knochen, zerhacktes Fleisch, Verstümmelungen, ausgerissene Augen, Kopfabscneidereien u. s. w. Wenn der Bôdhisattva — heisst es — nur um eine der transcendenten Tugenden bis zur höchsten Vollkommenheit zu erfüllen, in tausend Geburten auch nur einen einzigen Tropfen Bluts vergossen hätte, so würde des Blutes mehr seyn, als Wasser in tausend Ozeanen; oder wenn er in tausend Geburten nur ein Stück seines Fleisches so gross wie ein Senfkorn geopfert, so wäre des geopfert Fleisches ins Gesamt doch mehr, als Erde in tausend Welten ist; oder hätte er in tausend Geburten sein Haupt auch nur ein einziges Mal dargebracht, so würde die Masse der geopfert Hâupter doch den Berg Mëru überragen; oder hätte er in tausend Geburten nur einmal seine Augen ausgerissen, so würde die Menge der ausgerissenen Augen doch grösser seyn, als die Zahl der Sterne in tausend Welten u. s. f.

In einer späteren Legende fasst der Siegreich-Vollendete die bekanntesten seiner früheren Hingebungen und Selbstaufopferungen kurz zusammen, indem er sich mit dem vornehmsten seiner Musterschüler vergleicht. — „Çâriputta“ — spricht er — „hat während drei Aufeinanderfolgen von unzählbaren Kalpas weder grossen Eifer in schweren Bussübungen gezeigt, noch auch in hundert Kalpas eine verdienstliche Handlung verrichtet. Während aller seiner Geburten hat Çâriputta die schweren Verrichtungen, sich den Kopf abschneiden, die Augen ausstechen, die Knochen, das Mark und das Fleisch ausschneiden, das Blut abzapfen, die Haut abziehen (*man see: XIV/2*), die Füsse, Hände, Ohren und Nase abschneiden zu lassen, und damit eine Gabe darzubringen, nicht vollführt. Çâriputta hat weder seinen Körper der Tigerin preisgegeben (*man see: XIV/1*), noch ist er in den Feuerpfuhl gesprungen (*man see: VI*), noch hat er tausend eiserne Nägel in seinen Körper schlagen, noch auch tausend Lampen in denselben stecken lassen. Çâriputta hat weder Land, noch Städte, noch Weib, noch Kind, noch Slave oder Selavin, noch Elephant, noch Pferd, noch die sieben Gattungen Kleinodien als wohlthätige Gaben gespendet⁵).

Uebrigens ist dies Martyrthum keinesweges im Sinne brahmanischer oder katholischer Casteiung oder Selbstpeinigung zu fassen, welche an und für sich geistlichen Werth haben soll. Die qualvollen Opfer, welche der Bôdhisattva übernimmt, sind vielmehr nie Selbstzweck und haben nur Werth, insoweit durch sie das Heil der Wesen gefördert wird. Er giebt z. B. sein Fleisch und Blut hin, um Verschmachtende zu retten, er lässt das Leben, um das Leben anderer Geschöpfe zu erhalten, oder sie vor bösen Handlungen zu bewahren u. dgl. Selbst das letzte Ziel, um dessen Willen alle diese „Almosen“ gebracht werden, ist kein selbstsüchtiges; denn die Buddhawürde wird nur gesucht, um die athmenden Wesen zu erlösen.

Die *Djâtakas* der südlichen Buddhisten spielen fast alle unter einem Könige *Brahmadatta* von *Benares* —, es müssen demnach Hunderte von Königen dieses Namens nach einander in der genannten Stadt geherrscht haben —; die nördlichen dagegen versetzen, wie gesagt, die Scene der eclatantesten Thaten und Leiden aus der Wanderungsgeschichte ihres Erlösers in die Indusgegenden, welche um die Zeit von Christi Geburt und in den nächstfolgenden Jahrhunderten, in denen dieser Zweig der Legendendichtung in voller Blüthe gestanden zu haben scheint, Centralpunkte des Buddhismus waren. Stûpas schmückten da jene Stätten der heiligen Erinnerung, und beglaubigten dem Gläubigen die Wahrheit der Tradition. So zeigt man zu *Taxacilâ* (*Taxila*) die Stellen, wo er einst als Prinz die hungrige Tigerin und ihre Jungen mit seinem Körper gespeist (*man see: XIV/1*), und wo er als König niederkniet, um sich von dem habgierigen Brahmanen das Haupt abschlagen zu lassen⁶); wenige Meilen südlich davon den Ort, wo er seine abgeschundene Haut als Schreibtafel, seine Knochensplitter als Griffel und sein Blut als Tinte gebrauchte, um eine fast verloren gegangene Strophe des Dharma aufzuzeichnen⁷): man sah da noch im 6. Jahrhunderte n. Chr. die weissen Fettflecke von dem Marke, das auf die Steine geträufelt war, als er zu dem heiligen Zweck sein Gebein zerhackt hatte. Noch weiter gen Westen, im Lande der Gândhâra, unweit Pischauer, bezeichnete ein Thurm den Ort, wo er — ebenfalls als König — das Almosen seiner Augen dargebracht (*see: Guldracteat*), und noch einige Tagereisen weiter westwärts konnte man die Stätte besuchen, wo er das Leben einer Taube, die an seinen Busen geflüchtet war (*man see: XIII/1*), von dem verfolgenden Sperber mit dem eigenen Leib und Leben erkaufte haben sollte⁸) u. s. w.

For ved Siden af denne Prof. Köppens mere udførlige Skildring at have endnu et andet vel indviet Vidne om disse gjensidige Forhold mellem den buddhistiske Kirkes billedlige Fremstillinger og dens hellige Legender, sammenholde man følgende korte Udsnit af fornævnte Isac Jac. Schmidts «Forschungen im Gebiete der älteren religiösen etc. Bildungsgeschichte der Völker Mittel-Asiens, vorzüglich der Mongolen und Tibeter. St. Petersburg & Leipzig 1824. S. 183 flg.

„Übrigens findet man in Ansehung der furchtbaren Selbstpeinigungen, wozu Fanatiker in Indien sich verurtheilen, in den buddhaischen Büchern keine Spur von Anpreisung oder Billigung, obgleich mehrere dieser Schriften sich über das Nichts und die allmähliche Erkenntniss desselben weitläufig verbreiten. Zwar wird Selbstaufopferung empfohlen, und sollte sie auch mit den unerträglichsten Qualen verbunden seyn, es muss aber dabei ein nützlicher Zweck

zum Grunde liegen, zum Beispiel, durch Nichtachtung und Aufopferung des eigenen Lebens das von andern Geschöpfen zu erhalten. Eine solche Aufopferung wird als ein Almosen betrachtet, und zwar als das Höchste, was gegeben werden kann; dazu bedarf es aber nicht mehr Qualen, als die Umstände es erfordern oder zulassen, ohne dass das Verdienstliche der Sache durch mehr oder weniger Schmerzen an seinem Werth gewönne oder verlöre.

In den Legenden, welche die verdienstlichen Thaten des Schagkiamuni in früheren Geburten erzählen, kommen solche Selbstaufopferungen zum Besten der Geschöpfe häufig vor. So begegnete er z. B. als Königssohn einstmals auf einem Spaziergange einer, dem Hungertode nahen, Tigerinn mit ihren Jungen. Durchdrungen von Erbarmen, und da nichts bei der Hand war, sie zu erquicken, entfernte er sich unter einem Vorwand von seiner Begleitung, begab sich zu der Tigerinn und legte sich vor ihr hin, um sich von ihr zerreißen zu lassen. Weil sie aber zu erschöpft und ermattet war, ihn zu beschädigen, zerkratzte er sich erst die Haut, und liess sie das hervorquillende Blut lecken, wodurch sie gestärkt wurde, ihn völlig zu verspeisen¹⁾. (*man see: XIV/1*)

Auch in verschiedenen **Thiergeburten** hat er sich öfters zum Besten anderer Geschöpfe aufgeopfert, ja sogar als Höllengeburt hat er sich aus der Verdammniss erlöst, weil er Mitleid mit den Qualen eines andern Verdammten äusserte²⁾ (Dshanglun. S. 368). (*man see: Scenen Fig. 58 S. 76*) Solche Dahingebung alles dessen, was man geben kann, mit Einschluss des eigenen Lebens, zum Besten und zur Rettung Anderer, bezeichnet einen *Bodhi-Ssadoa*. (184—5.)

Obleich die Menschgeburt sich dazu vorzüglich qualificirt, so ist sie ausschliesslich nicht nothwendig. So wurde, nach der Legende, Schagkiamuni einmal als Fuchs mit einem köstlichen Balge wiedergeboren. Der gleichzeitig regierende Chan des Landes sahe diesen Fuchs im Traume, und befahl seinen Jägern, ihm dessen Balg zu schaffen, es koste was es wolle; unter der Bedrohung, dass er ihnen allen ans Leben gehen würde, wenn sein Befehl unerfüllt bleiben sollte. Da der Chan ganz der Mann war, seine Drohung wahr zu machen, so erregte diess grosse Besorgniss und Angst unter allen Jägern. Indess war einer von ihnen so glücklich, den Fuchs anzutreffen, der sich selbst ihm in die Hände lieferte unter der Bedingung, ihn nicht zu tödten, sondern ihm die Haut lebendig abzuziehen, damit nicht die Sünde des Todtschlags auf den Jäger laste. Ausser der Lebensrettung der zahlreichen Jägerschaft war die nächste Folge dieser heroischen That, dass Tausende von Fliegen, Ameisen und anderen Ungeziefers sich auf den geschundenen Fuchs lagerten und ihn verzehrten. Solche ausserordentliche Thaten erregen Erdbeben und andere Naturerscheinungen; Chormusda, dadurch aus seiner seligen Ruhe geschreckt, blickt hin und sieht die rührende Scene. Sogleich stieg er vom Himmel herab, weihte den Fuchs zum *Bodhi-Ssadoa* und liess Blumen regnen. Das Resultat war, dass die vielen Tausende des Ungeziefers, welche sich von dem Fleische des Bodhi-Ssadoa gesättigt hatten, sämmtlich im Reiche der drei und dreissig Tägri wiedergeboren wurden. Die Erzählung schliesst damit, dass der damalige grausame Chan niemand anders gewesen sey, als der nachmalige feindselige Déwadet (mong. *Tägri Ökligä* oder Geister-gabe), Vetter des Schagkiamuni³⁾. (*man see: XIV/2*)

Es braucht wohl kaum bemerkt zu werden, dass man jetzt unter den Lamaiten von solchen Selbstaufopferungen nichts hört. Seitdem der Buddhismus in eine mächtige Priesterherrschaft ausgeartet ist, hat man alles bequemer und dabei einträglich einzurichten gewusst, und jedem Übel sein sicheres obgleich kostbares Gegenmittel angewiesen.“ (S. 186.)

Til mere paalidelige Opfattelser, end de tvende nu anførte Forfatteres, formaaer jeg ikke at henvise Læserne med Hensyn til det hele Forhold imellem de legendarisk skildrede Begivenheder i Buddhas tidligere Inkarnationer og Fremstillingerne af disse i Klostrenes og Templernes utallige Malerier og Reliefbilleder, og dermed ogsaa vore Sølvtavlers i Gunde-strup-Fundet. Naar altsaa Inkarnationernes Antal i det buddhaiske Kanon, som vi ovenfor have seet, maa angives mindst til 550 og vore Sølvtavler, efter min Udtydning, menes at pege hen paa Scener fra fire af disse, saa maa der unægtelig lægges en ikke ringe Vægt paa det Forhold, at netop disse fire ere omtalte i hine to korte Skitseringer, ikke at tale om, at oftere leilighedsvis just de samme findes af Buddha selv særligen fremhævede i Samtaler med Disciple og Tilhængere. Det kan saaledes neppe være en blot Tilfældighed, at billedlige Fremstillinger, der kunne udlægges paa denne Maade, møde os paa Sølvtavlerne.

Hine fire Scener paa Sølvtavlerne, der, som jeg mener, uundgaaelig maae erindre os om Begivenheder i Buddhas eget Liv, ifølge de hellige Legender, har jeg altsaa her (see S. 49 øverst) men kun i al Korthed at paapege. De ere:

1. Den begyndende Rettergangsscene mellem Buddha, Duen og Høgen, paa den i Forbigaaende S. 44, løselig omtalte Tavle (XIII/1) [*Dsanglun* I. cap. 1 S. 23—24].

Høgen (hvis Skikkelse Indra havde iført sig for at sætte Buddhas Billighedsfølelse og Offervillighed alvorlig paa Prøve) rettede i sin Hungersnød en bitter Anklage imod Buddha for Partiskhed; den var af Guderne skabt til kun at leve af varmt og frisk Blod, og den maatte derfor kræve en Skades-Erstatning i lige Vægt af andet frisk, blodvarmt Kjød istedetfor Duen, der imod Høgens Efterstræbelser havde strax taget sin Tilflugt hos Buddha (det hedder endog «i hans Armhule»). Til denne Due havde just *Vicvakarma* efter Aftale med Indra omskabt sig. Buddha, der ikke kunde være Aarsag til noget levende Væsens Død eller Lidelse for at stille et andet Væsens bitter Hunger, tilbød i sin Retfærdigheds-Følelse af sit eget Kjød at offere Duens Vægt, og udskar først Stykke efter Stykke af Arm og Laar, men alt uden at det paa Vægtskaalen lykkedes disse at veie op med Duen, hvilket tilsidst naaedes, da Buddha, samlende sine sidste Kræfter ved et anstrængt Spring kastede sig med hele Kroppen op paa Vægtskaalen. (Dette Moment er det Reliefbilledet S. 31 Fig. 20 søger at indlede.) Smlgn. Pantheon von Nipon V. S. 139, og ovenfor S. 51.

2. Scenen mellem Buddha og den af Hunger udmattede og vansmægtende Tigerinde med mange Unger, som Buddha først vederkvægede med Blod af sit opridsede Bryst (XIV/1) [*Dsanglun* I. cap. 2 S. 23—24].

Da Dyret derved var kommen til de fornødne Kræfter, mættede han det tilligemed dets Unger, med sit eget Kjød. Smlgn. S. 52.

3. Scenen mellem Buddha, dengang i en Inkarnation som Ræv med pragtfuld Pels, og Landets strænge Khan, der i Drømme (XIV/2, øverst) havde seet det prægtige Dyr og under de stærkeste Trusler befalet sine Jægere at skaffe dets Skind [*Dsanglun* IV. cap. 14 S. 104—6].

For at frie Jægeren for den overhængende Straf fra Khanens Side og for Følgerne af Blodsudgydelse, der fra Religionens Side er en utilgivelig Dødssynd, tilbød Ræven (Buddha) Jægeren frivilligen at lade sig afskinde levende. (XIV/2; nederst tilhøre.) Utallige Insekter faldt over Dyrets nøgne Krop, og Himlen dryssede rigelig Løv og Blomster over den hele Scene, medens dens Fyrste («Chormusda» = Indra, her repræsenteret ved den kraftige Tyreskikkelse, Billede paa ustyrlig Kraft, Torden og Jordskiælv) lod heftige Jordrystelser kundgjøre den store Begivenhed. Smlgn. ovenfor S. 52.

4. Buddhas frivillige, men ved et Indgreb fra Himmelstyrelsen (Indra og Brahma) midlertidig standsede Spring ned i Ildkedlen med glødende Kul (VI).

Da Buddha dog urokkelig fastholder sin Beslutning at ville indsætte dette Liv paa Opnaaelsen af en højeste Fuldkommenhed, giver hans Fader, Kongen, efter for Sønnens indtrængende Bønner, og tillader endeligen, at Selvoffringen maatte finde Sted, men først 7 Dage senere. Han befaler da, at Ilbud skulle udgaae til alle «Vasalfyrster» og «Undersaatte» for at indbyde dem til at overvære den store Høitidelighed. Samme Tavle (VI) viser ogsaa Ankomsten af to festlige Optog, et tilhest og et tilfods.

For at kunne staae til Læserens Raadighed, naar lidt senere hen Tavlens tre Fremstillinger blive nærmere drøftede, hidsættes her de Linier af *Dsanglun*, der omtale den ovennævnte Indgriben i Nedspringet, for at lade Buddha paa ny overveie sin Beslutnings Alvor.

„Während der Prinz unmittelbar nach dem der Brahmā die *Stokas* gesprochen hatte, in den Feuerpfuhl springen wollte, erfassen ihn *Dschadschin* (Indra, Gudernes Fyrste) und Brahma von beiden Seiten im Arme, und sprachen zu ihm: „Da alle Wesen des *Dschambudwip* (o: Navnet paa Kongeriget) durch deine Güte und Wohlthaten, o! Fürst, in sorglosen Unmündigkeit leben, so würde, wenn Du nunn in den Feuerpfuhl springst, dies dem Tode des Vaters und der Mutter und aller Unterthanen gleich kommen; warum willst Du, die vielen Wesen so wöllig im Sticklassend, dich in den Feuerpfuhl stürzen?“ Da warf der Prinz seinen Blick auf den Götterkönig und die vielen ihn umgebenden mit den Worten: „Seid mir nicht hinderlich in der Ausführung meines Vorsatzes zur Erlangung der höchsten Vollkommenheit“. Als hierauf Niemand etwas erwiederte, sprang er ohne Verzug in den Feuerpfuhl. Alsbald wurden Himmel und Erde heftig erschüttert: Die Götter des Himmels weinten und ihre Thränen fielen wie Regen herab.“ [*Dsanglun* I. cap. 1 S. 14.] See S. 50.

3. En Snes Fremstillinger af Menneske-Billeder i Helfigur og i Fælledsdragt:
(vistnok = Landets Beboere i Nationaldragt). (Hvilket Folk og Land tilhøre de?)

Ved de nylig givne Skildringer af fire Scener paa Sølvtavlerne, i hvilke vi mente, at der afspejlede sig lige saa mange Begivenheder fra Buddhas jordiske Liv, saaledes som disse Led af hans frivillige Selvoffring for lidende Medskabninger i Legenderne hyppigst ere skildrede, har vort Øie allerede stiftet et begyndende Bekjendtskab med en tredie Hovedgruppe af Tavlernes Menneskeskikkelser. Ved en nøiere Betragtning af Tavlerne viser denne sig ovenikjøbet at være den talrigste, der optræder paa disse; thi i Antal naae de nemlig op til nogle og tyve. I stik Modsætning til de to første Hovedgruppers Brystbilleder af nøgne Personligheder, som syntes konventionelt bundne til enkelte Stillinger, ere denne Gruppes derimod altid gjengivne i Hel-Figur samt i fuld Paaklædning og de optræde derhos i meget ulige Stillinger og under høist forskellige Forhold.

Uagtet Forskjelligheden af de Scener, hvori disse Menneske-Skikkelser sees at deltage, have de i deres Dragt et umiskjendeligt Fælledspræg, der stempler dem som utvivlsomt hørende til een og samme større Folke-Eenhed, og dette turde ogsaa være udtrykt i deres noget ensartede eller stereotype Physionomi.

Fælledspræget i Dragten — Figurene ere, vel at mærke, alle mandlige — udtaler sig især deri, at denne har Udseende af at slutte sig overalt tæt til Kroppen og væsentlig kun at bestaae af tre ydre Klædningsstykker; i det mindste lade Billederne udvendigen især tre komme tilsyne, hvert for sin Region af Legemet, sluttende sig tæt til dette. Disse tre Klædningsstykker, med hvilke vi i det Hele fra Oldtidens Fremstillinger af de den bekjendte Folkeslag neppe hidtil have haft Leilighed til at stifte et nøiere Bekjendtskab, ere:

1. For Overkroppens Vedkommende: en til Bæltestedet gaaende snever Trøie med kortere eller længere, kun undtagelsesvis til Haanden gaaende Ærmer.

2. For Underkroppens Vedkommende: ligeledes snevre Benklæder i Form af tætsluttende Hel- eller Halvbuxer, idet man nemlig paa Billederne ikke med Øiet kan udvendigen forfølge dem længere nedad end henimod Knæet eller lidt under Knæleddet (o: indtil de overdækkes af det følgende Beklædningsstykke).

3. Endelig for Benenes og Føddernes Vedkommende: meget lange Skaftstrømper, Langhosier eller, da de sidde saa tætsluttende og frembyde saa jevnt og stift et Ydre, snarere at kalde høie Skaftstøvler, der i det mindste med

deres øvre Parti af Skaftet gaar op uden over Benklæderne, og ere altsaa Overtræks-Strømper eller Overtræks-Støvler.

Derved, at Fælledspræget af disse 3 Klædningsstykker er meget stærkt og iøinefaldende hos alle Figurerne, er det dog ikke udelukket, at der findes individuelle eller partielle Afvigelser, som Broderier eller lignende, snart mere paa det ene, snart mere paa det andet Stykke, f. Ex. paa Trøierne omkring Kravepartiet og ved Hænderne, paa Langstøvlerne omkring den øvre Rand af Støvleskaftet, der undertiden er udsyet med Zikzaklinier eller endog er udtunget. Undertiden kan det synes, som om Trøie og Buxer fortsatte sig i eet Stykke, men en Bæltesnor eller et smallere eller bredere Bælte sammenholder dem i Reglen og mangler kun sjælden.

Det mest fremmedagtige og for Dragten mest eiendommelige af disse tre Partier er utvivlsomt de langskaftede Overtræks-Støvler eller høie Skaft-Strømper, der ofte gaae høit op paa Laaret, i visse Figurer endog lige til Skrævet, og saaledes tjene for de beredne (VI) som fuldstændige Ridebuxer. De tildrage sig endnu mere vor Opmærksomhed derved, at der under visse Forhold knyttes to nye Bi-Udstyr til dem. Det ene af disse er, at enkelte Figurer paa visse af Tavlerne, og alle Figurer paa et Par af Tavlerne (VI. IX.) sees at have ydre Sko uden over Støvlefødderne. Her er altsaa for selve Føddernes Vedkommende baade en ydre og en indre Bedækning. Skoenes Overlæder, der i Midtlinien er udskaaret, snøres sammen over Vristen med Remme. Det andet bestaaer i, at der igjen paa Hælpartiet af disse Sko bæres Sporer, forsaavidt nemlig de vedkommende Figurer fremstille Personligheder, som enten ere til Hest eller i Reglen ere beredne. Formen for Sporerne er ifølge Fremstillingerne en dobbelt; enten ere de fastholdte væsentlig ved Skoen, og da lade de en lige udstaaende, stærk Sporepig stikke ud gennem Skoenes Hællæder (VI), eller de ere fastholdte ved egne Remme, knappede paa Sporens Bøile, der til dette Øiemed bærer en Knap paa hver af Bøilens Grene, og da have de tydeligen en noget opadkrummet Pig (XIV/2).

Hovedets almindelige Bedækning maa man uundgaelig strax betegne som en dobbeltartet; det synes nemlig, at hos det større Antal af enkeltvis optrædende Personligheder er Hovedet kun dækket af en fyldig Haarvæxt med langt, opadbøiet Nakkehaar, dog uden at dette sees bestemt omgivet af et sammenholdende Haarnet eller ombundet af noget Baand, saaledes som dette saa tydeligt fremtræder paa mangfoldige af vore Guldbracteater. Derimod finder en paafaldende Lighed Sted mellem Tavlernes Haarudstyr og det, som hele Kredsen af Menneske-Profilen bærer paa Ebeltoft-

Bracteatus Ramme¹⁾. Paa det Par Tavler, hvor flere optræde samlede eller ens, f. Ex. i en Processions-Kolonne, synes Hoveddækket at være en kalotformig Hue, der hos de Befalende og de Beredne nok har den samme Form, men maa kaldes en Hjelms, da den er udstyret med Kam og særegne Emblemer for de enkelte Personer (Sol?, Galt?, Hane? (eller Ørn?)).

Nogen særlig Bevæbning kan man neppe tillægge de paa Sølvtavlerne optrædende Personer, da deres som «Landse» (44), «Spyd», «Sværd» (61) eller «Skjold» (45. 63) nævnte Udstyr neppe, og i alt Fald kun undtagelsesvis, kunne hævde den dem her tillagte Betydning af Kriger-Vaaben, men ville vise sig at være af en ganske anden Art, nemlig kun høre ind under Parade- eller Optogs-Udstyr.

Selv med mindre og med saadanne individuelle Afvigelser i Fællesdragten, der nærmest maa antages at have deres naturlige Grund i de enkelte Personligheders Stilling i Samfundet, kunne vi vel neppe med Rette tvivle om, at det er Landets og de nærmest boende Befolknings Dragt i Datiden, der er kommet til Udtryk i det ovenfor betegnede Fælledspræg i den Beklædning, hvori Hel-Billederne paa Sølv-tavlerne ere fremstillede.

I dette Forhold turde vi derfor vente at have et fortrinligt Hjælpemiddel til engang i Tiden — tidligere eller senere, alt som vore Kundskaber om Fortidens Befolkninger og deres Klæde dragter faae et solidere og bredere Grundlag — at kunne tilnærmelsesvis bestemme, hvilke Folkeslag der snarest have foresvævet de buddhistiske sandsynligvis fornemlig geistlige Kunstnere ved disse Fremstillinger.

Et Moment, der for Spørgsmalets Besvarelse ikke vil blive uden Betydning, maa vi derfor have i frisk Erindring. I samme Grad, som Buddhismen fandt Udbredelse over nye Egne og nye Befolkninger, i samme Grad følte ogsaa hos dens Geistlige Trangen til for disse nye Egne og Folk at kunne lokalisere de hellige, buddhistiske Legends Begivenheder, for derved ligesom at gjøre den nye Religion mere hjemlig og mere anskuelig. Ved Lokaliseringen blev det da — for kun i faa Ord at gjentage Prof. Köppens

¹⁾ Smlgn. Figuren af denne Bracteate i «Yak-Lungta-Bracteaterne» Tab. I fig. 18. Men for at opfriske Erindringen om, hvorledes disse Profiler ere tæt omgivne af Minder fra Asien, hidsættes her paaay et lille Parti af denne rige Bracteate-Ramme. Udenfor Kredsen med Menneskehovederne ligger Kredsen med de c. 30 indiske Pukkeloxer (Zebu-Oxer), indenfor den Kredsen med «Dagoperne», og alle tre omgivende Midtfeltet med dets tibetiske Yakoxe.

Fig. 43.

ovenfor givne Skildring (S. 49) — ligesom bevist, at allerede utænkelig langt tilbage i Tiden havde Buddha bragt Religionens Velsignelse over disse Egne, ja havde i Kjødet vandret omkring mellem Folkets egne Forfædre. Til de billedlige Fremstillinger af denne tidlige Tilegnelse af Buddhismen skyldte vi derfor den Iklædning af Legendernes Personligheder i netop det vedkommende Folks og Egns Dragter, som saa almindelig møder vort Øie i Templernes og Klostrenes Legendefremstillinger, enten disse fremtræde for os i Malerier eller Relieifarbejder, udførte i Sten eller Metal. James Fergusson har derfor Ret, naar han i stærke Ord hævder disse Billeders store og næsten enestaaende Betydning for Fremtidens ethnografiske Studium af Fortidens Befolkninger og af disses ikke sjældne, snarere jevnlig Omflytninger omkring fra den ene Egn til den anden. Det er en Selvfølge, at betragtede netop som Kildeskrifter for det ethnografiske Studium af Fortidens Folkeslag ville derfor fotografiske Gjengivelser af de endnu bevarede Malerier, men endnu mere af Relieifarbejderne af den Art blive et uskatterligt Gode for Videnskaben¹⁾, hvilket Enhver maa bekræfte, der ved jevnlig Benyttelse af Fergussons allerede givne Fotografier af flere saadanne i det ofte anførte Værk «Tree- and Serpent Worship», er bleven fortrolig med disse Fremstillinger.

Foreløbig Henførelse af Menneske-Billederne i Helfigurerne efter «Nationaldragten»
til et «tatarisk» eller «skytisk» Folkefærd, lignende Ösbekerne.

Saa ufuldstændigt og fragmentarisk end for Øieblikket vort Kjendskab til Fortidens Befolkninger og disses Beklædninger i Virkeligheden maatte være, vil man vistnok kunne forstaae, at der dog i de forangaende Data turde ligge en vis Fristelse til at forsøge, hvor langt vi med vore nuværende Kundskaber maatte kunne naae frem i Besvarelsen af Spørgsmaalet: hvilket Folk og hvilket Land skyldte Fundets Sølvtavler deres Oprindelse?

Fristelsen ligger naturligvis allerede deri, at den meget eiendommelige Fælledsdragt, der karakteriserer alle de paa vore Sølvtavler egentlig agerende Personer, med stor Rimelighed tør forudsættes at have været den almindelige Dragt, som bares i selve Landet, hvor Sølvladerne forarbejdedes, maaskee tillige af de nærmest boende beslægtede Stammer, og saaledes turde antages at være en Slags Nationaldragt

¹⁾ Det er naturligt, at Malerierne i deres Betydning for Ethnografien, paa Grund af Kunstnernes Ubekjendtskab med Perspektiv og Skyggelægning, i mange Retninger maae staae tilbage for Reliefferne, hvilke vi jo ofte finde udførte med en forbavsende Troskab i Udarbejdelsen af alle Enkelthederne. Et lignende Fortrin for Studier frembyde af samme Grund Sigillerne os, fremfor Malerier og Tegninger.

for et større og udbredt Folkefærd. Som saadan kunde den da just ved sine Eiendommeligheder blive os en brugbar Veiviser, om ikke til selve Folket, saa i det mindste til beslægtede eller nærstaaende Folkefærd.

Men Fristelsen maatte selvfølgelig blive større, naar det tillige af Scenerne paa selve disse Tavler maa erkjendes, at Personerne i denne Fælledsdragt ere livlige Deltagere i de Begivenheder, som Tavlerne menes at skildre efter de hellige buddhistiske Legender, og det paa den anden Side af Buddhismens egen Historie ved talrige Exempler kan oplyses, hvorledes det til alle Tider har været en ivrig Geistligheds Bestræbelse at lokalisere Legendernes Begivenheder og lade Underværkernes Udførelse fremtræde i et efter Land og Befolkning lempet Præg. Den nævnte Forudsætning, at det efter al Rimelighed er Nationaldragten fra Sølvtavlernes Hjem, vi have for os i disse Billeder, vil naturligvis herved komme til at staa med en forøget Sandsynlighed for sig.

Give vi da efter for Fristelsen og fortrøste os til efter Evne at prøve vore nye Hjælpemidler til Besvarelsen af dette tveleddede Spørgsmaal om Land og Folk, saa viser det sig snart, at vi finde os staaende over for det selv samme Resultat, som vi i Forveien havde naaet ved Studiet af det paa Tavlerne gjengivne Planteløv og af de talrige Dyreskikkelser paa dem. Ligesaa lidt som disse ville nemlig Menneske-Billederne give os den ringeste Berettigelse til at henlægge Tavlernes Hjem til nogensomhelst Del af det egentlige Europa, hverken i dettes vestlige eller nordlige Egne, saaledes som det dog før var formodet og hævdet. Ville vi opsøge dette Hjem, maae vi derimod vende Blikket imod østligere og sydligere Egne.

Vel omtales i Oldtidens Skrifter, at flere ældre Folkestammer vare iførte Benklæder, de saakaldte «*gentes braccatæ*», men de talrige Afbildninger, vi paa forskjellige af Datidens Monumenter have af Repræsentanter for disse Folkeslag, vise tydelig nok, at det især er i Ordlydene for Beklædningerne, at der bliver en større Lighed mellem disses og vore Sølvtavlers Klædedragt. Dette stemmer jo ogsaa meget vel med Dir., Dr. S. Müllers eget Resultat af Sammenligningerne, som det i Kgl. Oldskrift-Selskabs «Fortidsminder» Hefte II er fremstillet (57). Men naar Forfatteren tillige i dette Skrift hentyder til Muligheden af et europæisk Hjem i Norden for saaledes klædte Folk og som Exempel herpaa henviser til den medgivne Figur af en af de velbekjendte nordiske Guldbracteater, fundne i Danmark, da anseer jeg dette for en bestemt Misvisning, eftersom der ikke i dennes eller beslægtede Guldbracteaters Præg er paavist eller vil kunne paavises nogetsomhelst enkelt Træk, man med Rimelighed kunde give en nordisk Oprindelse. Figurens Dragt stemmer imidlertid i flere Enkeltheder overens med, hvad vi paa Sølvtavlerne have betegnet som «Fælledsdragten» eller «Nationaldragten» — saaledes Sneverheden, Halvbuxerne, Livbæltet — og det er ogsaa min Mening, at det er ikke fjernt-

beslægtede Folkefærd, der have afgivet Forbillederne for Sølvtavlernes og vore «nordiske Guldbracteater»s Menneskefigurer; men min Bevisførelse fra den paaberaabte Bracteat gaaer rigtignok i modsat Retning af Forfatterens. Jeg maa nemlig fastholde, hvad jeg udførligen har fremsat om disse Guldbracteaters Herkomst fra et nordasiatisk, buddhistisk Folkefærd, der i den saakaldte ældre Jernalder i Løbet af et Par Aarhundreder ad mere eller mindre fredelige Veie er trængt frem til og over Skandinavien, men fornemlig over Danmark og Sydsverrig (see «Yak-Lungta-Bracteaterne» 1893).

Saa meget gaaer temmelig sikkert frem af den saakaldte «Nationaldragt» paa Sølvtavlerne, at den snevre, tætsluttende Dragt ikke kan være af de sædvanlige i varmere Egne brugte, tynde og folderige Stoffer, men af Stoffer af tykkere og tættere Art, og at den asiatiske Folkestamme, med hvilken vi indenfor denne Dragt maae have at gjøre, enten maa være fra de koldere Regioner i det nordlige Asien eller de høitliggende koldere Regioner af Mellems-Asien. Men under alle Omstændigheder maae disse Regioner dog efter al Sandsynlighed henlægges til Grændserne op imod det store Indien; det byder Hønsynet til Tavlernes hyppige Anvendelse af de to hellige Figenarters Løv og Grene og den paa Tavlerne fremstillede Dyreverden: Elefanter, Løver, Tigre, Vildæsler, Kashmirhjorte o. fl. Selv om vi nu ere saa heldige, at vi hertil kunne knytte tillige som nærmere Betegnelse for Folket med denne Dragt, at det fremstilles som et buddhistisk, saa have vi rimeligvis endda neppe tilstrækkelige Midler til at komme selve «Folket» eller selve «Landet» nær, om end muligvis til at nærme os til det første.

De faa Data, vi have til begges Erkjendelse, ville maaskee paa Grund af Asiens umaadelige Udstrækning fra Vest til Øst og paa Grund af dets umaadelig store Høilandes Afvexling med Dallande, kunne gjenfinde sig tilsyneladende ensartede i flere Egne, og vi maae derhos være forberedte paa, at begge turde have været underkastede større Omkiftelser i Aarhundredernes lange Løb. Dette lærer nemlig Alt, hvad vi hidtil kjende af de herskende Folkestammers Historie i Asien.

Det Folk, der, hvis vi rigtigen have opfattet Sølvtavlernes Vidnesbyrd, dengang frembød ivrige Tilhængere af Buddhismen, er maaskee kun i enkelte Aarhundreder vedblevet at være buddhistisk, enten det saa af Tvang eller halvt frivilligt har optaget en anden Religionsbekjendelse (Mithra- eller den milde Soldyrkelse, Muhamedanismen, Hinduismen eller Brahmismen f. Ex.). Ja, det Folk, der efter de samme Tavlers Vidnesbyrd om «Nationaldragten» dengang bestemt maatte tydes som Beboere af kølige og kolde Regioner, kan efter kortere eller længere Tidsrum af forskjellige Aarsager have forladt disse Egne eller være blevet uddrevet af dem og nu findes som Beboere af mindre strænge eller gunstigere Egne samt, i Overensstemmelse med det nye Klima og den

deraf noget modificerede Levevis, ogsaa have mere eller mindre foretaget hensigtsvarende Ændringer i deres oprindelige Dragt.

I det Hele taget er det et eget Karaktertræk for Asiens Folkefærd, at de synes idelig at være i Bevægelse og kun for en kort Stund komme til Ro, for atter at optage Bevægelsen. Som Havets og Luftens Strømninger slynge sig ud og ind, op og ned imellem hinanden, følgende Tyngdens og Trykkets Love, saaledes glide stadigen i Asien Folkefærd ved Siden af Folkefærd og skubber sig det ene Folk hen over det andet, men tvungne af vxlende Sidetryk naturligvis ofte krydsende hinandens Veie. Det er derfor en meget kombineret Undersøgelse, der ved det foreliggende Spørgsmaal om «Land» og «Folk» fordres som Grundlag for dets Besvarelse, og det saa meget mere, som ogsaa et særligt Hensyn maa tages til Tiden, for hvilken her Spørgsmaalet egentlig gjælder, og denne maa naturligvis til vort Formaal ikkun bestemmes som selve Tidspunktet for Sølvtavlernes Tilbliven eller Udarbeidelse.

Men her støde vi just paa det Moment til Besvarelsen, der allerførst vil lade os i Stikken, thi direkte synes Tavlernes Fremstillinger ikke at ville give Vink om Tiden, de tilhøre, om de end maaskee nok, naar «Landet» eller «Folket» tilnærmelsesvis først var bestemt, senere indirekte kunne give et ikke uvæsenligt Bidrag hertil.

Til vor Tidsregnings Begyndelse omtrent, 3. Aarhundredet før eller Aarhundredet efter, hensattes Tavlernes Udarbeidelse efter den Opfattelse af deres Figurer og Ornamentik, som Dir., Dr. S. Müller havde naaet, men dennes Rigtighed har jeg efter nærværende Orientation ikke kunnet erkjende. Ovenfor har jeg derimod hentydet til, at jeg ikke var utilbøielig til at antage, at Sølvpladernes Folk og Tid ikke kunne være langt fjernede fra vore «Bracteaters», og de nordiske Guldbracteater hensattes af Archæologerne i Almindelighed til Aarhundrederne 500—700 eller 450—650. Dette giver altsaa et Spillerum af 6—800 Aar i de to Opfattelser af Tidsrummet for vore Sølvplader, og jeg tilstaaer aabent, at jeg ikke har seet nogetsomhelst Punkt i Fremstillingerne, der for Øieblikket kunde give fast Hold for en synderlig snevrere Vaklen i Tidsberegningen. Men dette udelukker jo ikke, at et saadant maaskee ved fortsatte parallelle Studier efterhaanden kan findes, naar Pladernes Figurer betragtes med nye Øine og rigeligere Forkundskaber.

Foreløbigen — indtil et saadant Punkt maatte kunne øines — ville vi altsaa lade «Tiden» være ude af Betragtning og i korte Træk vise, hvorvidt vi troe at kunne komme til Maalet uden dette.

Det vil blive for vidtløftigt at dvæle ved mine forskellige Bestræbelser for enten hos Fortids- eller hos Nutids-Folk i Asien at finde Tilnærmelser til den Dragtttype, som Sølvtavlernes «Fælledsdragt» viser hos den store Kreds af Menneskefigurer, der optræde i Scenerne paa disse Tavler. Men som et foreløbigt Resultat af Forskninger i denne Retning vil jeg dog i al Korthed meddele, at ethvert af mine hidtil anstillede Forsøg paa, efter Dragttypen, at finde Frænder til vore Sølvtavlers Folk førte mig hovedsagelig til Egnene om Oxus- og Jaxartes-Floderne og til Landene imellem Aralsøen og Baikal-søen, nemlig til disses «tatariske» og «skytiske» Befolkninger. Især tiltrak de i tidligere Tider langt mere udbredte ösbekiske Stammer i Bokhariet og Turkestan sig min Opmærksomhed ved en ikke ringe Sum af Enkeltheder i deres Beklædninger, i hvilke Sølvtavlernes «Fælledsdragt» syntes at afspeile just sine mest eiendommelige Træk. Jeg beklager, at jeg ikke her har tilstrækkelige Originalbilleder at kunne gjengive, da saadanne vilde for Læserne yde megen Lettelse til Opfattelsen af denne Lighed, og jeg maa derfor fortrinsvis holde mig til Ordene i de Reisendes Skildringer.

De europæiske Reisende, der have omhyggeligen skildret os deres længere eller kortere Ophold i disse Egne, ere imidlertid ikke faa og ikke af ringe Anseelse; ifølge de af dem udgivne Reisebeskrivelser og førte Dagbøger fremgaaer det klart, at de tyrkisk-tatariske Befolkningers Paaklædning maa i ret paafaldende Træk have lignet den, hvori Sølvtavlernes Kunstnere dengang lode deres Relieffigurer optræde, ikke blot med Hensyn til den daglige Dragts gennemgaaende Sneverhed baade af Overkroppens og Underkroppens Klædningsstykker, disses lange i Reglen til Anklerne naaende Benklæder, og den uden over disse igjen gaaende ydre Ben- og Fodbedækning, der strakte sig mere eller mindre høit op paa Benene, til Knæerne eller over disse og høit op paa Laaret.

For nu at begynde med den sidstnævnte Del af Beklædningen — thi i det Foregaaende have vi, som det vil erindres, just betegnet denne som den mest eiendommelige og i hvert Fald som det ved Dragten mest iøinefaldende — skal jeg først erindre om, at alle Forfattere, der omtale Dragten hos disse tatarisk-tyrkiske Folkefærd, fremhæve deres gennemgaaende Brug af langskaftede Strømper eller høiskaftede Støvler uden over Benklæderne. De omtales som gaaende over Knæleddet, ofte høit op paa Laaret, og altsaa i alle de Høider paa Benet, de naae paa Pladernes Relieffigurer. Og naar der i Reiseskildringerne undertiden ligefrem hentydes til dem som Ridebuxer, maae de endog naae til Skrævet, saaledes som vi paa den vel udarbejdede Sølvplade VI see det paa Processions-Kavalkaden.

At disse lange Overtræks-Hoser eller Støvler imidlertid ikke maae opfattes som hørende til hvad vi kalde egentligt Reisetøi eller alene til Færdsel i det Frie, men netop til den daglige Dragt baade udendørs og i Husene, lige fra Teltene til Salonnerne, fremgaaer allertydeligst af Kvindernes eller Damernes daglige Optræden med dem indendøre.

Efter at nemlig Sir Alexander Burnes i sine Reiseskildringer, I. S. 276, om Mændene lige iforveien har ytret, at en stor Del af Bokharas Folk sees til Hest, men «wether mounted or on foot, they are dressed in boots», siger han om the ladies of Bokhara: «their dress differs little from the men In the house even they dress in huge hessian boots made of velvet and highly ornamented. What a strange taste for those, who are for ever concealed, to be thus booted, as prepared for a journey».

Da Sir Alexander for sin Sikkerheds Skyld engang var forklædt som armenisk Tjener hos et af de Karavanen sammensættende Kjøbmands-Partier, der af Ministeren blev forestillet for Khanen af *Koondroz* i *Bokhara*, Mahomed Moorad Bey (en Ösbeker af Fødsel og allerede da Hersker over hele *Oxus-Dalen*) paa Khanens midlertidige Opholdssted, Fortet ved *Koondroz*, saae han Khanen: «seated on a tiger skin stretched out his legs, covered with huge boots, in contempt of all eastern rules of decorum»¹⁾. Men at netop denne Støvlebeklædning er en fast Bestanddel af Dragten viser sig ogsaa paa en anden Maade ved det karakteristiske Træk, at Mænd af høiere Stand bære uden over Støvlerne Sko, som tages af, naar disse træde ind i Værelserne.

Til de ovenfor anførte Ord af Sir Alexander Burnes om Ösbekernes almindelige Dragt, tilføier han nemlig endnu: «. . . this is the national dress of the Uzbeks; some men of rank have a shoe over the boot, which is taken off in entering a room». I. S. 276.

Herved gives os i det mindste et Vink til Forstaaelsen af, hvorfor nogle af Sølvpladernes Figurer ere omhyggelig udarbejdede med Remmesko over Støvlefødderne, andre ikke — nemlig en Stillings- eller Standsforskjel. Vi behøve altsaa ikke at søge bestemte Kunstner-Eiendommeligheder udtrykte i dette forskjellige Udstyr (43).

Da nu baade Ösbekerne og de andre tyrkiske og tatariske Stammer saa meget færdes til Hest, er det at vente, at ogsaa Sporer kunde forenes med Langskafterne, og det see vi ogsaa udtrykkelig udtalt om Kokaneserne (Stammerne i Nærheden af Kokan). «They all wear boots with larger iron spikes on the heels of them». I. c. 352—53.

Medens Damernes Langstøvler ovenfor angaves at være af Fløiel og stærkt broderede, omtales de andensteds ligesom Mændenes at være fornemlig af Ruslæder eller almindeligt Læder, men ogsaa af Filt, eller af grovt tæt vævet Tøi, fabrikeret af Yak- eller Kamelhaar. Men det vide vi jo tillige, at netop i disse Egne have vi med Befolkninger at gjøre, der i høj Grad ere Mestre i at garve Skindene til fint og bøieligt Læder (Ruslæderfabrikationen) og i Filttilberedning.

¹⁾ Smlgn. Tavlen IX og dens Udlægning senere.

Gaae vi dernæst indenfor denne ydre Ben- og Fodbeklædning, træffe vi de lange Benklæder, saaledes som f. Ex. den altid nøiagtige Stirling angiver det om *Turkoman-Stammernes Dragt* (J. As. S. XI, S. 297—98), og som vi allerede fra Afbildninger paa *Persepolis-Monumenterne* kjende det om Armenierne og andre af Irans nordlige Folk i Persernes Hær, men uden de egenlige indo-skytiske Folks kort- eller langskaftede Støvler.

Omvendt see vi, hvilken karakteristisk og iøinefaldende Del af det hele Udstyr saadanne «hessiske» eller «ungarske» Støvler udgjøre paa de halvt-indo-skytiske *Rayputers* Mønter og Mønter fra det nordlige *Afghanistan*, hvoraf her som Exempler en Række gjengives.

Fig. 44.

Fig. 45.

Fig. 46.

Fig. 47.

Fig. 48.

Figg. 44-45-46 og 47. Fire *Rayput-Coins* efter *Ariana Antiqua*. Pl. XIX. figg. 3, 4, 5, 6 S. 429, og Fig 48 en *græco-baktrisk* Mønt efter Major J. Abbot. Journ. As. Soc. XXIII. Pl. IV. fig. p. 76.

Heller ikke maae til Sammenligning her lades ude af Betragtning de højskaftede Langhoser eller Langstøvler, hvormed man finder den af Indo-skyterne for deres høieste Guddom adopterede «Herkules»-Skikkelse fremstillet paa visse af de «indo-skytiske» Mønter. Figg. 49, 50, 51.

Fig. 49.

Fig. 50.

Fig. 51.

Tre «*Canouj Coins*». Figg. 49 og 50 efter Journ. As. Soc. V. Pl. XXXVIII, figg. 2 og 8.

IV.

Tilbageblik paa Gangen i de *hidtil* førte orienterende Betragtninger og dets Resultater. En herved fremkaldt ringe Ændring i Gangen af Betragtningerne over den tilbagestaaende Rest af Billedmaterialet.

I de orienterende Betragtninger over Sølvtaflernes billedlige Fremstillinger ere vi nu naaede et godt Stykke fremad. Et fra flere forskellige Sider vundet og fra alle disse, som det synes mig, indbyrdes vel samstemmende Udbytte lader neppe nogen grundet Tvivl tilbage om, at jo alle de Fremstillinger, ved hvilke vi hidtil have dvælet, med Rette kunne ansees for naturlig sammenhørende Træk i et større Helbillede af et buddhistisk Folks Troesliv; ei heller derom, at dette Folkefærds Hjem rimeligst maatte være at søge i det nordlige Mellem-Asien og maaskee her endnu kunde være at gjenfinde eller paavise ved Hjælp af dets eiendommelige og nærmest for et koldere Klima beregnede Beklædning. Veiledet af denne Dragtype havde et sammenlignende Blik paa nordasiatiske Folk i vor sidste Betragtning ført os til den foreløbige Slutning, at Folkestammen vistnok maatte høre til de «tatariske» eller «skytiske», da Dragten i det Hele frembød paafaldende mange Ligheder med flere af disse, f. Ex. med de ösbekiske i Turkestan, Bokhara.

Selv om dette endnu kun kan udtales som et midlertidigt og kun under visse bestemte Forudsætninger vundet Resultat, egner det sig dog til at afgive et naturligt Hvilepunkt i vore orienterende Betragtninger. Thi inden disse fortsættes videre, vil det være tjenligt baade for Forfatteren og Læserne at kaste Blikket tilbage over det hele samlede Billedmateriale, der foreligger paa Sølvfundets mærkværdige Tavler, saa at vi paa eengang let kunne overskue baade hvor stor en Del af Materialet vi allerede have draget ind i disse Betragtninger, og hvilke Billeder eller Scener vi endnu maatte have tilbage at orientere os selv og Læserne i. Først naar ogsaa denne Rest har gennemgaaet samme Mønstring, som det øvrige, kan der med nogen større Sikkerhed dømmes om, hvorvidt ogsaa dens Billeder muligvis tillod os en Udtydning, der, om den ikke ligefrem vilde falde sammen med de foregaaendes, dog paa naturlig Maade vilde lade sig knytte til dem; eller hvorvidt maaskee omvendt disse Billeders Udtydning vilde afgive Støttepunkter for Anskuelse, der mere eller mindre kom den Opfattelse nær, som gik igjennem Museumsdirektørens oftnævnte Arbeide: at det Land og det Folk, hvis Kultur formentes at afspeile sig i Relieffremstillingerne som direkte eller indirekte Laan fra Europas klassiske eller halvklassiske Kulturlande, snarest vilde være at søge i dets vestlige eller maaskee selv i dets nordiske Egne.

Det Udslag, som et sligt statistisk Tilbageblik over de hidtil betragtede Figurer og Scener giver, viser sig i det Hele at være tilfredsstillende for os, da det

lærer os, at de ovenfor skitserede foreløbig vundne Sætninger fornemlig ere støttede paa Relieffremstillinger paa alle de 7 korte Tavler (XI/1, XI/2, XII/1, XII/2, XIII/1, XIII/2 og XIV/1) og paa Bundtavlen (XIV/2); men ikke alene dette: samtlige disse korte Tavlens Figurer findes i Virkeligheden tillige allerede at have været Gjenstand for vore Betragtninger. Fundets 5 større eller længere Tavler (VI, VII, VIII, IX og X), med deres rigelige Billedscener, vise sig uventet kun partivis og for en mindre Del at have været underkastede den nærmere Drøftelse i disse; men vel at mærke: en saadan viser sig just at have fundet Sted i al Almindelighed med to Hovedpartier af deres Billeder, med det overveiende Antal nemlig af fuldt paaklædte Menneskefigurer i det sidst meddelte Afsnit af disse Betragtninger (see S. 55 flg.), og ligeledes med disse Tavlens talrige Dyrefigurer, der udførlig behandlede allerede i denne Orientations andet Afsnit: om den paa Pladerne fremstillede Dyreverden (see S. 15 flg.). Om der altsaa ifølge denne korte Redegjørelse kun kan blive et mindre Antal af enkelte Figurer og Scener paa disse 5 lange Tavler, som endnu maatte staae tilbage for os at betragte, saa ville dog bestemte Eiendommeligheder just i disse Tavlens Figurer og Scener paa ingen Maade tillade os at frakjende dem en hertil svarende Betydning, selv hvis Talen kun blev om en almindelig Forstaaelse af Tavlerne i det Hele.

Netop paa Grund af dette uanede Forhold, men tillige med Hensyn til, at utvivlsomt flere¹⁾ af Fremstillingerne paa disse Tavler — der alle, som man af vor Text S. 2, Fig. 1, vil see det, af Stats-Archæologerne ere blevne sammenstillede til den indvendige Væg i det barokke Sølvkar, de lade Fundets Plader danne — synes særligt at have bestyrket Forfatteren af Oldskriftselskabets tidt nævnte Skrift om Fundet i den Opfattelse, at Billederne i det Hele maatte hidrøre fra et europæisk Folk med en Kultur, der bar stærke Spor af klassiske eller halvklassiske Paavirkninger, har jeg fundet det raadeligst at ændre lidt i vore Betragtningers Gang. Jeg følger derfor i Mønstringen af disse fem Tavler den Orden, hvori de i det nævnte Skrift fra Oldskriftselskabet «for Tilfældet» nummereredes fra VI til X, da Læseren derved lettere vil faae et almindeligt Overblik over Forskjellen i de to modsatte Opfattelser af de enkelte Tavlens Scenerier og disses Begrundelse. Altsaa først:

Sølvtavlen VI.

Det vil erindres, at jeg allerede, da Talen var om *Gautamas* (Buddhas) Selvoffringer (S. 54), lod foreløbigen denne Tavles to høitidelige Optog af festligklædte Mænd tilfods og tilhest have Hentydning til Ankomsten af «Vasaller og Undersaatte», hvilke

¹⁾ Jeg erindrer her kun om den saakaldte galliske Gud Cernunnos, om de formentlig galliske Hjelme-Emblemer (Vildørner, Hornprydelser) og «galliske» mythologiske Billeder (Slange med Vædderhoved m. fl.).

Prinds *Gautamas* Fader, Kong *Suddhodana*, ifølge Legenderne havde ved Ilbud indbudt til at overvære Udførelsen af Sønnens da uigjenkaldelige Beslutning: at ville indsætte Livet som et Offer til Opnaaelsen af høiere Formaal og nedspringe i det forberedte Baal, den med brændende Kul fyldte store Ildgrube eller Ildovn.

En nylig forudgaaet Episode i Udførelsen af denne Selvoffring — det, som Legenden siger, ved Himlens (Indra's) Mellekomst midlertidig hindrede, men paa faa, 7, Dage udsatte Nedspring — kan den særlige Scene paa Tavle VI (tilvenstre) siges ligefrem at have stillet Deltagerne i de to Processioner levende for Øie.

Til bedre Forstaaelse og til en fuldere Begrundelse af denne Tydning af Tavlens 3 Scener staaer der væsentligen tilbage for mig her nærmere at karakterisere begge Optog — men hvert for sig, da de ere blevne saa stærkt misforstaaede — og Hovedscenen, Prinds *Gautamas* (Buddhas) Nedspring i Ildgruben, ligeledes for sig.

Der er nemlig i fuld Alvor fremsat — i det mindste fra to archæologiske Museums-Direktørers Side¹⁾ — den Opfattelse af Processionerne, at de ere Optog af Krigere og at disses Emblemer og Vaaben endog menes at betegne dem som keltogalliske Folk (eller Folk af de ældre cimbriske Stammer), og dette maa strax her imødegaaes med den Bemærkning, at hverken Optoget tilhest eller det tilføds er et Optog af «Krigere» eller af Mænd med virkelige Landser og Spyd, men kun — som det ved en roligere Betragtning strax vil sees — med Paradeværger. Det er religiøse Festoptog af fredelige Deltagere.

Processionen tilføds bestaaer nemlig af ialt 10 Personer; 6 Menige bære den lange Processionsfane paa korte «Fanespid» — eller, om man hellere vil: lette «Haandspyd» —, støttede mod Ballen af Fanebærernes høire (ø: den fravendte) Arms Haand, medens de med den venstre Haand og Arm (begge dog for Betragteren skjulte af det aflange Processionsskjold) støtte sig paa en egen Processionsstok. Man seer nemlig tydeligt, at alle 6 Mand have Spidsen af deres Fanespid indsænket i Fanens baandomvundne og tykke Længde-Axe, og at der ved Fanedugens nedre Søm findes et lille Tværbaand hæftet over hvert enkelt Haandspyds Skaft. Da alle sex Mænd derfor paa en

¹⁾ Direktøren for Museet i *St. Germain-en-Lay*, Mr. Alexandre Bertrand (membre de l'Institut), har nemlig i to Artikler om Gundestrup-Fundet «le vase ou chaudron de Gundestrup (Jutland)» i *Revue archéologique* 1893 p. 283—291, og 1894 p. 152—169, ikke blot i Almindelighed sluttet sig til Dr. S. Müllers Fremstilling og Resultat, men endnu bestemtere udtalt sig for det formentlige Kars Oprindelse fra selve den cimbriske Halvø (Jylland). Deltagerne i Optogene gjenkjender han som cimbrisk armerede Krigere; mere eller mindre cimbrisk («*kimrique*») mener han ogsaa at gjenfinde i de religiøse eller mythologiske Fremstillinger paa Sølvtavlerne. Af disse gengiver han som Exempler Pl. VI og Pl. VIII.

Maade ved selve Fanen ere sammenlængede med hinanden, fordrer Fanens Frembærelse naturligvis, at den bliver ført med sikke og afmaalte Skridt, og dertil er det Processionsstokken i Fanebærerens venstre Haand giver den nødvendige Støtte; det vil i denne Henseende nok bemærkes, at Processionsstokken tydelig og ensformig bliver støttet til Jorden i en bestemt Afstand tilvenstre, foran og udenfor Fanebærernes under Marschen mest fremskudte Fod. (At Stokken fortsættes opad til Haandspydet, er et Vildsyn.)

Efter disse 6 Mand følger Befalingsmanden eller Anføreren, kjendelig ved en Hjelmhue med et ulv(?) - eller orne(?) - lignende Dyr paa Hjelm-Issen, og et Slags Væрге. Værget fører han i venstre Arms Haand, men han lader det hvile imod sin høire Skulder. Om Værget virkelig omfattes af Haanden som et Sværd, eller kun støttes med dets øvre Ende mod Haandballen, har jeg ikke efter Figuren kunnet afgjøre.

Bag ved Anføreren seer man endelig 3 Hornblæsere fremstillede i fuld Virksomhed. Blæseinstrumentet er af en egen, men i Oldtiden i mange Lande brugt Form, en saakaldt *Carnyx*; dets lange Rør har her 3 ophøiede Bælter (af Tvilling-Ringe?) i lige Afstande, som om det bestod af mindst lige saa mange Sætstykker eller Led og efter Godtbefindende kunde gjøres kortere eller længere. Dets øvre Munding er først lidt opsvulmet i Skikkelse af et Vilddyr's Hals- og Nakkeparti og derefter til et Hoved med Kjæber, som flige sig ud i Form af et opspilet Gab; Nakken er udstyret med en tydelig Manke (ikke ulig Manken paa Drageskikkelserne paa Pladen (XII/2)).

Under Blæsningen seer man at det lange Trompetrør bliver holdt i en aldeles lodret Stilling over Hornblæserens Mund med Ulvegabet vendt fortil og Ulvemanken lige bagtil. Hornblæserens Hoved maa derfor ogsaa under Blæsningen holdes i en tilbagebøiet og efter vore Begreber høist ubekvem og anstrængende Stilling.

Processionen tilhest bestaaer af fire statelige, hjelmdækte Ryttere, hver med sit personlige eller særlige Emblem paa Hjelm-Issen (Soltegn(?), Raabukkehorn(?), Orne(?), Fugl (med Top(?)); Pladen var her ujevn), maaskee Hane(?) eller Ørn(?). I en vis Modsetning til Mændene i Processionen tilfods have de Ridende langskaftede Støvler, eller Overtrækshoser, der gaee meget høiere op over Laaret, ja lige til Skrævet, saa at de godt kunne sammenlignes med Ridebuxer eller kaldes saaledes. Men over Støvlfødderne have de alligevel alle Sko, hvis aabne Overlæder i Midten snøres sammen over Vristen med Remme, og bag ud af Skoens Hæl stikker der hos dem alle en stærk og lige Sporepig, der omtrent har $\frac{1}{7}$ af selve Fodens Længde.

Deres Ridedyr — enten man foretrækker at kalde dem Heste eller Muldyr (S. 19—20) — ere ligeledes statelig udstyrede i alle Henseender; ikke blot bære de store udsyede Ridedækkener, men disse blive fastholdte baade bagtil og fortil med pladezirede Rumpe- og Bringeremme o. s. v. Derimod kan jeg ikke blive nogen egentlig

Sadel vaer, og er uvis om, hvorvidt der virkelig er noget Sæde for Rytteren uden umiddelbart over Sadeldækkenet (44).

Ridedyrenes Haler synes skraat omvundne med Baand, og, sikkert nok blot af Hensyn til den manglende Plads, har Kunstneren kun udarbejdet dem i deres halve Længde for hverandet af Dyrene, men i deres hele Længde for hverandet. Det samme Hensyn til Pladsen er taget, som det synes, ved Fremstillingen af de Ridendes korte Værg (eller Stav), der kun fremtræder hos hveranden af Rytterne, den første og tredie, men ikke hos anden og fjerde; Værget maa, som det synes, enten blive ført ved Bæltet under den Ridendes venstre Arm, eller maaskee holdt dør i hans venstre (for Betragteren ikke synlige) Haand.

Kun ved een Hestetøile sees Dyrene førte, alle ved høire Haand¹⁾.

Deltagerne i begge Optogene have en hueformet tætsluttende Hovedbedækning, men saavel Anføreren for Optoget tilfods som samtlige Deltagere i Optoget tilhest maatte maaskee snarest siges at have en hueformet Hjelm, da Hovedbedækningen ikke blot slutter sig tæt til Hovedets Form, men gjør Indtrykket af at være fastvægget (af Metal? eller Filt?) og bærer særegne Emblemer paa Issen. Det, at Anføreren for Fodkolonnen, som det synes, bærer samme Hjelmtegn (en Ulv? eller Orne?), som den tredie af Kolonnen tilhest, tør vel antages at være et Fingerpeg paa, at begge Afdelingerne høre under en vis Enhed, hvilken Betydning man end vil tillægge disse personlige Hjelmprydelser?

Det er jo vistnok af Archæologer i Almindelighed antaget, at Krigeres Hjelmprydelser i Reglen staae i Forbindelse med Bærernes Nationalitet; følgelig underforstaaes, at de ere Fælledestegn — ikke personlige — og derefter burde de altsaa her snarest antages for at betegne Folkestammerne, hvortil Deltagerne i de 2 Optog hørte. Kun i denne Betydning synes det ogsaa, at Dir., Dr. S. Müller har opfattet vor Sølvplades Hjelm-Emblemer. I det mindste har han i dem aabenbart været mest tilbøielig til at see bestemte Tilknytninger til galliske eller keltogalliske Stammer (43, 44 o. fl. St.). For en saadan Slutning vilde unægtelig en nærmere Begrundelse af den Emblemfigurerne givne Tydning her have været heldig og af megen Vægt; men en saadan er ikke bleven tydelig fremsat.

De fire Hjelm-Emblemer betegnes af Direktøren, med Forbigaaelse af den bagestes, i Almindelighed ikkun som «Horn» af Dyr (men af hvilke?), «Vildgalt», og «Fugl» (men hvilken?).

¹⁾ Smlgn. Al. Burnes l. c. I. S. 248 om Turkomener-Geleidet til *Oxus*-Floden: «They never use more than a single rein, which setts of their horses to advantage».

«Slangen med Vædderhoved», der svæver foran Emblemlinien, antager jeg at turde sigte til Emblemrækken, eller maaskee: at blive skræmmet af den. Imod denne «Slangefigurs» Hensættelse i samme Idee-Række som Hjelm-Emblemerne, har jeg ment at her for saa vidt intet var at indvende, som Forf. selv indrømmer, at den øiensynlig har hjemme paa den religiøse Symboliks Grund (46), og det for mig staaer som sandsynligst, at netop ogsaa der have vi nærmest at søge Hjelm-Emblemerne.

Men for ikke at tabe os i saadanne Almindeligheder, der ikke kunne føre til noget Resultat, maa jeg til Emnets Forstaaelse først tillade mig en Indvending imod Forfatterens Betegnelse «Slangen med Vædderhoved», og dernæst en Modbemærkning imod hans Tilføielse, at i Sølvfundet den samme Slange endnu forekommer to Gange (nemlig paa Tavle IX og X). Thi den paa sidstnævnte Tavle (X) med Faarehoved og Vædderhorn fremstillede Slange synes mig nemlig en ganske anden, og een, der virkelig fortjener den givne Benævnelse; men paa de to andre passer denne derimod ikke. Det vil endog falde vanskeligt at finde nogen Overensstemmelse mellem den paa Tavle X og de to andre, paa Tavlerne IX og VI afbildede Slangefigurer, der begge have lange krokodilagtige, flade Hoveder, lange Kjæbepartier og (tilsyneladende) stærk Skjælbedækning over Kroppen, den første (IX) fastholdt ved det kvælende Haandtag, hvormed den saakaldte galliske *Cernunnos* omfatter dens Hals, den anden (VI) frit bugtende sig i Luften foran Processions-Rækkens fire emblembærende Ryttere.

Baade Indvendingen, jeg gjorde ovenfor, og min dertil knyttede Modbemærkning føre begge til det naturlige Spørgsmaal, om maaskee ikke disse Hjelm-Emblemers formentlige Værdier som Nations- eller Folkestamme-Mærker, i Reglen turde være at betragte som andenhaands og afledte, og om de ikke oprindelig alle ere religiøse Symboler? Under alle Omstændigheder er Sølytavlernes Dragttype næsten diametralt forskjellig fra den kelto-galliske, og det vil altsaa ikke harmonere vel med denne, at Hjelmene bære Emblemer, der formenes snarest at karakterisere Bærerne som tilhørende galliske eller halv-galliske Stammer, hvad jo iøvrigt træffer tildels sammen med Dir., Dr. S. Müllers Bemærkninger herom (43—45). Det vilde derfor have en vis Interesse, om Archæologer, der vare fortrolige med Sol- og Mithra-Dyrkelse i nordindiske og nordasiatiske Egne, undersøgte nærmere, hvorvidt Tavlens Hjelm-Emblemer maaskee stode i bedre Samklang med Fælledsdragten, naar de — men da naturligvis i Forbindelse med «Slangen» — toges fra den mystiske eller mythologiske Side som Religionssymboler. Derved maatte man dog hverken tabe af Sigte den i det forudgaaende Skrift om Emnet allerede fremsatte Opfattelse af selve det enkelte Billede for

hvert af disse Emblemer, heller ikke Skriftets Udlægning af flere af Billederne, at de mentes at afgive stille Vink om et Slægtskab med galliske eller keltiske Forestillinger.

Saalænge en saadan dobbelt Undersøgelse ikke foreligger, indskrænker denne Orientation sig til ikkun at henlede dens Læseres Opmærksomhed foreløbigen paa visse Sammentræf, der dog turde nærmest have Interesse med Hensyn til det første Led af Undersøgelsen, nemlig Opfattelsen eller Erkjendelsen af selve det enkelte Billede.

En «Slange» — og for en saadan kunne vi vel lade Pladens saakaldte «frie Slangeskikkelse» midlertidigen gjælde — angives jo almindeligen at være baade Solen og den blide Mithra, Lysguden, helliget; Slinger indtræde jo paa mange Maader i disses Emblemer.

En «Hane» — hvis Hjelm-Emblemet tør tydes som denne Fugl — er et almindelig antaget Led af de Sol- og Lys-Guden tillagte Attributer. Den bebuder jo hver Morgen Solens og Lysets Fremkomst. En «Ørn» er et hyppigt Symbol for Guden.

En «Vildorne» regnes ogsaa som et saadant Attribut (og «Ulven», hvis Billedet menes bedst opfattet saaledes, synes nok heller ikke disse Religionsdyrkelse ganske fremmed).

Dette gjælder endnu mere Skovens hornede Vilddyr (Kronhjort, Raabuk); men ville Sølvtaflens parrede buetknækkede Hjelmprydelser uden videre kunne tolkes som Horn eller Takker af disse Dyr??

Som «Sol-Billede» endeligen betegnede jeg — spørgsmaalsvis — den bageste Hestmands høie Hjelmtegn paa Grund af dets kredsrunde Form og dens fra Randen udgaende Straalekrands; under en forudsat Enhed i Betydningen af den hele Emblemrække vil dette Mærke maaskee kunne siges at være saa meget mere paa sin Plads, som det aabenbart er det største af Emblemerne og just bæres af den Hestmand, der i den øvre Procession indtager samme Plads som Hovedsmanden for Fodfolks-Kolonnen indtager i den nedre.

Emblemet synes mig i meget at ligne det, hvormed Pater Georgii i sit *Alphabetum tibethanum* Tab. II fig. 3 har udstyret sin hjelmklædte Afbildning af *Lhassas* høieste Øvrighed, der efter Skildringen vistnok kan forudsættes at have nærmest været en Mithratilhænger. Jeg indskyder derfor her en fotografisk Kopi af denne Figur til Sammenligning. Fig. 52.

Med Hensyn derimod til det krævede andet Led for Undersøgelsen: Udlægningen eller Opfattelsen af Billedet som Sindbillede, undlader Orientationen ikke at tilraade en større Varsomhed i Sammenligningen med andre Billeder i Almindelighed og

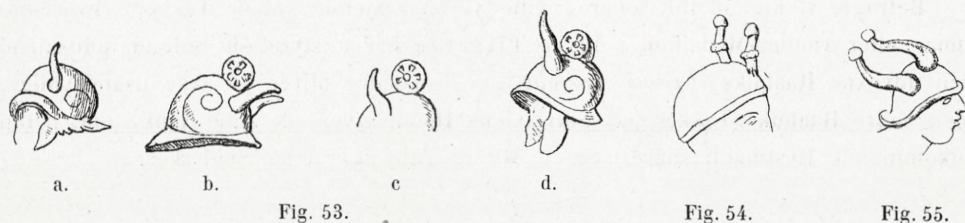

Fig. 52.

især her, naar man ikke ønsker at lægge mere i et eller andet «gallisk Træk», man troer at finde i Hjelm-Emblemerne, end der virkelig er deri.

Ifølge talrige Fremstillinger paa de klassiske Landes Mindesmærker fra Oldtiden kan det ikke betvivles, at en «Vildorne», stillet paa et lavt Fodstativ, men dette baaret paa en høi Fanestang, maa have været de galliske Stammers egentlige Felttegn, deres fornemste Krigsbanner. Efter disse Fremstillinger maa man ogsaa indrømme, at Miskjendelser af den Dyreart, der betegnede Banneret, bleve saa godt som udelukkede ved den Opmærksomhed, der af Kunstnerne anvendtes paa Gjengivelsen af nogenlunde rigtige Forhold i Dyrets Dele, f. Ex. i Hovedets til Kroppen, og i dennes til den tynde, bugtede eller krøllede Hale, samt i Børstebeklædningens Udbredning. Disse Forhold ere langt fra komne til deres Ret paa samme Maade i Sølvtavlernes fire Figurer af formentlige Vildorner, to som Hjelm-Emblemer paa Pladen VI, to andre paa Pladen XI. Uheldigvis ere alle fire Billeder Bifigurer og meget smaa, men de stemme saa vel overens, at de maa betragtes for at gjengive samme Dyr, der ifølge det store Hoved i Forhold til Kroppen og den, som det synes, meget stive Haar- eller Børste-Besætning, tyder stærkt hen paa at maatte være en Orne. Desuagtet bliver man meget betænkelig ved denne Tydning, paa Grund af Halernes Haarrigdom, fyldige Form og lige nedhængende Stilling, paa samme Maade nemlig, som hos de af Sølvtavlernes Billeder, vi ovenfor have betegnet som Ulve, Ræve og Schakaler. Ved Bedømmelsen af Styrken i «de formentlige galliske Træk», man her maatte troe at have i denne Vildornens Optræden paa to enkelte Hjelme, tør man altsaa ikke see bort fra disse Afgivelser, da maaskee en anden Udlægning af Dyrebilledet kunde gjøre sig gjældende; heller ikke derfra, at medens de paa Sølvtavlerne ere personlige Hjelmtegn for den Enkelte, ere de ellers Fælledestegn for de galliske Stammer i Almindelighed og disses Felt- eller Krigs-Banner. Hvad der endelig ogsaa svækker Betydningen af dem som «et gallisk Træk» er, at ogsaa hos andre samtidige Folke-Stammer angives der at forekomme Ornefigurer som Hjelmprydelser (44).

Medens jeg altsaa for Øieblikket ikke kan see i «Vildornens» Optræden paa Sølvtavlerne noget Indlæg af Betydning for Anskuelsen om disses europæiske og vestlige Oprindelse, kan jeg endnu mindre finde dette bekræftet ved saadanne buet-knæede Attributer, som pryde Siderne af Hjelmen paa Manden Nr. 3 i den beredne Procession. Vel siger Dir., Dr. S. Müller (43): «Blandt Hjelmprydelserne» (paa Sølvtavlen VI) «forekomme de opstaaende, svagt buede Horn i ganske overensstemmende Form paa mange Hjelme mellem de galliske Vaaben, som pryde l'Arc d'Orange i det sydlige Frankrig og ligeledes ved det saakaldte «Juliernes Gravmonument» ved St. Rémy, hvilke Monumenter henføres til det sidste Aarhundrede f. Chr. F., eller til en noget senere Tid, foruden at de almindelig forekomme i galliske Trophæer paa romerske Mønter fra omtrent samme Tid». Men jeg har

ikke været heldig nok til i det store Atlas over de galliske Mønter i Museet i Paris¹⁾ at kunne faae Øie paa en eneste til denne Hjelm svarende Fremstilling. Hvad l'Arc d'Orange og Gravmonumentet ved St. Rémy angaaer, da har jeg blandt Vaabentrofærne vel ikke fundet «mange», men fire, nogenlunde fuldstændige Hjelme med Sideprydelser af to svagt-buede Horn, som maae være dem, Dr. S. M. sigter til ovenfor. Det er i hvert Fald dem, Hr. Reinach har omtalt paa det af Dr. S. M. citerede Sted i «Revue archéologique». Af dem alle fire gives ovenfor nøiagtige Afbildninger, Fig. 53 a—d, og af disse bliver man da let vaer, at Hjelm-Hornene her slet ikke kunne sammenlignes med vor Hjelm Emblemer (Fig. 54 i $\frac{2}{1}$ St.), end mindre kunne siges at være af en «ganske overensstemmende Form» med dem; derimod ligne de Hornene paa «Hjulstyrerens» Hjelm (X), Fig. 55.

Hine fire Hjelmes svagt bøiede Sideprydelser ere vistnok at betragte som Oxe- eller Antilopehorn, medens Sideprydelserne paa vor Hjelm bestemt ikke ere Horn af saadanne Dyr.

Skulle Tavlen's knæbøiede Hjelmprydelser med de paasatte Endedupper (Fig. 54 ovenfor) tænkes at gjengive Pandeprydelserne af noget bekjendt Dyr, kunne de kun tolkes som Rodenden af Geviret og dettes Rosenstok hos Raabukken (*Cervus capreolus* L.).

Blive vi foreløbig staaende ved den nu nævnte Opfattelse af disse Hjelmprydelser, da befinde vi os indenfor en Kreds af Attributer, der snart enkeltvis snart flere sammenstillede tillægges Solgudens, Lysets, Livsvækkerens billedlige Repræsentationer. Exempel herpaa er den hosstaaende mithraiske Abraxas-Medaillon (Amulet), en Kopi efter Fig. 443 i Ebermayers «Gemmæ», hvor man seer Solguden med det ham almindelig tillagte Ørne- eller Hane-Hoved her tillige udstyret med Takker af en Hjorte-Form, thi efter Chiflets Udlægning er netop: «cervus ... soli ... animal ... sacrum»²⁾. Fig. 56.

¹⁾ Catalogue des Monnaies Galloises par Murët et Chabouillet, Directeur du département des Médailles et Antiques. Folio. 1889. Paris.

²⁾ «Verum ramos cervi appositos Chifletius non male censet, ut solis symbola omnia in unum cogere Basilidiani. Cervus enim vivacissimum in primis animal, ob id soli, vitæ principia excitanti, sacrum». Ebermayer: Thesaurus Gemmarum per Joh. Jacob Bayerum. p. 220.

Betragte vi Fig. 56 lidt nøiere, ville vi let erkjende, at de Takker, hvormed vor «Gemma» eller Amulet-Medaillon i dette Tilfælde har udstyret sin Solgud, umiskjendelig ere den udvoxne Raabuks (*Cervus capreolus*), og saaledes bliver det ikke usandsynligt, at det, den ældre Raabuks Takker paa Sølvtaflens Hjelm giver «et stille Vink» om, netop er, at vedkommende Hestmand snarest er en Mithra-Tilhænger eller Soldyrker.

Kun her saa meget til Opmærksomhed for, hvad jeg ovenfor foreløbig betegnede som «Sammentræf». Men for at være os til Brug ved den fortsatte Orientation i den tilbagestaaende Rest af Sølvtaflernes Figurer, indfletter jeg dog ogsaa her en kort Forklaring af den paa Amuleten fremstillede Solguds øvrige Udstyr: Skjoldet i den ene Haand holdes til Beskyttelse for de gode Aander, Svøben i den anden til Tugtelse af de onde. Naar Guden i Stedet for Skjoldet holder en Kreds eller Ring, betegner han sig som Styrer af Solens Gang og Aarets Kredsløb; i den anden Haand fastholder han da oftest den tugtede og underkuede Fjende, Mørkets og det Ondes Aand, en arg Gigant i Slangeskikkelse, og oftest med Slangeben, ligesom Guden selv. Ogsaa seer man Solguden med dette sidste Udstyr i begge Hænder. Fig. 57 (Kopi i $\frac{2}{1}$ St. efter Journ. As. Soc. X/1. S. 136—37, pl.). (Smlgn. Sølvtaflerne IX og XII $\frac{1}{2}$ senere.)

Fig. 56.

Fig. 57.

De her modtagne Indtryk af de to Processioners Deltagere synes mig naturligst at maatte opsummeres saaledes, at intet røber dem som egentlige Tilhængere af Buddhismen. Snarere turde begge være Led af samslægtede Stammer eller Nabostammer, der uden at være Buddhatilhængere hørte til en af de Religionsbekjendelser, til hvilke Buddhismen saa beredvillig lod sig knytte; som Sædelære krævede denne jo ikke nogen særlig Form for Andagt og Opbyggelse. Følgen af denne Tolerance blev rigtignok mangen Gang, at den i Tidens Løb var selv bleven ligesom rent overvoxt af disse udvendige Tilslutninger. Med denne Opfattelse af begge Optogs Deltagere stemmer i hvert Fald meget godt det rigtignok kun negative Vidnesbyrd, at der paa vor Tavle VI ikke

forefindes Løv eller Grene af de egentlige buddhahellige Ficustræer; men ikke mindre vel stemmer dog ogsaa dermed det positive Vink, der gives af det langs Axen af Processionsfanen baarne Plante-Emblem, om hvilket det allerede S. 9 anførtes, at det mindede særlig om babylonisk-persiske Emblemer, og derved om Sol- og Lys-tilbedende Folkeslag. I denne Tankegang maa det naturligvis ikke forglemmes, især da det fra saa mange Sider berettes, hvorledes der just i de nordlige, af tyrkiske og tatariske Stammer beboede Egne af Indien herskede en Sol- og Mithra-Dyrkelse, navnlig sidstnævnte i dens lyse og milde Skikkelse, der i det daglige Liv saa let kunde enes med Buddhismen.

Henimod disse Egne kunne vist ogsaa Musikanterne paa Tavlen VI og deres Blæse-Instruenter siges at pege. Vel er man vant til at see slige Trompeter, der ende med et opspilet Dyregab — saakaldte *Carnyces* —, omtalte som særlig betegnende for Europas vestlige Folkeslag af keltisk Oprindelse, men de have ogsaa været brugte (46) saavel i det østlige Europa, som langt ind i Asien. Netop Blæsehorn af denne Form og, som disse, med meget lange Rør, samt under Blæsningen holdte i samme besværlige Stilling, sees i et Basrelief, der paa Portalsoilen til den store Dagope i Sanchi fremstiller en nordlig — man har gjættet paa en baktrisk — Befolknings Høitidsfest for en hellig Tope (Dagope). (Jam. Fergusson: «Tree and Serp. Worsh.» pl. XXVIII. p. 136.) Herom udførligere senere, naar ved Afhandlingens Slutning Billedet af denne Dagope meddeles, Udslagstavle V.

Endnu har jeg tilbage her at ledsage min Tolkning af Tavlens Hovedbillede som en Selvoffringsscene med de S. 67 antydede Oplysninger. Disse skulle først i al Almindelighed vække Opmærksomhed for det paa næste Side aftrykte Halv-Blad af *Jaina*-Sektens «Billedbibel», fremstillende flere Scener af de midlertidige eller forbigaaende Tugtelses-Straffe, et Slags Skjærsilds- eller Forbedrings-Straffe, igjennem hvilke et i Forvildelser ført ryggesløst Levned ledtes ind paa de rette Veie igjen — for det derefter følgende Jordeliv. Allerede det første Blik paa dette Blads Scener turde vistnok strax lade Læseren ane, at der indenfor Buddhismens egne Fremstillingskredse vilde findes nærliggende Sidestykker til Sølvtavlens Scene med Ildkjedelen, og det endog langt nærmere end dem, vor Fantasi henvises til i Afhandlingen fra det Kgl. Oldskrift-Selskab, naar denne (47) udtaler som en Formodning, at det muligvis var til Germanernes Menneskeoffringer eller til lignende Offerscener hos galliske eller keltiske Folkefærd (cf. Al. Bertrand l. c.), Tavlens store Fremstilling til venstre kunde sigte.

Fig. 58.

Efter A. Bastian: «Ideale Welten in Wort und Bild». Berl. 1892. Bd. II. Taf. XII.
 «Darstellungen der ersten Hölle der *Jaina* nach dem *Jainatattvaprabodha*». S. 265.

Dernæst skulle de særligen ved Hjælp af Bladets to øverste Billeder gjenkalde i Erindringen Buddhas ovenfor (smlgn. Uddraget af Schmidt S. 52) anførte egne Udtalelser om sine gennemstaaede Lidelser i foregaaende Tilværelser. I det første Billede til venstre vil man da uvilkaarlig søge Buddha og hans Kammerat, medens de, som fordømte, vare spændte i Aaget for samme Tvangskarre og idelig plagedes af den ubarmhjertige Tilsyns-Djævel, hvis skaanselløse Puf og Slag med Komandostaven drev den svagere af Lidelsesfællerne til Fortvivelse og tilsidst til Døden, medens den stærkere (Buddha) af inderlig Medynk bønfaldt om Kammeratens Løsladelse samt tilbød ene at trække Karren og saaledes ogsaa overtage begge Straf. — I Billedet til høire derimod, og i et tilsvarende i Rækken neden under, sees Fordømte kastede i Ildovnen eller siddende i Ildkjedelen og saaledes for Øiet belysende de Situationer, hvori Buddha siger, at han selv har maattet bøde for sine Utilbørligheder i et tidligere Liv (see Uddragene af Köppen og Schmidt ovenfor S. 50—52).

Med saadanne Billeder for Øie forstaae vi lettere den hele Scene, som Tavle VI opruller lige saa vel for os, som for Deltagerne i de to Processioner.

For ved personlig Selv-Offrelse at erhverve sig Evne og Adkomst til at fremhjælpe bedre Tilstande for sine Medmennesker og for sine Medskabninger i det Hele, siger Legenden os, at den vordende Buddha følte sig stærk nok til frivilligen at sætte dette Liv til paa et stort Ildbaal, som Guden Indra — Religionens trofaste Vogter og Beskytter, der vilde sætte *Gautama's*, den vordende Buddhas Sjælsstyrke og Standhaftighed paa Prøve — i en hellig Bramans Skikkelse havde forestillet ham som den uundgaalige Betingelse for Opfyldelsen af hans indtrængende Bøn om at blive af denne Vismand indviet i Kundskaben om de helligste Sandheder. Denne Selvoffring er det nu, at Sølvtavlen, efter min Opfattelse, fremstiller, men jeg bør tilføie, at, for ret at fatte visse Enkeltheder i Billedet og navnlig at det er en frivillig Selvoffring, der finder Sted, maa man vel erindre sig, at denne Legende, som de fleste af Buddha-Legenderne, foreligger os i flere Former samt i kortere og udførligere Affattelser. I en udførligere af disse (Legende-Samlingen: *Dsanglun*, oversat af Js. Jac. Schmidt paa Tydsk) skildres Selvoffringen som midlertidig afbrudt ved Himlens Mellekomst, idet Buddha standsedes i Nedspringet i Ildkjedelen, grebet af Indra og Brahma i sine tvende Arme — og det blev ham foreholdt, hvilken grændseløs Sorg Udførelsen af Prindsens Beslutning vilde bringe Fyrstehuset og alle Landets Indvaanere. Men ubønhørlig imod alt dette fastholdt han sin Beslutning til alle Tilstedeværendes store Bedrøvelse. Dog paabød Kongen, hans Fader, en Udsættelse af Selvoffringen i syv Dage, for at Ilbud kunde naae til alle Undersaatter, Naboer og Vasaller, saa at disse, hvis de maatte ønske det, kunde give Møde ved Selvoffringen. Det er Ankomsten til denne, mener jeg, de to Processioner fremstille. Smlgn. S. 54.

Sølvpladen VII.

Denne Sølvplades tredobbelte Fremstilling af en og samme Scene imellem tre Mænd, klædte i den formentlige nationale Dragttype, og tre i én Linie staaende store Hovdyr i Vildæslets Skikkelse, men med et enkelt Horn i Panden, har jeg allerede i det Foregaaende for saa vidt omtalt, som jeg S. 17 har anført de Grunde, hvorfor jeg ifølge Dyrenes Form snarest maatte anse dem for at være Vildæsler, *Dshigataier*. De ere tydelig eenhovede og **ikke** tvehovede eller Klovdyr, saaledes som derimod baade den store Figur af Oxen (XIV/2) og de to mindre Figurer af det antilopeagtige Dyr (IX) saa umiskjendelig vise os det. Allerede derved maa den af Dir., Dr. S. Müller givne Opfattelse, at Scenen her muligvis var Led af en Art Tyrejagt, karakteriseres som meget ugrundet. Det enkelte Horn i Pandens Midtlinie samt Udeladelsen af Dyrets Øren antog jeg da, i Analogi med andre Tilfælde af denne Art, at være en Maske for at tilkjendegive Beskueren, at Dyrene her optraadte i en dæmonisk Forklædning. Andensteds har jeg hentydet løselig til, at Tavlens tre glubende Rovdyr i hver af de to Rækker — over og

under Vildæslerne — og som alle med stor Fart sees ilende bort fra Stedet for Mændenes og Vildæslernes Sammenstød, den øverste Rækkes tillige, som det synes, stærkt halsende, maatte vistnok ogsaa her opfattes som Repræsentanter for dæmoniske Væsener. I det mindste kunne disse Dyrfigurer ikke betragtes som simple og naturlige Fremstillinger af vilde Rovdyr paa Grund af den stilistiske Omdannelse, Kunstneren havde givet Fødderne; men efter dette Forhold maa Opfattelsen af Dyrefigurerne som Dæmoner selvfølgelig lige saa fuldt gjøres gjældende for dem i den nedre Række som for dem i den øvre. Om man da maaskee maatte føle sig tilbøielig til at tyde den nedre Rækkes opadboiede Haler — i Lighed med alle Tamhundes — som et ubdrageligt Tegn paa, at Kunstnerens Forbilleder til Dyrene i den nedre Række havde været store Tam-«Hunde», et Slags Dogger eller Bulbidere, vil der i dette Tilfælde heller ikke deri ligge nogen egentlig Modsigelse, da det kun blev i Ordlyden (see strax nedenfor), en saadan kunde synes at være til Stede, ikke i selve Sagen.

I skarp Modsætning til de fra Scenen bortilende Rovdyr staae de tre Vildæsler urokkelige stille, og med en vis rolig Foragt i Minen trodse de Mændenes Bevægelser imod dem med Haandværget. Disse Mænd gjøre egentlig ogsaa nærmest det Indtryk paa os, ikke just at være angribende, men kun at være værgende og truende. Haandværget sees i det mindste ikke fastholdt og ført i Haanden som et Sværd, da dets Greb eller Hoved under den truende Bevægelse synes at hvile mod Haandballen. Det ligner mest en Vandrestok. (Hvis det var af Metal, maatte det vel nærmest tolkes som en længere Støddolk.)

At ville tyde hin tredobbelte Fremstilling af Sammenstødet imellem disse Mænd og Dyrene som Vidnesbyrd om Kunstnerens eller Kunst-Haandværkerens begrændsede Evne til paa en bedre Maade end ved Gjentakelser at udfylde Pladsen paa den større Sølvplade, anseer jeg for mindre rigtigt, og en saadan Insinuation synes mig i hvert Fald ikke at være paa sin Plads her. En subjektiv og ikke heldig motiveret Insinuation om Begrændsetheden hos den fjerne Fortids Kunstner vil saare let af ham eller af andre paa hans Vegne, og maaskee med et vist Eftertryk, kunne vendes om imod en Nutids-Udtyder, der muligvis kun i egen Indbildning er bedre stillet, da Gjentakelsen jo kan tænkes at have havt ganske andre og langt naturligere Grunde end den, Museets archæologiske Direktør her og paa flere Steder i Afhandlingen (f. Ex. S. 43, 48, 51, 55, 64 o. fl.) saa overlegen fremsætter. Grunden — der, som sagt, kan være flerartet — synes mig imidlertid naturligst at være den, at Kunstneren har stræbt samvittighedsfuldt at fremstille, hvad der var sat ham som Opgave, hvilket i dette Tilfælde vistnok rigtigheden udtrykkes: har samvittighedsfuldt stræbt at gjengive paa sin Sølvplade det Forbillede, der var forelagt ham i en anden Udførelse, enten som Maleri paa Lærred eller Træ, eller i Relief i et endnu fastere Materiale.

De efter hele Sølvpladens Længde i ikke færre end 7 Grupper, mellem og under Vildæslerne, strøede Kviste af den buddhahellige *Ficus pumila* (= *stipulata*) L. — som sædvanligt med tre af de skjæve Blade paa hvert af disse afklippede Kviststykker — lade os ikke i Tvivl om, at Scenerne fremstille en eller anden for den buddhistiske Betragter velbekjendt og strax forstaaelig Tildragelse i Buddhismens Historie eller endog illustrere en Legende derom, hvori maaskee Tallene 3 og 7 spillede en vis Rolle. Mig falder herved nærmest i Erindring (see f. Ex. Afhandlingen «Yak-Lungta-Bracteaterne» S. 99) de enkelte Optegnelser i næsten enslydende Udtryk, som findes hos Tibets ældste Kronikeskrivere om de Hindringer, der mellem Aarene 620 og 630 paa Grændsen mellem Tibet og Indien mødte det første Sæt af syv Udsendinge fra den tibetiske Kong *Srongdsan Gambo* og som spærrede Veien for dissers Fremtrængen. Det Hverv disse 7 Udsendinge havde, var nemlig under indiske Lærdes Veiledning at skulle sætte sig ind i de hellige buddhistiske (Sanskrit-) Skrifter og forberede en almindelig Udbredelse af disse i Tibet ved Indførelsen af et eget tibetansk Alfabet.

I det østmongolske Kildeskrift *Bodhimór*, oversat paa Tydsk af Js. Jac. Schmidt, hed det saaledes S. 327 om denne Konge: «er schickte sieben Edle von ausgezeichneten Eigenschaften und hellem Fassungsvermögen nach Hindustan, um daselbst die Schrift zu erlernen. Sie begegneten aber an der Grenze den dreierlei Arten der feindseligen Geister, welche sie umzukehren nöthigten». — I et andet mongolsk Skrift hedder det efter samme Oversætter, at Modstanden ligeledes var fra tre Slags fjendtlige Dæmoner.

Det er let at forudsee, at netop saadanne Scener maatte ventes fremstillede blandt Buddhatemplernes utallige Malerier eller Relieffer, hvis særlige Formaal det var som en Billedbibel igjennem Øiet at indprente Beskueren de virkelige eller af Legender og Krøniker fastholdte Træk af Religionens Historie eller af dens hellige Apostles Liv. Vi kunne maaskee (?) ikke paavise i Øieblikket, at netop dette Moment af Buddhismens Restauration i Tibet er bleven omtalt som fremstillet i Tempel- og Processionsmalerierne, thi vi have kun Beskrivelser af et Mindretal af de i Klostre og Templer endnu opbevarede Malerier; af Interesse er det da at vide, at det nogle Aar efter fuldt lykkede Forsøg at komme over Grændsen til Indien for at hente buddhistiske Lærere til Tibet, 1882 fandtes i Maleri erindret i den røde Lama-Sekts i det ottende Aarhundrede anlagte store Kloster-Tempel i *Sam ye* (c. 10 Mil S. O. for *Lhassa*). Efter *Sir Monier Wilsons* «Buddhism» 2. edit. p. 491 saae nemlig *Sarat Chandra Dās*, den fortræffelige Undersøger af Tibets religiøse Forhold, i dette Tempel, velbekjendt som denne Lama-Sekts St. Peters-Kirke: «images of the Indian Pandits, who brought Buddhism into Tibet with a vast number of other images», og just af disse Portrætter finde vi flere gjengivne i Journ. Asiat. Soc. for 1882.

Efter det oven for antydede kunde det altsaa godt tænkes, at hvis Sølvtavlens Længde havde tilladt dette, kunde endog flere end tre af disse oven nævnte syv adelige Deltagere i den samme Scene være blevne optagne. At dette efter Krøniken «*Bodhimor*» maa have tildraget sig omtrent ved Aaret 620, kan egentlig ikke være til Hinder for, at det er netop til denne Tildragelse, Sølvpladens Fremstillinger sigte, al den Stund Fundets Tavler endnu ikke have røbet os det allermindste om Tidsrummet, hvorfra de egentlig skrive sig.

I denne Tankegang maa det Forhold ikke lades uberørt, at Fremstillingen paa sin Maade just synes at lokalisere Begivenheden til Tibet og dets Omgrænsning ved Dshigataierne, der i samme Grad ere Karakterdyr for Tibets ufremkommelige Høider og Bjergpasser, og Billeder paa trodsig Stædighed imod Menneskets Bestræbelser for at bringe dem til Underkastelse. Til Slutning maa heller ikke her dette Sammentræf glemmes, at — saafremt den Zoologen (48) saa nærliggende Tydning af den nederste Række som «*Tam-Hunde* eller *Jagt-Hunde*» ansees for rigtig — netop de af Tibeterne holdte Døgger og større Hunde af Tibets nærmeste Naboer, Mongoler og Kineser, ansaaes og endnu den Dag i Dag ansees, for at være omtrent de værste af alle Tibets Vilddyr og saaledes ikke upassende at kunne optræde som Masker for en af Landets fjendtligste Uvætter¹⁾.

Sølvpladen VIII.

I det jeg ovenfor S. 39 o. flg. har tydet Pladens Midtbillede som en Stor-Lama eller høiere Værdighed, har jeg allerede ledet Tanken hen paa, at de andre Figurfremstillinger sandsynligvis ogsaa maatte have en buddhistisk-religiøs Mission at udføre, og en Bekræftelse derpaa findes vel ogsaa udtalt i de to afskaarne Kviste af det buddha-hellige *Ficus stipulata*-Træ, der paa høire og venstre Side af Brystbilledets Hoved skraaner op imod dette, og hver bærende det mest vanlige Antal af tre Blade. Ogsaa om den almindelige Natur af Pladens fem Dyrebilleder har jeg foreløbig udtalt mig og i Overensstemmelse dermed — men selvfølgelig kun indtil en muligvis bedre Tolkning maatte kunne frembyde sig — er jeg mest tilbøielig til i dette Dyrebilledsprog at see en geografisk-ethnografisk Betegnelse for den Begivenhed, at Buddhalæren ved den her fremstillede Stor-Lama var bleven indført, f. Ex. i Egne mellem Indien (Elefanterne) og Tibet

¹⁾ Man sammenligne f. Ex. vort ældste europæiske Kildeskrift om disse Lande, Marco Polos Reiser, I, fl. St., og en af de alleryngste, Jarlen af Dunmore's Reiseskildringer fra Kashmir, Vest-Tibet, Chinesisk Tatar og Russisk Centralasien i Værket «*The Pamirs*» by The Earl of Dunmore, 2. Edit. London 1893. Under sit eventyrlige, ugerlange Teltliv mellem Pamirs høieste Bjergtoppe for at skaffe til British Museum i London Exemplarer af *Ovis Poli*, blev Jarlen og hans Ledsagere ofte Øie- og Øre-Vidner til disse Vilde Hundes altid bandevisse Forfølgelser af dette kæmpestore Faar «*in full cry*» og med deres «*long bushy tails curled over their backs*».

(det glubende Rovdyr), eller mellem Befolkninger, hos hvilke den lyse og milde Mithra- eller Soldyrkelse fortrinsvis var herskende («Grypherne» og Solens Hjulbillede, der oftest opfattes som særlige Betegnelser for nordpersiske og tatariske Lande).

Saaledes opfattet — og jeg skal senere (S. 89) frømsætte en Analogi-Berettigelse til den af mig her foretrukne Udlægning af vore Sølvtavlers Dyrebilleder som en Art geografisk Billedskrift — kunde altsaa ogsaa denne Sølvtavle nærmest tænkes at være udført efter et af de sædvanlige Tempel- eller Klosterdraperier, eller Processionsbilleder o. l., der gjengive Led af Buddhismens Udbredelseshistorie og hvis offentlige Udstilling paa bestemte aarlige Festdage ofte bivaanes af Tusinder af Pilegrimme.

Sølvpladen IX.

For Sølvpladen IX vilde jeg nok gjøre en lignende Udlægning i Almindelighed gjældende, men da dens Bund, der saa usædvanlig stærkt er oversaaet med Løv og Kviste, lignende Pippaltræets (*Ficus religiosa* L.), har tillige saa egne Konstellationer af Dyrebilleder, maatte derved vistnok tænkes noget speciellere betegnet, saafremt det engang kunde lykkes bestemtere at tyde dem.

De to nogenlunde naturlige Fremstillinger af antilopeagtige Dyr i høire og venstre Hjørne af Tavlen og Ulven paa Pladens Midte kunne tankerigtig endnu betegne Høiasiens koldere Lande og de tre løveagtige Skikkelser antyde Overgangen mod lidt gunstigere Egne; især da de have et noget orientalsk, persisk Stilpræg.

Manden i den ridende Stilling over den mundskjæggede Fisk kunde man maaskee i Retning hermed antage som Billede paa, at Egnen havde et større Indvand eller et mægtigt Floddrag, og i Analogi med, at en Fisk er Symbol for Gangesfloden og for andre Floder, anseer jeg ikke dette for nogen unaturlig Udlægning. Manden, der jo ikke er klædt til stadigere Ophold i Vandet, men bærer den fulde Dragttype, vi foran have beskrevet, med dens Langhoser eller høiskaftede Støvler, naaende op til Midten af Laarene, og med Remmeskoene uden over disse igjen, for at kunne som et Slags Galoscher aftages, naar man gik ind i statelige Værelser, see S. 63, vilde da snarest kunne særtægne Befolkningen af de Egne, der gennemstrømmedes af Floden.

Lige saa meget som Fiskens hele Form og Udstyr — hvad Læseren vil erindre fra Afhandlingens andet Afsnit S. 16 — strider imod den Opfattelse, at Fiske-Billedet i det hele kunde være et Laan eller en Overførelse fra den klassiske Kunsts meget bekendte Fremstillinger af Taras-Heroen paa sin Delfin, eller rent undtagelsesvis paa Delfinens Vicarius af Thunfiskgruppen (*Thynnus, Orcynus*), (thi maaskee kun i en eller to af hvert Hundrede Taras-Fremstillinger synes denne at træde i Delfinens Sted;

Cfr. Dr. Arth. Evans: Numismatic Chronicle. 1889. Pl. I—IX), lige saa meget strider den formentlige Heros'

hele Landjords-Dragt imod en Taras-agtig Forbindelse mellem denne Mand og Fisken. Men selvfølgelig maa den ovenfor som ikke-unaturlig betegnede Opfattelse ikke hindre os i at søge en mulig sikkrere Oplysning om denne usædvanlige Kombination f. Ex. i Hærskaren af Buddhalegenderne.

At i hvert Fald i det buddhistiske Østen af Asien Forestillingen om fuldt paaklædte hellige Mænd, førte om paa Vandene ved virkelige Fisk, ikke er ukjendt, vil jeg oplyse ved et japansk-buddhistisk Billede fra v. Hoffmans «Pantheon vom Nipon» V, paa hvis Plade XV fig. 106 Buddhisternes hellige *Avalokitesvara* (= *Vajra-pāni*; = Japan. *Kwan-non*) sees fremstillet i fuld Dragt, staaende paa en Fisk, der bærer ham over Vandene, medens han «forfølger de onde Aander», som have søgt at undflye til disse. At Figuren temmelig utvivlsomt antyder Fisken som en Flod- eller Ferskvandsfisk og snarest som en Slags

Fig. 59.
Skjægkarpe, førende Avalokitesvara
om paa Vandene. ($\frac{2}{3}$.)

Fig. 60.
Cernunnos (efter Dom Martins
la Religion des Gaulois III. 1727).

Skjægkarpe, med parrede Skjægtraade fra Læberne og spillende med Halen iveiret, ligesom Fisken paa vor Sølvtafle — turde vistnok være mere end en blot tilfældig Lighed. Maaskee tolkes vor Sølvtavles formentlige «Taras» forstaaeligst for os som *Vajra-pāni* det vil sige: «Tordneren» ude at «døde Trold» over Østens Vande.

For denne Tavles Vedkommende have vi fremdeles særskilt at betragte en anden ligesaa mærkelig Mandsfigur, der ganske sikkert med Rette er blevet opfattet som «Hovedfiguren paa Tavlen» (50. 64), men som vistnok ikke med samme Ret af Dir., Dr. Soph. Müller og, efter ham senere af Direktøren for *St. Germain* Musæet, Alex. Bertrand, er bleven tillagt Navn og Rang af en gallisk Guddom, og derved har kunnet give begge disse Archæologer et formentligt godt Holdepunkt for deres Anskuelse om Sølvpladernes europæiske og navnlig vest-europæiske Oprindelse.

I Dir. Alex. Bertrands ovenfor nævnte Afhandling har jeg vel ikke hidtil fundet Guddommen bestemt navngivet, men i Dir., Dr. S. Müllers Skrift staar der: «Hovedfiguren (50) paa denne Plade er den galliske Guddom *Cernunnos*, med Hjortehorn og fremstillet med Benene trukne op under Kroppen. Om Halsen sees en *torqvis*; den venstre Haand holder en Slange med Vædderhoved, den høire en vreden Ring, som ender i Knopper — alt vel bekendte Enkeltheder fra gallo-romerske Billeder». Meningen af disse sidste Udtryk kan være noget tvivlsom for Læseren, alt efter den Grad af virkeligt Kjendskab til denne Gud og hans Emblemer, man lægger i Ordet «velbekjendte».

Som et betegnende Attribut for den keltogalliske Guddomsskikkelse *Cernunnos* anføres ganske vist i Almindelighed et Hjortegevir, stillet paa Gudens Hoved og saaledes som hosstaaende Fig. 60 viser os det, kopieret efter Dom Martins: la Religion des Gaulois. III. 1727. Pl. 26. Under andre Forhold end dem, Sølvpladen IX fremstiller, vilde det derfor ikke være en unaturlig Tanke, at det store Hjortegevir paa den usædvanlige Mands Hjelmhue antydede, at Kunstneren turde have havt hin galliske *Cernunnos* for Øie. Men imod denne Tolkning af Figuren nedlægger dog selve dennes Dragt den bestemteste Indsigelse, da den i Alt er en Modsætning til Gallernes ældre Dragt. Den er nemlig helt igjennem den ovenfor udførlig skildrede «Fælledsdragt» eller «Nationaldragt» for Sølvtavlefolket, og der kan vist ikke paavises et eneste gallisk Træk i den. Dette er allerede indset af Dir., Dr. S. Müller, der ogsaa bestemt nævner den: «en ikke-gallisk Dragt» (57); men den Følgeslutning, som Musee-Direktøren drager heraf, synes at indskrænke sig til, at Sølvtavlerne derfor ikke kunne antages at være udførte i selve Gallien eller «paa egentlig gallisk Grund».

Uoverensstemmelsen imellem Figurens store og paafaldende Hjortetaks-Attribut for den formentlige ægte, galliske Guddom og sammes ikke-galliske Dragt, udjævnes imidlertid til fuld indre Harmoni, saasomt begge Forhold opfattes efter de Vink, der fremkom paa de foregaaende Blade efter en nærmere komparativ Betragtning af Dragttypen. Derefter turde nemlig Sølvtavlefolkets sandsynlige Hjem blive at søge i det nordlige Mellem-Asien blandt dettes «skytiske» og «tatariske» Folkestammer, og om visse af disse, og navnlig om de mahomedanske Kalmuk-Tatarer omkring Eela og Yarkund fortæller just Sir Alex. Burnes (Travels II. 231—32), at de have den særegne Skik, som et Udmærkelses-Tegn for deres Fyrster og Stamme-Høvdinge at udstyre disses Hjelmhuer med et Sæt af Hjortegevirer. Der tilføies udtrykkelig: «the size and the beauty of the antlers mark the dignity and are the red ribbons of a Calmuk-Tartar». — Man vil neppe kunne nægte, at vi paa vor Tavle sandsynligvis maae have en høit anset Tatar-Heros for os.

Ved dette Udstyr føres imidlertid Tanken uvilkaarligen fremdeles hen paa den særegne, om et Hjortegevir mindende «*gloriola*» eller Helgenglorie, der paa Forsiden af

mange indo-skytiske Rajputs-Mønter omgiver Møntugstederens Hoved, idet Herskeren derved ligesom tillægges guddommelig Herkomst og Hyldest. Ofte stikker der spidse Lys- eller Ildtunger ud fra «*gloriola*» i saa krasse og legemlige Skikkelser, at man neppe kan værge sig for den Tanke, at det just er Lysgudens Gevir-Attribut med dets Takker, der ligger til Grund for Gloriolaen og dens Udtungninger. For at Læseren bedre selv kan

Fig. 61.

Mithraisk, indo-skyt. Mønt. (²/₁.)

dømme, gengiver jeg her Forsiden af en saadan Mønt, efter Journ. As. Soc. V. Pl. XXXVI. fig. 3. pag. 641. 1836. Præget viser Herskeren under et Navn, som af Forfatteren, James Prinsep, antages at være «the vernacular pronunciation» af *Mithra*, og, tilføies der, «the solar glory is irradiated on its edge, to shew more plainly its reference». — Møntrækken, hvortil den her i ²/₁ St. aftegnede hører, er i det Hele betegnet «the Mithraic or Indo-Scytic series of Coins».

Vendende os fra denne korte Digression om en mulig Sammenhæng mellem «*gloriola*» og selve Sølvtavlens Hjelms-Attribut for den formentlige galliske *Cernunnos*, da have vi her at paapege, at ogsaa de særlige Attributer — Ringen og Dragen — han holder i Hænderne, ere, som det ovenfor S. 74 antydedes, almindelig anerkjendte Emblemer indenfor den mithraiske Gudsyrkelse. At derfor Tavlen Billede fremstiller en østlig Heros, Halv- eller Helgud indenfor denne Troesbekjendelse, og ikke den vestlige *Cernunnos*, tillade ogsaa disse Attributer os at fastholde.

Hvad slutteligen Figurens noget besynderlige Benstilling angaaer, da seer jeg deri alene et Træk af den tatarisk-skytiske, tildels i de stive Benbedækninger grundede Benstilling, der af de Reisende ofte omtales som karakteristisk for de turkomanneske Stammer, og hvorpaa ogsaa Khanen Mahomed Moorad Bey (ovenfor S. 63) gav os et Exempel.

Sølvpladen X.

Ved Sølvpladen X ere vi altsaa naaede frem til den sidste af Fundets 5 lange Sølvtavler.

[I Orientationen over denne Sølvplades Fremstillinger forbigaaes her imidlertid Busten eller Brystbilledet med den brede skamferede Næse og de oprakte Arme med sammenlukkede Hænder, som sædvanlig; thi ikke blot den, men ogsaa Sidestykket til den paa Tavle XIII₂ — begge i Dir., Dr. S. Müllers Skrift, som det vil erindres, antagne at være Fremstillinger af en bestemt Guddom, dog af et formentlig ukjendt Pantheon — ere blevne udførlig omtalte i det foregaaende S. 35—38 (51. 56). Kun maa Læseren naturligvis her, forat ikke den hele Tavle skal blive vrangt opfattet, udtrykkelig gjøres opmærksom paa

det besynderlige Vildsyn, der foresvævede denne ærede Forfatter, idet Busten af ham blev seet, som om den var i handlende Forbindelse med Pladens Hovedbillede, og ment at gribe om dettes Hjul — hvilket Feilsyn gjentager sig hos Dir. Alex. Bertrand, idet han blindt stolede paa Dr. S. M.'s Udtryk herom, istedetfor selvstændig at betragte Tavlen nøiere.]

Denne Talve frembyder atter en Hovedfigur, der er os ny, men denne Gang i en Stilling og med et saa forstaaeligt Udstyr, at Personligheden ikke let vil kunne mis-kjendes som Repræsentant for den buddhistiske Opfattelse af «Hjulstyreren», *Chakravarti* — enten Fyrsten, der som Statsstyrer sætter sine Love i Udførelse, eller, og især, Religions-Stifteren eller -Føreren, der skikker sin Lære ud i Verden og styrer dennes Gang. Ved dette Sidste kommer Tanken her saa meget naturligere til at dvæle, som Analogien med de tidligere Sølvtavlers Fremstillinger indbyder dertil, og Kvistene med det hellige *Ficus-stipulata*-Løv, anbragte i næsten hele Tavlens Længde langs Midtlinien, ligefrem turde antyde, at vi have en buddhistisk Scene for os. At det er en Høvdungeværdighed, der giver Stødet til Hjulets Gang, sætter den halv-klassiske Hjelmform med de stærke, med Ende-Dupper klædte Antilope- eller Oxehorn næsten udenfor al Tvivl. Ogsaa ere lignende hjelmagtige Hovedbeklædninger, prydede med f. Ex. Yakoxens Horn, kjendte fra flere høiasiatiske Lande.

Tænke vi os da Gruppen af forskelligartede Dyr, der omgiver Hovedfiguren, her — ligesom paa de tidligere betragtede Tavler — ikke sammenstillet alene, eller hovedsageligen, for at dekorere Scenen, men tillige for at karakterisere denne fra visse Sider, f. Ex. for tilnærmelsesvis at lokalisere den, da falder os strax den store Lighed i Øinene, som Gruppens Dyreskikkelser frembyde med dem, vi nylig betragtede paa Tavlen VIII og hvis formodede Betydning vi foran S. 81 fremsatte.

Ogsaa her see vi Griffer, og de ere opfattede og udstyrede paa samme eller en paaafaldende ens Maade med dem paa VIII, og det glubende Udyr fra denne Tavle (enten man nævner det som Hyæne eller et Slags Panther (50)), er i Formen saa aldeles overensstemmende med hvert af de to paa Tavle X fremstillede, at det kun er den større eller mindre Udbredning, Kunstneren har givet Dyrets plettede og dets blot sribede Hudpartier, der kan udpeges som en Forskjel imellem dem. Desuagtet gjør dog den samlede Gruppe af Dyreformer paa denne sidste Tavle et meget forskjelligt Indtryk fra det, man modtager fra Tavlen VIII. Dennes to Elefanter, som vi troede maaskee kunde pege imod Indien, gjenfindes nemlig ikke paa Tavle X; men her, midt imellem Grifferne og næsten lige nedenunder Hjulstyrerens Fødder, findes en fabelagtig Slangeform med Faarehoved og Vædderhorn, liggende saagodtsom væltet om paa Ryggen. Hvilket Moment til det hele mythologiske Billedes Opfattelse dette mystiske Tillæg

kan medføre, er ikke let at sige, da hornede Slangebilleder omtales under forskellige Forhold. Jeg mindes kun een Gang paa et Sølvkar fra Oldtiden, (?? fra Peshaver eller Kabul-Egnene) at have seet en noget lignende hornet Slange afbildet; den blev betegnet «Lu» og var altsaa antaget som Billede af det dæmoniske Væsen, der er den staaende Gjenstand for den tibetanske og mongolske Buddhismes Besværgelser. Vi see ialtfald hos Pallas l. c. II, S. 51, at «Lu»slangen opfattedes baade som hornet og vinget.

Følgelig vil en mythologisk Slangeform, der angives at optræde med Horn paa Hovedet, idetmindste ikke uden videre kunne opfattes som Udtryk for vestlige eller europæiske Ideeforbindelser. Det vilde den ikke engang kunne, selv om der udtrykkelig tilføiedes, at Hornene lignede Vædderens og at Hovedets Form svarede hertil. Netop saadanne Skikkelser findes i Østen og Syden, f. Ex. jevnlig blandt de fantastiske Dyrebilleder i Friserne paa de buddhistiske Toper og Templer. Figg. 62—65.

Naar disse Billeders slangebugtede Krop i Almindelighed ender i et Haleparti, der minder om Fiskens, maa man erindre, at dette ikke tilsigter alene at forstærke det Modstridende i S sammensætningen og derved forøge det Fabelagtige i Dæmonens Udseende, men antyder

Fig. 62.

Fig. 63.

Fig. 64.

Fig. 65.

4 Fabeldyr. (1/1.)

de Opholdssteder, man fornemlig anviste saadanne Skabninger: Dybderne i Indvandene og i Jordens Indre. Dette har jeg ikke her turdet undlade at minde om, da de «Slangebilleder med Vædderhorn», der særlig have givet begge nævnte Museumsdirektører Anledning til at hævde en formentlig Forbindelse imellem vor Sølvtavles vædderhornede Slangeform og visse gallo-romerske Forestillinger, umiskjendelig maae være dem, der forekomme som Gude-Attributer paa de galliske «Mercurius»-Statuetter og *Cernunnos*-Billeder. Om dem er det, at Dir. Alex. Bertrand i sin interessante Sammenstilling af herhen hørende Guddomme («L'autel de Saintes et les Triades Gauloises» i *Revue Archéol.* vol. XXXIX, 1880, p. 337 ff.), just har fremhævet, at de syntes at være fremstillede med Fiskehale. Idet han her omtaler de forskellige Symboler, hvormed disse «Triaders» Guddomme ere fremstillede, siger han f. Ex. om *Autun*-Alterbilledet:

«Un autre torques est offert en adoration à deux monstres, serpents ou dragons à écailles ayant tête de bélier (2). Les deux corps de ces serpents forment une sorte de ceinture au dieu», p. 342, og i Note (2) tilføier han om disse særegne «Pengekatte», som Gudebillederne bare om Livet (smlgn. vor Udslagstavle IV, og Figg. 66, 67).

(2) «Ces dragons sont probablement des monstres marins. Ils ont une queue de poissons».

I Overensstemmelse hermed kaldes ogsaa p. 346 det 6te Led af disse «Gude-Triaders» Symboler: «Le dragon a queue de poissons et a tête de bélier».

I Hr. Alex. Bertrands allersidste Artikel om Triaderne begrændses dog «Fiskehalens» Betydning noget rigtigere, uaar ved Opsummeringen Dyret betegnes som «marin ou non» og ved «marin» menes her vistnok kun «Vand»dyr, ikke «Hav»dyr.

Efter de hos Bertrand givne Konturtegninger af disse Slangemonstra paa Altre o. s. v. for denne galliske Guddom, Figg. 66—67, er jeg tilbøielig til at antage, at Emblemet maaskee bedst tolkes som et langstrakt pose- eller sækformigt Gjemme for Klenodier og Skatte, en slangeformig Forraads-«Kat» med Bistandsmidler til Fremme af al Gudens Virken i forskellige Retninger.

Fig. 66.

«Vædderhoved-Dragen.» (2/s.)

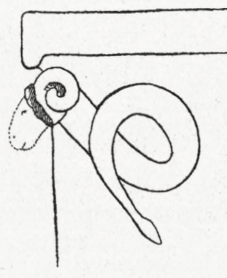

Fig. 67.

Men hvorledes man end mythologisk tolker denne enkelte Slange-Figur i vor hele Dyregruppe paa Tavle X, viser Hr. Bertrands Slutningsresultat, at Figuren bliver uden al Betydning som Vink om Sølvpladernes europæiske eller vestlige Oprindelse og Hjem. De eiendommelige Monumenter fra Oldtiden, hvorpaa den oftnævnte meget karakteristiske «Vædderhorn»-Slange optræder som et Gude-Attribut, have nemlig efter B. følgende Historie. I Gallien høre de m. H. t. Tiden til 1ste og 2det Aarhundrede, men Forestillingerne paa dem ere ældre, ikke oprindelig galliske, heller ikke romerske eller græske, om de end have faaet et vist gallo-romersk Klædebon; de maae være fremmede og indførte fra Asien. Den med Rette berømte franske Archæolog ender endog Artiklen med at fremsætte tre Hypoteser om de forskellige Veie, ad hvilke man kunde tænke sig, at Forestillingerne indirekte eller direkte fra Asien vare naaede til Gallien, men selv foretrækker han ikke den ene af disse for den anden. Jeg slutter mig helt til Hr. Bertrands

Anskuelse med Hensyn til et oprindeligt asiatisk Hjem for Forestillingerne, om end dette Hjem, efter min Mening, ikke falder sammen just med de Egne af Asien, hvorfra han nærmest mente dem udgaade, thi jeg antager, at en fjerde, en nordligere Indvandringsvei for dem falder mere naturlig. Men i eet Punkt afviger jeg samtidigt meget fra min franske Kollega, da det Monstrum, han beskriver og afbilder paa de interessante galliske, som «*Cernunnos*»- og «*Mercurius*»-Statuetter tydede Monumenter, og som antages at have Vædderhoved og Vædderhorn, efter min Opfattelse af Billederne turde være mistydet og i Virkeligheden være et ganske andet Udstyr, end dér angives. Dette Monstrum synes mig delvis at have sit Forbillede i den «Giver af Rigdom og Overflod», der i en Steppegnavers Skikkelse findes anbragt som et Attribut eller Særkjende paa bestemte nord- og mellemasiatiske Buddha-Billeder (see Figg. 75—82 paa Udslagstavle IV). Hvorledes end dette forholder sig, vil min Berettigelse til, i Overensstemmelse med Dir. Alex. Bertrands Oplysning om Statuette-Fremstillingernes asiatiske Oprindelse, her at lade disses paa-beraabte galliske «Slange med Vædderhorn» træde ud af Drøftelsen om et muligt europæisk eller vestligt Hjem for Sølvtavlerne, derved ikke blive svækket; men for en kort Stund endnu maa jeg naturligvis til nærmere Drøftelse tilbageholde baade den ganske forskellige «Vædderhorn-Slange», vi have paa vor Tavle X, og dens hele Gaade.

En Flig af det Slør, der tilhyller Tavlens gaadefulde Slangeskikkelse, kan maaskee strax drages lidt tilside ved Hjælp af de tre «Grypher», i hvis Selskab den her er fremstillet, da disse Fantasi-Dyr jo efter den herskende Opfattelse ere Symboler for Solens og Lysets Guddomme. Paa den nævnte Sølvplade, VIII, sees endogsaa et andet Solbillede, Solhjulet, stillet foran hver af dennes to «Grypher». Det gamle Ord: «sig mig, hvem Du omgaaes, og jeg skal sige Dig, hvo Du er», gjælder netop paa mange Maader i Symboliken, og ikke mindst i den fra Soldyrkelsen udgaaende gnostiske Symbolik. Ved sin bugtede fyldige Krop minder Sølvpladens Slangeskikkelse paafaldende om den Slange i opreist Stilling, hvorunder i vor Tidsregnings Begyndelse og de nærmest derpaa følgende Aarhundreder den mithraiske Sol- og Lysgud almindelig fremstilledes, men bærende enten et Løvehoved eller et Ørne- eller Hanehoved (see f. Ek. omstaaende Figur-række, Figg. 68, 69, 70, 71) medens vor Slange her optræder med et Vædderhoved.

Om i den nævnte Religions Symbolik selve Lysguden, — i dens mystiske Sprog sædvanlig kaldt *Chnuphis* eller *Abraxas* — ogsaa kan fremstilles med et Vædderhoved, kjender jeg ikke bestemt. Men i hvert Fald seer man paa een af dens Amuleter (Fig. 71) Strudsen som Vogter og Værge for det mithraiske Nadverbords Helligdomme, hvorunder Gudens Repræsentant, Løven, hviler, fremstillet med en Vædders Hoved og med dennes Horn.

„Autun-Statuette“ (forfra).

„Autel de Reims“.

„Autun-Statuette“ (fra Siden).

(Pantheon (270)).
„Jambhujalendra“.

(Grünw. Pantheon (201)).
„Vakula“.

(Pantheon (273)).
„Sumati“.

79.

81.

78.

80.

82.

(Figg. 78—82 efter Em. Schlagintweit «Buddhism in Thibet», Atlas. T. X.)

78. „Dzambhala“, Giveren af Velstand og Velvære; 79—82. hans otte Underguders eller Hjelperes Attributer.

Figurerne 68—71 ere alle fra C.W. Kings «The Gnostics and their Remains, ancient and mediæval». London 1864, w. m. Plates.

Fig. 68. (III. 2.)

Fig. 69. (V. 9.)

Fig. 70. (VII. 6.)

Fig. 71. (I. 10.)

Paa vor Tavle X sees Slangeskikkelsen rigtignok ikke i sin opreiste Stilling, men med den for en Slange unaturlige Holdning: ligesom væltet om paa Ryggen, og uvilkaarligen kommer Øiet og en med orientalske Forestillinger ikke-ufortrolig Tankegang til at sætte denne Væltning i Forbindelse med Tavlens buddhistiske «Hjulstyrers» Bevægelser. Som «*Chakravarti*», med det omstyrtede Sol- og Lysgudsbillede under sine Fødder, ruller han seirende sin Religions Lære ud i den vide Verden.

Indtil en bedre Oplysning foreligger og et heldigere Syn paa Sølvtavlernes Billeder i det Hele gives, synes det mig derfor ret naturligt, ogsaa i denne Tavle at see Kunstnerens og den uidentificerede geistlige Komponists Bestræbelser for i Billeder at erindre den troende Lægmand om Buddhismens Udbredelse til et Naboland med Mithradyrkelse eller med fremherskende Sol- og Lystilbedere.

Hertil knytter jeg nu de tvende Bemærkninger, hvilke jeg er bleven Læserne skyldig, idet jeg i Orienteringens Løb har tilladt mig at henvise disse til dem.

Den første er nemlig den, jeg S. 81 antydede om min ofte viste Tilbøielighed til i det særlige «Billedsprog», som jeg mener disse 5 lange Tavler ved de rigeligere Konstellationer af naturlige eller maskeklædte Dyreskikkelser i Virkeligheden turde siges at danne, just at søge en Hentydning til de Egne, Omgivelser og andre Forhold, hvorunder Tavlernes Hovedfremstillinger havde fundet Sted.

En Parallel hertil mener jeg saaledes allerede og gjentagne Gange at have i J. Fergussons «Tree and Serpent Worship» paa saadanne Tavler, hvis Konstellationer af Dyr hjælpe saa godt til at lokalisere Scenerne og til Opfattelsen af disse, f. Ex. Pl. XXIX fig. 2 («Dyrehaven», hvori *Sakya-Muni* i Nærheden af *Sarnath* først og fornemligst optraadte som Lærer og satte «sin Læres Hjul i Bevægelse» (cfr. l. c. pag. 137—38)).

Nok een Parallel dertil har jeg ogsaa troet at see i de Tilføielser, som til Oplysning for Øieblikkets Betragtere ledsage visse Buddha- og Lamabilleder. I Prof. A. Grünwedels oftere i denne Afhandling paaberaabte «Pantheon des Tschangtscha Hutuktu», hvori Billeder gjengives af den buddhistiske Kirkes første atten Apostle, eller dens Udsendinge til de ikke-indiske Lande, findes disse nemlig fremstillede i meget forskjellige Omgivelser af Klipper, Træer og Fugle, og paa Bagsiden af alle disse Billeder er der tilføiet en meget sammentrængt Legende, som angiver Landet, hvorhen, eller Stedet, hvortil enhver af dem var sendt og Virkningen af hans Mission eller Sendelse.

Saaledes f. Ex., efter Grünwedels Oversættelse, paa Billedet:

193. «Gaaer som Missionær til Tese-Bjergene; Disciple 1300».

196. «Gaaer til *Tâmradvipa*; Disciple 1100».

199. «Gaaer til *Kâçmîra*; Disciple 500».

203. «Gaaer til Gribbenes Bjerg i *Magadha*; Disciple 1600».

208. «Gaaer til *Himâlaya*; Disciple 1000».

hvilke Oplysninger jo alle tjene Betragteren til Forstaaelse af Situationen og Billedet, og i Ord altsaa synes mig i det Hele at svare til dem, som i Dyrebilledsproget mentes at ligge.

Den anden Bemærkning derimod er jeg Læserne skyldig lige siden jeg S. 30 om Sølvpladen XII₂ og dens mærkelige Buste med den gaadefulde Scene, fremstillet paa Brystet, bestemt tilføiede, at jeg først paa et mere fremrykket Stadium af Orientationen og altsaa i et senere Afsnit af min Afhandling vilde blive istand til at gøre Læserne nærmere Rede for Grundene til den Opfattelse af begge Billederne, jeg dér kun løst antydede.

Efter min Opfattelse vilde nemlig det, jeg muligvis allerede da kunde meddele Læserne til Oplysning om denne paafaldende Fremstilling kun vanskeligere finde Indgang hos uforberedte Læsere, især saalænge de ikke havde et fuldstændigt Overblik over alle Sølvtavlernes Figurer. Særlig maatte Billedets Forstaaelse blive mindre tilfredsstillende, naar Orientationen ikke havde naaet til at drøfte de forskellige Former, hvori Sølvtavlerne havde ikklædt deres Slange- eller Drageskikkelser, og ikke tilstrækkeligen havde dvælet ved de forskellige Forhold, hvori disse Skikkelser maatte antages at staa dels til andre Figurer paa samme Tavler, dels til hinanden indbyrdes.

Alt dette mener jeg nu, efter Mønstringen af alle Sølvtavlerne og alle deres Figurer, at Læserne nogenlunde maae være bleven bekendte med. Disse vide nu, at Tavlernes Slange- eller Drage-agtige Skikkelser ere flerartede, og at ingen af de tre forekommende Former kan siges at have et specielt eller egentligt Forbillede i nogen af de i Naturen hidtil kjendte Slangetyper, men at de alle tre ere maskerede, fantastisk ikklædte, eller endog udstyrede med Attribute, fremmede for Slangetypen.

Overfor disse Billeder staae vi aabenbart som overfor Personifikationer af dæmoniske Aandsmagter.

Busten paa Tavlen XII₂, der er dennes Hovedfigur, vil derfor ikke længere, — saaledes som det foreløbig var formodet om de meget lignende Bustefigurer paa andre Tavler (XI₁ og XI₂) og som det indtil videre ogsaa maa fastholdes endnu for disses Vedkommende — med Rette blive at regne blandt Buster af saadanne Idrætsmænd, der ved udviklet Styrke og Behændighed maatte have aftvunget deres Samtid en stærk Beundring. Bustens Forbillede maa blive at værdsætte som Dæmonbetvinger, og derved efter lamaisk-buddhistiske Anskuelse som en af Menneskenes og alt Levendes Beskyttere og store Velgjørere. I vor Opfattelse maa han altsaa hæves til en langt høiere Region af overnaturlige Væsener og selvfølgelig desto høiere, jo vældigere den underkuede Dæmon eller Dæmonfyrstes Magt blev antaget at have været.

Her paa vor Tavle XII₂ fremstilles Betvingeren endog at have med Lethed magtet tvende beslægtede Dæmoner ved sit haandfaste Greb om hver enkelts Hals. At dette har været et kvælende Tag tør vi formode efter Dæmonernes Vridning med Halen og efter Halsens tydelige Sammensnøring ved Grebet. Det er vist uforment at tilføie, at Kraften til at beseire Dæmoner ikke er simpel Menneskekraft, men en hellig Stormagts, en Burkans eller Buddhas og navnlig en saadans Tryllekraft ved stærke Besværgelser. I en Bistand fra denne Side til de to menneske- og religionsfjendske Dæmoners Betvingelse, have vi upaatvivlelig at søge Nøglen til Forstaaelsen af den billedlige Fremstilling, som den vistnok geistlige Kunstner har sat tværs over Dæmonbetvingerens Bryst og som i Begyndelsen stod saa gaadefuld for Betragteren; man sammenligne f. Ex. Dir., Dr. Müllers Tolkning (55; 65).

Fremstillingen viser os nemlig «i et forkortet Uddrag» — der paa en vis Maade er at sammenligne med de mindre og mere «forkortede Uddrag» af de festlige Elefant-Optog vi foran S. 23 flg. have omtalt — en høi Helgens Tronstol eller Relikviestol med en partiel Repræsentation af de derom samlede Andægtige, der i forskellige Stillinger have leiret sig om den og med dyb Ærefrygt anraabe om Hjælp og Beskyttelse fra Helligdommen (see f. Ex. vor Udslagstavle V, Figg. 83—85), der alle ere Kopier af Tempelbilleder fra *Amravati*, James Fergusson l. c., Pl. LXX og LXXI).

Om denne Tydnings mere end sandsynlige Rigtighed ville Læserne neppe blive i Tvivl, naar de opmærksomt betragte den ovennævnte lille Række af saadanne hellige Relikviestole, og bemærke sig den Forskjellighed i Stillingerne omkring disse, som «Tilbederne» i deres dybe Ærefrygt og Andagt sees at indtage.

Formen af denne Trone, Stol eller Sæde for det Høihellige — være sig Helgenen selv, Buddhaen eller Relikvien, eller disses Symboler — fremstilles i Reglen som meget simpel, men faaer dog et vist Præg af Liv, da Stolens Dele, Ryglænen,

Armlænerne og disses Støtter samt Ben og Fødder, hyppigst ere udskaarne enten i Dyreskikkelser eller tilsammen dannende ligesom enkelte Dyr. Dette er igrunden kun et andet Udtryk for den almindelige Forestilling, at en eller anden levende Dyreform er knyttet til vedkommende Helgen eller Gudeskikkelse som Bærer og Fører eller som Ledsager i al dennes Færd. Man sammenligne f. Ex. Fig. 77 paa Udslagstavle IV.

Lige fra den tidligste Tid — endog længe før vor Tidsregnings Begyndelse — var en af de hyppigst forekommende Former for Sædet eller Stolen, hvorpaa Guden, Helgenen fremstilledes eller antoges usynlig at være tilstede, just den, at hver Ende af Ryglænen var udskaaet som et glubende Rovdyrs eller et fantastisk Udrys Hoved. Dette var i Reglen høit gabende, som oftest med en tyk Tungø, der snart saaes udstrakt af Munden, snart indtrukket og ligesom tillukkende Svælget. Svarende til Ryglænets og Armlænerens Dyrehoveder havde Stolen eller Sædet faaet sine Ben eller Fødder udformede.

Gode, veiledende Vink om, at den billedlige Fremstilling, som paa Sølv-tavlen er anbragt tværs over Dæmonbetvingerens Bryst, gjengiver en Helgenstol, have vi foreøvrigt baade i vore Samlinger af ældre geistlige Sigiller og i endnu opbevarede Billeder i vore Kirker fra disses katholske eller Helgentid. Blandt disse sidste henviser jeg her til Fig. 86 paa vor Udslagstavle V, der er en Kopi af Architekten, Professor Løfflers Originalfigur af «*Tympanon*» paa Rybjerg Kirke (i Salling) (Oldskr. Selsk. Aarbøger for 1873, S. 289). Det i Sten udhuggede Reliefbillede fremstiller den hellige *St. Nicolaus* «i fuld Ornat, siddende paa en Stol, hvis Læner efter ældgammel Skik ere formede som fantastiske, skjellede Slangeskikkelser med opspilede Gab», — upaatvivlelig efter Fremstillinger, der med selve denne østerlandske Kirkehelgen, Handelens og Skibsfartens Skytshelgen, hidkom til Landet.

Man tænke sig Helgenen borte d. e. «usynlig tilstede» og erindre, at Stolen, efter buddhistisk Opfattelse forbliver lige hellig og lige fuld Repræsentant for den hellige Besidder; vi have da en god Illustration til det Ulve-Parti, der i Fremstillingen paa Sølv-tavlen har vakt Anstød hos tidligere Undersøgere af Sølvfundet og fremkaldt fortvivlede Udtydninger (55; 65).

Helgenstolen eller Sædet er ikke blot i Admindelighed hellig, men en af Buddhismens allerhelligste Symboler. I disses første Linier staae «Hjulet», «Tri-ratna», og «Buddha-Sædet» og som Vidnesbyrd om den Ærefrygt, der skyldtes dette, behøve vi kun at mindes, at da *Gautama* efter den seirrige Fuldbringelse af sin sidste Jordelivsbane naaede Buddhaværdigheden og som den fjerde og sidste af de historiske Buddhaer indtraadte i Buddha-Himlen, var hans første Skridt at yde sin ærefrygtsfulde Hilsen til sine tre For-gængeres (ledige) Stole og i Ritualets bestemte Retning at gaae rundt omkring enhver af dem, inden han indtog den ham ventende Stol.

V.

Tilbageblik paa Orientationerne over **samtlig**e Sølvypladers Billeder og Scener.

Afslutning.

Vi skulle nu her i Korthed see tilbage paa denne Mønstring af Fundets fem lange Sølvtavler og paa de Udtydninger, der forekom os at maatte blive de naturligste Følgeslutninger af de anstillede Betragtninger over Billederne og Scenerne paa hver enkelt af disse 5 Tavler.

Foran, S. 65—66, blev det jo antydet, at det vilde være vigtigt at faae Vished for, om det Udslag, der fremkom af den tidligere, mere almindelige eller ligesom fælleds Orientation af de øvrige Tavler i Fundet — de syv korte Tavler nemlig og den store Bundplade — vilde fuldt ud, **eller** ikkun for en mindre Del blive stadfæstet ved de mere rige Fremstillinger, som de fem lange Tavler i Kraft af deres større Format formodedes at være istand til at give os. Uvisheden herom gjaldt naturligvis alle de Resultater; vi dengang mente at have vundet saavel med Hensyn til en almindelig Forstaaelse af Billederne som til særlige Besvarelser af Spørgsmaalene om selve Sølvtavlernes Oprindelse fra et nordindisk eller dog asiatisk Hjem og om en daværende lamaisk Buddhadyrkelse i dette Hjem.

Sammenfatte vi da nærmere Udbyttet, som det nu foreligger fra de to ad lidt forskellige Veie foretagne Mønstringer, kunne vi vist ikke andet end uden ethvert Forbehold indrømme, at det Hovedindtryk, vi nu fik af de billedlige Fremstillinger, efterat Orientationen var naaet til at omfatte det hele Antal af Tavler i Fundet, maa siges i alt Væsentligt at blive det samme som det, der tidligere var fremkommet alene af den forudgaaende, mere fælleds Orientation, saaledes som dette dengang, om end kun foreløbig, S. 65 og 66, var nærmere skildret.

Vel var der under Mønstringen af hver enkelt af de fem lange Tavler efterhaanden kommen os for Øie mangt et nyt Billede og enkelte nye Scener, saa at det fra et vist Synspunkt af ikke godt kunde nægtes, at disse fem Tavler derved gav sig Udseende af at staae overfor de andre som en Gruppe for sig, hvad man næsten forud følte sig tilbøielig til at antage paa Grund af deres større Rigdom paa Dyrefigurer. Men ved et nærmere Bekjendtskab med dem blev det alligevel umiskjendeligt, at deres billedlige Fremstillinger viste sig baarne af én og samme Aand og at være ligefrem udsprungne af de samme Idee-Forbindelser, som havde gjort sig gjældende i Fremstillingerne paa de syv korte Tavler og paa Bundpladen. Man turde derfor nu uden Betænkelighed hævde, at begge Grupper billedlige Fremstillinger kunne paa en aldeles naturlig Maade slutte sig til hinanden og uden Vanskelighed kunne tydes som værende i god Sammenhæng indbyrdes.

Dette røbede sig allerede i den Maade, hvorpaa begge Led af Orientationen fremdrog det Ubegrundede i de tidligere fra forskellige Sider reiste Paastande om, at Tavlernes Billeder og Scener viste mange Træk af vestlige eller europæiske Folks Forestillinger, Skikke og Kultur. Tavlernes formentlige Billeder af den klassiske «Herkules» kæmpende med den nemæiske Løve, eller den «galliske» Gud *Cernunnus* med Hjortegevirene paa Hovedet, eller den «galliske» Slange med Vædderhovedet, eller de «keltogalliske» Hjelm-Emblemer o. s. v. kunde ikke godkjendes ved nogen af Orientationerne.

I begge Tavlegrupper havde vi dernæst i lige Grad Billeder af samme religiøse Liv, med Scener af dette hentede fra de mest udbredte Buddhalegenter eller gjen-givne efter de i Tibets og Mongoliets ældste Traditioner opbevarede Træk af Bud-dhismens egen Historie og dens Udbredningshistorie, samt af dens Forhold til andre Gudsdyrkelser, dem nemlig, med hvilke vi af mange og sikke Kilder vide, at den ofte traadte i ydre og venlige Forbindelser — «Fredeligheds-Religionerne», en Benævnelse, hvorunder de tilsammen ofte findes indbefattede.

Naar nu — hvad Øiet strax maatte bekræfte — de fem lange Tavler virkelig fremtraadte i en fyldigere Grad udstyrede med Dyrebilleder, da mente Orientationen, at man heri neppe turde simpelthen see et Udtryk for, at just disse Tavler havde været tiltænkte en blot og bar stærkere Dekoration, men at deres større Antal Dyrebilleder snarest turde være ligesom en Legende i Billedskrift og affattet i et Dyre-billed-Sprog, et Slags Tillæg til Tavlernes Hovedfremstillinger, altsaa beregnede paa at skulle tydes og paa sin Vis at være selvforstaaelige for Datidens troende Betragtere af Sølvtavlerne. Dermed være det dog ikke sagt, at jo denne Art af Billedsprog nok maaskee kunde være udsat for en lidt forskjellig Udlægning allerede hos Datidens Befolkninger. Da i disse ofte forskellige Stammer levede blandede mellem hverandre, er det jo at formode, at ikke alle havde de samme Forudsætninger for den rigtige Opfattelse af en saadan Billed-Legendes Mening, og denne Vanskelighed gjælder end mere os, der baade i Tid og om-givende Forhold leve saa langt fjernede fra Sølvtavlernes Ophavsmænd. Men af Orienta-tionerne vil det imidlertid sees, at de begge, til dels paavirkede af den indisk-orientalske Numismatiks Erfaringer, have vedkjendt sig den Opfattelse, at Legenderne i denne Billed-skrift naturligst turde tolkes som geografiske, lokale, eller lignende Oplysninger til en fuldere Forstaaelse af vedkommende Tavles Hovedfremstilling.

Selv ved Dyrebilledernes Hjælp i denne Retning havde den særlige Mønstring af de fem Tavler alligevel ikke formaaget at give uden enkelte Tillæg af mindre Betydning til den ved den første, fælleds Orientation vundne almindelige Opfattelse af det Folk og det Land, fra hvilket Sølvtavlerne nærmest maatte forudsættes at hidrøre. Men det efter Folke-Dragtens Type især, men dernæst efter Folkelivet, dengang udkastede Billede af Folk og Land maa siges at være bleven bekræftet i mange Maader, medens

flere enkelte Træk i Billedet endogsaa ere komne til at staae langt bestemtere udførte.

Med stor Bestemthed kunne vi saaledes nu, da Orientationerne have naaet til at omfatte alle Tavlerne, fastslaae et vigtigt, før kun løselig antydet Forhold, at de to Modifikationer, der i Tavlernes Menneske-Billeder fremtraadte i Beklædningen af Hovedet og af Foden, umiskjendelig betegne, at vi i disse Fremstillinger have med to særskilte Folkefærd at gjøre. Begge have, om end ikke i lige Grad, havt sin Del i de Scener og Begivenheder, som fremstilles paa Tavlerne. Begge maae — at dømme efter den almindelige Fælledsdragt, den ovenfor saakaldte Nationaldragt — have levet i det mindste under samme klimatiske Forhold, maaskee endog i de samme eller nær til hinanden stødende Egne, og i hvert Fald staaet i nær Forbindelse med hinanden, medens det maaskee var mindre berettiget at betragte dem som stammebeslægtede. Den virkelige Betydning af de specielle Udtryk for Tavlernes Sondring imellem de to paa dem fremstillede Folkefærd og for disses gjensidige Forhold til hinanden, haaber jeg skal blive fuldkommen klar for Læserne og Betragterne af Tavlerne, naar de ere blevne bekjendte med nedenstaaende Opsummering, der nu er Resultatet af de endte Orientationer af samtlige Tavlers Figurer.

Fra den første Orientation bedes man erindre, at Hovedbedækningen paa det ene Parti af de paa Tavlerne fremstillede Personligheder var en «kalot»formet Hue eller en med denne «Kalothue» i Form overensstemmende «Hjelmhue», der sluttede tæt om Hovedet (en *skullcap* efter Englændernes gængse Udtryk). For det andet Parti bestod den derimod, som det syntes, kun af Personens egen, langhaarede og fyldige Haarbedækning, sammenholdt maaskee ved et aabent Haarnet i parykformig Skikkelse.

Vore dobbelte Orientationer udvise nu:

1. at til den førstnævnte Gruppe med den «kalot»formede Hue eller Hjelmhue høre netop ogsaa:
2. alle Personer, der paa Tavlernes Fremstillinger gaae eller færdes med de eiendommelige ydre Remmesko over Langhosernes eller Skaftstøvlernes Fødder; fremdeles
3. alle, der bære de «*torquis*»-lignende Halsringe og, forsaavidt de fremstilles beredne, er
4. Sporen en spids, lang og lige Pig, der stikker ud af Skoenes Hælende, sandsynligvis støttet til en indre Plade.

Ligeoverfor disse Forhold i den ene Gruppens Udstyr optræder paa Sølv-tavlerne den anden Gruppe altid:

1. uden «Huer-» eller «Hjelmhue»-Bedækning, men med det rige Haar samlet som en Paryk om Hovedet;

2. uden «Halsringe» eller «Torqviringe»;
3. uden ydre Skobedækning paa «Langhoserne» eller de høie Skaftstøvler, og naar de ere beredne, bære de
4. uden om Skoene med Remme fastknappede Bøilesporer, der have en krum opadbøiet Sporepig.

Ingen af de to Grupper fører egentlige Krigsvaaben eller have lange «Landser» eller «Spyd» — saaledes som man ved Feilsyn havde opfattet det —, men nok føre de et Slags stokkelignende Værger. Disse have Form af længere Sidevaaben, og synes baarne ved Lænden hos de hjelmhueklædte Deltagere i den beredne Processionsgruppe, noget sværdlignende hos (enkelte af) de «ikke-hueklædte».

Det med Hensyn til den rette Opfattelse af «Folk» og «Land» ikke uvæsentlige Spørgsmaal, hvorvidt Personlighederne af begge Udstyr spille en lige stor og lige vigtig Rolle i Sølvtavlernes talrige Fremstillinger, besvares af Orientationerne benægtende. Disse oplyse nemlig, at:

til de med «Kalot» og «Hjelmhuer» klædte høre:

1. De fire «Overlamaer» eller «Buddhaværdigheder», fremstillede som fritstaaende Buster eller Brystbilleder.
2. De to *Gelonge*, «Hjælpepræster» for den ene af disse «Buddhaværdigheder».

Alle disse 6 over- eller underordnede Repræsentanter for en lamaisk-buddhistisk Geistlighed have lange nedhængende Vingebaand fra deres Hovedbedækning — upaatvivlelig Emblemet paa deres Embedsstand.

Uden saadanne Vingebaand, fremdeles:

3. samtlige de øvrige fritstaaende Brystbilleder, tolkede som «Dæmon-Betvingere», og »Idrætsheroer» af al Art, ialt 13; endvidere
4. samtlige Deltagere i de to Processioner, tilhest og tilfods, af Indbudne til at bivaane Prinds *Gautamas* Selvoffring, tilligemed deres Ledsagere af Musikantere, samt i en vis indre Overensstemmelse hermed ogsaa:
5. den i Kulbaalet sig nedstyrtende Prinds og Tilsynsmanden ved denne store Ceremoni.

Endeligen ogsaa:

6. den med Hjortegeviret kronede, saakaldte «galliske» *Cernunnus*.

Altsaa ialt c. 40 Personligheder med dette Hoved-Udstyr.

I Modsætning hertil give de samme Orientationer det Udslag, at til Udstyrsgruppen med den rige, udækkede Haarbeklædning kun høre ialt c. 10, nemlig

1. de tre «tibetanske» Udsendinge til Indien;
2. den Tigermoderen med sit Blod mættende «Prinds» (den vordende Buddha);
3. den i Søvn om Ræven med det gyldne Skind (Buddha) drømmende «Khan»;
4. enkelte paa Tavlerne spredte Personligheder, som jeg ikke har Data til at tyde.

Udenfor begge Udstyrsgrupper, og paa en selvstændig Plads for sig, staaer paa sin Vis «Hjulstyreren», «*Chakravarti*», dækket med sin halvklassiske Hjul og uden «Torqvis» og «Ydresko». I Optræden og Bevægelser minder Figuren os levende om Ordene i den nordbuddhistiske Kirkes «*Hellige Skrift*»: «*Lalita-Vistara*». Der Kongen havde stemmet sit høire Knæ imod Jorden, giver han med sin høire Haand Stødet til det guddommelige Hjul, sigende: Rull, hellige og ærværdige Hjul-Klenodie med «Loven», men ikke uden «Loven». [Udtrykket «Lov» er her brugt omtrent i samme Betydning som Ordet «Loven» har i vort «gamle Testamente», og Scenen er et fornyet Vidnesbyrd om det foran ofte betonedede Forhold, at Fremstillingerne paa vore Sølvtafler ere komponerede af Klostrenes geistlige Kunstnere.] Cfr. *Lalita-vistara*, trad. par. Foucaux. chap. III. p. 15. Paris 1848.

Det staaer følgelig efter disse Optællinger nu aldeles utvivlsomt, at af de paa Sølvtaflerne afbildede Personligheder bliver det i alt Fald et overveiende Flertal, der er klædt med «Kalothen» og «Hjelmhuen», og indenfor dette Flertal finde vi tillige baade de i verdslig Henseende som bedrestillede kjendetegnedede (saaledes alle «Torqvis»-bærerne, og Skoklædte) og de som Kirkens eller Religionens Tjenere tolkede «Vingebaandsbærere».

Dermed er det vel ikke afgjort, men dog foreløbig gjort ret sandsynligt og rimeligt, at Befolkningen, indenfor hvilken og til hvis Opbyggelse Sølvtaflerne formentligen ere blevne udførte, i det Hele vil finde sit fyldigste Udtryk i den Gruppe af Tavlernes Billeder, der ere udstyrede med de oftnævnte «Kalothuer» og «Hjelme». ¹⁾

¹⁾ I denne Anledning tilføjer jeg her, som Supplement til de tidligere omtalte Ligheder mellem Sølvtafle-Folkenes og Turkoman-Stammernes Beklædninger, en paa sit Sted desværre glemte Figurrække, fremstillende Turkomanernes kalotformige Huebedækninger efter nyere Reisende. Figg. 72, 73, 74

Fig. 72. fra Grændsen af Chines. Turkestan (Henr. Lansdall: «Chin. Central Asia». London. I. 1893. pag. 314—15); Figg. 75, 76 fra ösbekisk Afghanistan (Lord Mountstuart Elphinstone: «An Account of the Kingdom of Caubul». London. 1842. Titelkobberne. vol. I og II).

Forsaavidt som en saadan Erkjendelse maaskee med Tiden kan blive et ikke uvæsentligt Hjælpemiddel til en nærmere Paavisning af det «Folk», hvis religiøse Liv skildres paa Sølvtavlerne, mener jeg altsaa nok, at Orientationerne i disses brogede Billedgalleri kunne siges at have spredt noget Lys over denne Befolkning. Dette Lys maa vistnok tilstaaes kun at være svagt og endnu utilstrækkeligt til «Folkets» Gjenkjendelse, men det maa ogsaa paa den anden Side indrømmes, at det, skjøndt svagt, dog er blevet lidt bestemtere end man maaskee havde ventet det. Forhaabentlig vil det være en ikke fjern Fremtid forbeholdt ved mere indgaaende og sammenlignende Studier over Dragttyper for Verdslige og Geistlige i nordindiske og mellemasiatiske Lande, og ved gjentagne Orientationer i de saaledes vundne Resultater at finde det «søgte Folks» og det «ukjendte Lands» fulde Physionomi, og da paa rette Maade at kunne stille begge i Horoskopet. Først da, naar en Opsøgen af «Folket» og «Landet», fra hvilket Sølvtavlerne kunne hidrøre, ved tilkomne nye Data kan blive indskrænket til snævrere Folkegrupper og mere begrændsede Verdens egne, synes der at kunne blive Mulighed for ad indirekte Veie at naae til den eftersøgte Bestemmelse af Tidsrummet, fra hvilket Tavlerne stamme.

Thi under den dobbelte Orientation vandt vi i Grunden ikke et eneste Datum til direkte Fastsættelse af Tidsrummet, hverken fra selve Billederne, ei heller (af Mangel paa al Kundskab til Kunstens Gang, Stigen og Dalen hos det ukjendte Folk) fra Billedernes Udførelsesmaade.

Det maa imidlertid ikke tabes af Sigte, at et Slags tidsbestemmende Moment fremkom under den sidste Orientation af de fem lange Tavler, men rigtignok kun indirekte, fra Tavlen VII (nemlig den med de 3 ensformige Optrin med Dschigataierne), direkte kun fra Udlægningen af dens Scener. Selvfølgelig kunde Tavlers Udførelse ikke have fundet Sted før den Begivenhed, der mentes fremstillet paa den, og herefter kunde Tavlen ikke gaae længere tilbage i Tiden end til Aaret c. 620. Denne Tidsbestemmelse staaer og falder altsaa med de Forhold, hvortil den støtter sig: Udlægningens Rigtighed eller Sandsynlighed, og de tibetiske ældre Krønikers Paalidelighed med Hensyn til Begivenheden.

Med foranstaaende Fremstilling af det Udslag, som Sammenligningen imellem Resultaterne af de to Orientationer mentes at have givet mig, indleder jeg da den endelige Afslutning af de lovede orienterende Betragtninger over Gundestrup-Sølvfundets Reliefbilleder. Efter denne Afslutning staae da kun tilbage mine S. 3 og S. 8 antydede Bemærkninger om Gundestrupfundets Bestanddele som et sammenhørende Hele og min Indsigelse imod Archæologernes Sammenstilling af disse i Kar eller Kjedelform.

Afslutning.

Uden nu at tillægge den nysnævnte Tidsansættelse større Værd, end der efter det Ovenanferte kan tilkomme den, mener jeg at turde raade Læserne til at benytte den, indtil en bedre eller fastere begrundet Tidsregning maatte kunne sættes paa dens Plads. Den har for Øieblikket idetmindste den gode Side, at den ikke træder i nævneværdig Modstrid med, ja ligefrem finder Medhold i den Anskuelse om Tiden for Sølvtaflernes Udarbeidelse, som en særdeles anset archæologisk Forfatter Hr. Salomon Reinach ved det franske Nationalmuseum i *St. Germain-en-Laye* først nylig har meddelt i det bekjendte Tidsskrift «*l'Anthropologie*» (Juli—Aug. 1894, p. 456—58). Dog heller ikke denne hviler paa en fastere Grund end et, efter min Mening iøvrigt ret antageligt Skjøn. Skjønnets støtter sig nemlig dels til Fundets ydre Beskaffenhed — dets med Hensyn til Dir. Müllers og Dir. Bertrands Antagelse af Stedet (Jylland) og Tiden (omtr. 1ste Aarhundrede) for Sølvpladernes Forarbeidelse overraskende, store Sølvmasse —, dels til Udførelsesmaaden af flere af Dyrebillederne (Elefanterne f. Ex.), der mindede Hr. Reinach alt for meget om Dyrefigurer fra Seklerne nærmest op imod Middelalderen¹⁾.

Med et hertil svarende Forbehold mener jeg fremdeles at turde opfordre Læserne til midlertidigen at lade deres Opfattelse af det «Folk», til hvis Opbyggelse og rimeligvis ogsaa paa hvis Bekostning de prægtige Sølvtafler især ere blevne forfærdigede, fornemligten blive bestemt ved det særlige Udstyr, hvori den nylig givne Redegjørelse viser, at «Folket» hyppigst og i meget forskellige Situationer er bleven fremstillet paa vore Sølvtafler.

Naar Læserne da med begge disse Skjøn ville sammenknytte samtlige Erkjendelser, vi tidligere havde naaet med Hensyn til «dette Folks» Buddhisme og dets Berøring med andre religiøse Bekjendelser samt til dets mangfoldige Overensstemmelser i Klædedragt og Færd med «skytiske» og «tatariske» Folkstammer i det nordlige Indien og navnlig med de øsbekiske i Turkestan og tilgrændsende Egne, kan jeg næppe troe andet, end at de ville kunne danne sig et nogenlunde konkret og paa det nærmeste rigtigt Billede af Sølvtafle-folket, dets Hjem og dets Livsforhold.

¹⁾ Allerede i *Gazette des Beaux-Arts* du 1er janvier 1894 yttrede Hr. S. Reinach den Mening, at «la vase en question, loin d'appartenir à l'époque des guerres des Romains contre les Cimbres, était de cinq ou six siècles postérieur». I. c. p. 456. Smlgn. hermed min Gisning om Tiden i K. D. V. S. Overs. f. 1892. S. 146: «d. 4de—6te Aarhundrede. Men indtil videre kan her kun være Tale om et Skjøn — og et betinget Skjøn».

Da ved Dannelsen af et slikt Helbillede Læserne, efter min Mening, ville finde en brugbar og velkommen Støtte hos en stor og meget mærkelig Billedtavle med Relief-figurer i et af Nordindiens Templer (*Dagoper*) fra Oldtiden, vil jeg ikke her slutte uden at have stillet dem denne Tavle for Øie og med nogle ledsagende Ord at have veiledet deres Betragtninger til en, som jeg haaber, ret Forstaaelse af Tavlens Scener og Figurer.

Efter meget Kyndiges Dom afspeiler nemlig denne Tavle i sine Reliefbilleder en Høitids-Fest hos et buddhistisk Folkefærd fra det koldere Nordindien, og efter disses meget rimelige Formodning endog fra de Egne af dette, mellem hvis Befolkninger vi ovenfor mente «Sølvtaflefolket» maatte søges, fremdeles omtrent fra et nærliggende Tidsrum til det, hvori ogsaa Sølvtaflernes Forarbeidelse synes at falde, og endelig med en Klædedragt og en Hovedbedækning for de i Høitidsfesten Deltagende, der i mange Henseender komme vore Sølvtaflers overordentlig nær, i hvert Fald uvilkaarligen minder os meget om disse.

Den her paa vor Udslagstavle V gjengivne Figur af denne Relieftavle laaner jeg fra det titnævnte Værk af James Fergusson «Tree and Serpent Worship» Pl. XXVIII fig. 1, hvoraf den er en tro Kopi. *In natura* findes Tavlen paa den endnu staaende store og over 20 Fod høie Sidesøile af den nordre Indgangsport i det svære, af lavere Stensøiler dannede Rækværk (Englændernes *Rays*) omkring den saakaldte «store Dagope» ved *Sanchi*. Den er i Skrifter om de talrige buddhistiske Templer og Dagoper fra Indiens Oldtid oftere bleven særlig omtalt paa Grund af det ukjendte, fremmede Præg, som de i Reliefbillederne fremstillede Personligheder frembøde i Physiologi og Dragt og som efter den store Kjender J. Fergusson formodningsvis antages at kunne betegne et Folkefærd fra *Bactrien*. Tavlen indtager den øverste Trediedel af Pillens ind imod Indgangen vendende Flade; selv er den fem Fod høj, dens Bredde er fulde 2 Fod, og den har saaledes, uagtet den kun indtager een Søileside, en Flade, der er mange Gange større end samtlige Sølvpladers tilsammen.

Det er den samme Tavle med Relieffigurer, hvortil Læserne nyligen, S. 75, bleve henviste, for med egne Øine at kunne overtøye sig om, at de paa vor Sølvtavle VI fremstillede lange Trompeter eller Basuner med en Lydaabning i Form af et opspilet Dyregab, Oldtidens saakaldte *carnyces*, dengang fandtes i fuld Brug ikke alene hos Vest- og Øst-Europas, men ogsaa hos Nord-Asiens Folkestammer, og at de tilmed under Blæsningen bleve holdte ret op paa samme Maade, som det paa vor Sølvtavle VI var gjengivet. Ved Henvisningen lovede jeg dem at skulle senere vende tilbage til de øvrige Ligheder, der fandtes mellem Billederne paa denne Tempeltavle og Reliefbillederne paa vore Sølvtafler, og dette Løfte indfrier jeg nu, idet jeg her i al Korthed skal henlede deres Opmærksomhed paa flere, efter min Mening ret slaaende Træk:

Hele Tavlen fremstiller et buddhistisk Folkefærds Deltagelse i en større Festandagt omkring den hellige Dagope, og maaskee er det netop en af dennes større Høitidsdage. Rundt om Dagopens høihvælvede Kuppel, — hvilken Del jo, som bekendt, er Dagopens vigtigste og helligste Afsnit, idet den danner dens stærkbyggede Gjemme for de høihellige Relikvier og Offergaver —, er der nemlig slynget en Løv-Guirlande med nedhængende Blomster, og i Aanden seer man den desuden omsvævet af fire af de himmelske Fugle-Kheruber (Gandharer) i deres hinduiske Udstyr, hver medbringende sin Blomsterkrands eller sit Virakskar, for at smykke og ære den. Ovenover Kuppelen sees den sædvanlige Topbygning (Engl. *Tee*) anbragt. Det Hele er forøvrigt i Formen aldeles som det vises os i «Bronzealderens» meget tro Gjengivelser af Dagope-Kuppelen; ved disse forstaaer jeg de i Sydsandinavien, men især her i Danmark oftere af Jorden fremdragne kuppelformede Bronze-Tage til Helligdoms-Gjemmer fra en meget fjern forhistorisk Tid (denne ansætte vore Archæologer vel i Reglen til Nordens Bronzealder, men rettest bør disse Oldsager vist tilkjendes en senere Tid, et Led af dens ældste Jernalder). Ovenover Dagopens Kuppeltag igjen findes anbragte — og sikkert nok ikke alene for denne Festdag, men som et vedblivende Udstyr — tre «Høiheds-Symboler» i den vanlige Solskjærmeform, og i Dagens Anledning med nedhængende Festguirlander.

Dagope-Kuppelen sees omsluttet eller støttet forneden ved sin Rod af en opført stærk Kolonnade af lave Træ-Søiler, der forenes ved Hjælp af 3 horizontale Rækker af Tværholdere til et Gitterværk (*Rays*) om den. Nedenfor og udenom dette er der i kort Afstand fra hinanden atter reist to lignende Gitterkredse paa Skraaningen af den Terrasse af Jord- og Murværk, ovenpaa hvilken Kuppelen er bygget. I den nederste eller yderste af disse Kreds-Gittere sees en af Indgangsportene. Dennes høie Karm er paa begge Sider dannet af svære firesidede Portsøiler, som foroven sammenholdes af et dobbelt Sæt Tværbjælker, hvis Ender ere spiralformig udskaarne og danne en ret pyntelig Dørgesims eller «Portale»; i Dagens Anledning nedhænger der Blomsterkrandse fra disse spiralsnoede Endepartier. Alle disse paa Relieftavlen her fremstillede Gitterværks-Kredse synes utvivlsomt at have været af Træ og berettigede til at antage hele Scenen som en historisk Mindetavle om Dagopens flere Sekler tidligere Opførelse i en mere simpel Stil og af et mere forgængeligt Materiale.

Af Personerne, der aabenbart ikke alene deltage i Festen, men som ogsaa alle synes at være i Funktion ved denne, falde os først i Øinene de to, der ere stillede i den frie Plads, som er imellem de nederste Gitterkredse, een til hver Side, og hver medførende sin Festkrands til Dagopen. Begge tildrage sig vor Opmærksomhed ved det kalotagtige krøllethaarede Hoveddække og dettes to lange Flyvebaand, thi uvilkaarligen erindre

de os om det Udstyr, som Medlemmerne af det over- og underordnede buddhistiske «Præsteskab» bære paa vor Sølvtafle XIII/1.

Endnu mere bliver dette os paafaldende, naar vi betragte de to følgende, mere frit staaende Funktionærer, der nok have Plads udenfor, men dog nærmest op imod den tredie eller nederste Gitterkreds, og ligeledes i Haanden have Guirlander til Helligdommens Smykkelse. Udenfor Dagope-Gitterne, men tæt op til dem, slutte sig atter forskellige Fstedtagere, der hver paa sin Maade synes at optræde som Rollehavende, og ere grupperede i to Rækker, 7 i hver. I den øvre (d: den Dagopen nærmeste Række) indtage Personerne tilvenstre forskellige Stillinger, der betegne dem som Offerbringende, Bedende og Anraabende, medens de tilhøre synes med Festtrit eller i Halvdans, under Klengen af deres Metalbækkener, at bevæge sig foran Fanebæreren med dennes ogsaa fra andre Tempelbilleder i *Sanchi* kjendte «Stjernebanner».

Musikken til disse Festoptrin leverer fremdeles den nederste eller i Forgrunden for os Tilskuere nærmeststillede Række, af hvis 7 Personer nemlig to spille paa de ovennævnte *carnyx*-Basuner, der, som vi foran have anført, allerførst havde tiltrukket sig Betragternes Opmærksomhed, en paa en «romersk» Dobbeltfløite, to paa Trommer, og idetmindste een, den yderste tilhøre, paa et Slags Strængespil. Af disse 14 Personer bemærke vi igjen idetmindste tre med samme «Kalot» og «Vingebaand», som hos de ovenstaaende, og at dette gjenfindes netop blandt de musicerende, tør ikke undre os ved en buddhistisk Høitidelighed, da alle Musikant-Rollerne i Reglen kun gives af dertil uddannede Geistlige eller til Præsteskabet knyttede Personer. Dette Forhold bør vi derfor ikke lade udenfor ved Bedømmelsen af alle 18 Personers Klædedragt, thi see vi denne nærmere efter, viser den sig for dem alle som en bluseagtig, langærmet Dragt, der slutter tæt om Halsen og med et Bælte sammensnøres midt paa Livet, samt har en lukket klokke- eller skjørteformig Nederdel, som naaer Personerne omtrent til midt imellem Knæet og Foden og saaledes ret paafaldende nærmer sig til de to underordnede Præsters Dragter paa Sølvtavlen XIII/1. I hvert Fald antyder Dragten, at den tilhører Folkefærd fra det kolde Nordindien. Dette er gjentagne Gange bemærket baade af Fergusson og Cunningham. At Veiret heller ikke paa denne Fsteddag har været aldeles blidt, kan vistnok skjønnes af, at alle 18 Deltagere og Rollehavende i Festen bære uden over den sædvanlige sluttende og snevre Dragt en Art af let Overtøi. Dette bestaaer af en kort Halvkappe eller snarere et saakaldt «Slag», fastholdt ved et Baand, knyttet om Halsen, medens «Slaget» selv sees af Vind og Veir ført ud i Luften til alle Sider, saa at næsten kun Skuldrene synes dækkede. Lignende Bevægelser seer man ogsaa at Kunstneren har angivet i de skjørteformede nedre Halvdele af «Bluserne» (see de yderste Musikantere i nedre Række) og ikke mindre antydet dem i de forskellige Stillinger, de fra Kalothuerne udgaaende «Flyvebaand» antage.

Dette korte og aabenbart lette Overstykke, i Forbindelse med den sluttende og snevre Dragt, maa man naturligvis ikke tabe af Sigte, naar man hos græske Forfattere om Alexander-Togene til og gennem Indien i de hist og her spredte Notitser om Nord-Indiens Befolkninger og disses Klædedragter søger om mulige Paralleler til saadanne Fremstillinger, som dem, Sølvfundets Tavler eller Relieftavlen i *Sanchi*-Dagopens nordre Indgangsport have ført os for Øie. Dog synes det, som om dette slagformede Overstykke for alle *Sanchi*-tavlenes Personer maa aldeles have undgaaet Jam. Fergussons Opmærksomhed, at dømme efter de Bemærkninger han S. 136 i Text og Note fremfører med Hensyn til Arrians Udtryk om enkelte indiske Folkestammers Udstyr med Klæder og Vaaben i hans «Indike», nærmest ifølge Meddelelser, som antydes at hidrøre fra Generalen Nearchos, der jo fulgte Alexander til Bactrien og endnu længere. Men skulde ikke her simpelthen Sammenhængen være denne, at James Fergussons Indvendinger imod Arrians Angivelse, at visse Indere i Forening med deres langærmede Blusedragter (*chitones*) ogsaa bare lette Overstykker, der kun skyttede Hovedet og Skuldrene, muligvis ikke støtte sig til Tavlen i hans 2den Udgave, som vi her have gjengivet, men til en tidligere Udgaves, overensstemmende f. Ex. med den ældre Fremstilling af Relieftavlen i Alexand. Cunninghams «*Bilsha Topes*», pl. XIII. Lond. 1854? Thi der see vi dette «Slag» kun gjengivet for en enkelt Persons Vedkommende. Er min Formodning rigtig, ville Arrians Udtryk maaskee dog kunne tjene til at bestyrke Fergussons Opfattelse af Tavlenes Folkedragt som nordindisk og baktrisk.

[Foranstaaende Afslutning læa allerede i sidste Korrektur og færdig til Trykning, da jeg heldigvis i Vol. XIV af «*New Series of the Journal of the R. Asiatic Society of Great Britain and Ireland*». London 1882, blev opmærksom paa to betydningsfulde Oplysninger m. H. t. Spørgsmaalet om Udlægningen af Scenerne paa Fergussons Tavle XXVIII og den rette Gjenkjendelse af det Folkefærd, som der fremstilles at feire en Dagope-Høitid. Jeg iler derfor at lade Læserne stifte et kort Bekjendtskab med disse; Pladsen tillader netop en saadan Tilføielse.

I den ene Meddelelse l. c. p. 332, hvis Overskrift «*The Identification of the Sculptured Tope at Sanchi by William Simpson*» strax henpeger paa det Resultat, Artiklen menes at kunne give, finde vi et Helbillede-Portræt af en Mand af *Chugini*-Stammen, der er af muhamedansk Religion og hvis Territorium nærmer sig til Kafiristan. Forfatteren, der er Medlem af det Geografiske Selskab i London, fulgte med en Afdeling af den engelske Hær under den sidste afghaniske Krig og sees da at have sendt lignende Skitser fra disse nordindiske Egne til «*the Illustrated London News*» samt viser sig i flere Retninger vel bevandret i asiatiske Forhold. Hans Hensigt med at sende nævnte Tegning til det

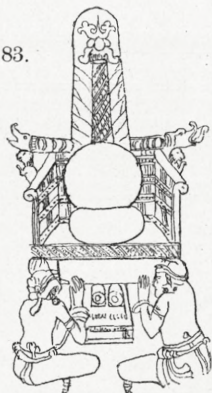
bekjendte Tidsskrift var alene at belyse Brugen i det nordlige Indiens koldere Regioner af Skindsko forsynede med meget lange Skotvinger, der vikledes op om Benet fra Anklen af og fastholdt Skoene, i Lighed med hvad den nævnte Tavles mange Personer vise os, og derved at understøtte den Fergussonske Anskuelse om Scenens Henførelse til en nordindisk Folkestamme, maaskee en af Kabulдалenes. «The other parts of the costume are not remarkable — the headdress being the *loongi* worn by all Afghans» ere Forfatterens Slutningsord p. 334; men desto større Opmærksomhed fra vor Side kræves der, thi Skitsen er just et Helbillede af Manden. Som Muhamedaner bærer han Turban, men denne dækker dog ikke helt Kalothuen for os; den langærmede Blusedragt er som Tavlens Figurers og, hvad mere er, Manden har just det omtvistede «Slag» over Skuldrene, som alle disse vise det. Som «a costume of this kind, worn in the same fashion» erindrer Forfatteren her — efter min Mening ikke med Urette — om Figurerne paa mange af de Indo-Skytiske Mønter.

Endnu maa tilføies, at Hr. Simpson saae i Nord-Himalaias Egne lignende ombøiede Blæse-Instrumenter endnu i Brug og at de under Blæsningen ved en Andagt-Tjeneste holdtes ret iveiret som det baade paa Sanchi-Tavlen og vor Sølv-Tavle VI er fremstillet. «I saw them used at the *pujahs* in that village (at Chini, on the Sutley). The performers held them aloft exactly as represented in the Sanchi Sculpture» p. 334.

Ved disse nye Data bestyrkes i en ikke ringe Grad Rigtigheden af den hele Scenes Henførelse til en nordindisk Befolkning. Dette er det nu som S. Beal, Professoren i Chinesisk ved Londons Universitet, i sin «Note on Plate XXVIII, fig. 1 of Mr. Fergussons «Tree and Serpent Worship 2nd Edition»» efter sproglige og historiske Studier kort iforveien, p. 39—41 af samme Bind af Journalen, har kunnet meddele os med overraskende Træk af Enkeltheder. I Kraft af sine, paa ny optagne Undersøgelser og støttet paa flere ansete Kyndiges Forarbejder, til hvilke han omhyggelig henviser, tolker Prof. Beal her det festholdende Folk som en af (de otte) Klaner af *Vaggi* eller «*Samvaggi*» (3: Forenede *Vaggi*) i *Vesali*-Landet, et Folk af «skytisk» Herkomst, der i Buddhismens Historie er bekjendt for den Alvor, hvormed det efter Buddhas Død krævede fra Ligbaalet en Rest af Buddhas Legeme som Relikvie, hvorover de vilde opføre en Chætye eller Dagope og ifølge Beretningerne ogsaa opførte en saadan. Festen, som jeg ovenfor kun kaldte «Høitidsfest» for Dagopen, bliver nu efter Beal selve Dagopens Indvielsesfest, og denne Tolkning maa vist tiltale enhver ved sin Naturlighed, saa meget mere som nævnte Lærde samtidig saa heldig har henvist til *Vesali*-Landet som Skuepladsen for de Begivenheder af Buddhas Liv, der ere skildrede paa flere af de i Forening med denne Scene paa Sanchi-Templets store Portalsøile anbragte Relief-Tavler (see Fergusson l. c., Tavle XXVI fig. 2 og 1). Cfr. S. Beal i samme Journal Vol. V. 1871 p. 169—81.

Jo tryggere jeg i det Foregaaende følte mig overbevist om med Rette at kunne henvise Læserne til Fremstillingerne paa denne Tempelfest, for i disse ligesom at see

83.

84.

85.

86.

„St. Nicolaus paa sin Helgenstol“ (Aarb. 1873).

87.

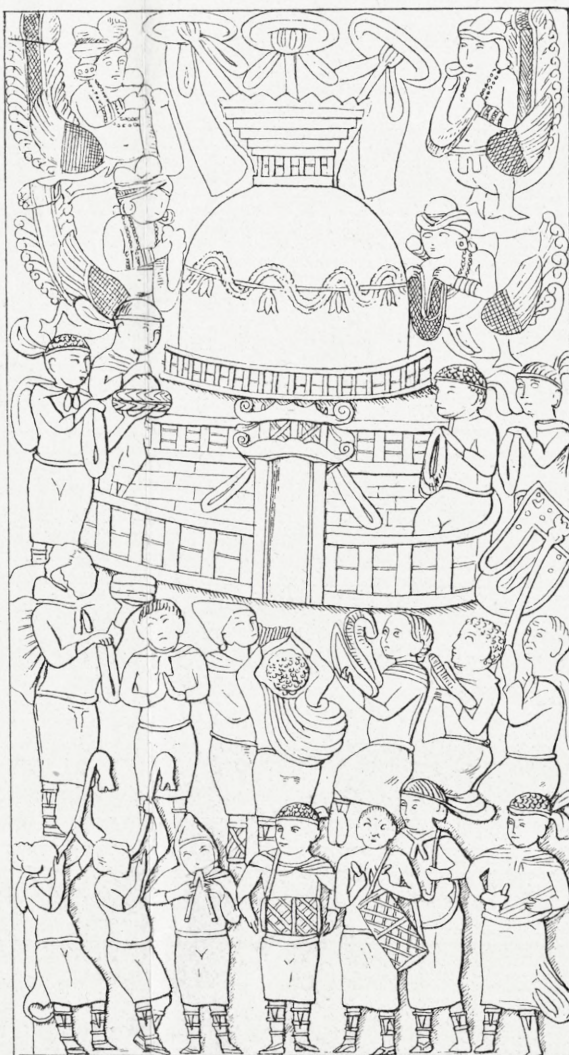

Fig. 83, 84, 85. Helgen- og Relikviestole paa Tempelbilleder fra *Amravati* og Fig. 87. Relieftavle fra en *Sanchi-Toppe*, alle Kopier efter *Jam. Fergus*. „Tree and Serpent Worsh.“ Pl. LXX, LXXI og Pl. XXVIII.

Afspeilinger af et Folkefærd og et Folkeliv, der minde os om de paa vore Sølvtavler granskede Billeder og hjælpe os til at forstaae disse, jo mindre forsvarligt vilde jeg nu finde det, om jeg ikke her fuldtud og i Professor Beals egne Ord meddelte dem den hele Betydning, som han — og jeg mener ikke uden Grund — lægger i disse nye Oplysninger og Tolkninger. Hans Slutningsord p. 41 ville i alt Fald ikke svække, men forøge vor berettigede Interesse for Sølvtavle-Fundet; de lyde dér:

«The dedication of the Tope, then, we argue, is the festival held by the *Vaggi* at *Vesáli*. If so, we have in this a satisfactory explanation of the dress and general appearance of the actors in the scene; they were Scythians. And their appearance fully bears this out. Mr. Fergusson was so impressed with it, that he describes this scene as the most interesting of all the Sanchi sculptures.

The fact of these *Samvaggi*, or combined Scythians, being settled at this early time in the Ganges valley, is an important ethnographical item in our knowledge. We see why the shape of this tope differs from the others and approaches that of the Kábul type, and we can also understand how the influence of these Northern tribes, after their conversion to Buddhism, would cause the spread of the doctrine they professed among their fellow-countrymen in the Kábul valley, and thus account for the strong hold Buddhism took on the Northern tribes at a very early date.

I think it also goes to confirm the idea that *Sákyas*, to whom Buddha himself belonged, were a Turanian tribe, and in sympathy with these *Vaggi*, whom Buddha røsembles in so many personal distinctions.»]

VI.

Gundestrup-Sølvfundets Bestanddele som en Helhed.

(Hertil Udslagstavte VI.)

Hvilken er den oprindelige Anvendelse eller Bestemmelse, som man med størst Grad af Sandsynlighed kan tilkjende de os nu fra flere Sider belyste Relief-tavler og de andre Bestanddele af det store Gundestrup-Sølvfund?

Er det en naturlig Tanke, at ville samle alle Sølvfundets 15 Bestanddele til ét stort Kar eller til én Kjedelform, som Fig. 1 paa Udslagstavle VI?

Efter Beskrivelserne og Figurerne i det med ypperligt fototyperede Tavler udstyrede Skrift, der, som ovenfor ofte nævnt, udgaves af Oldskriftselskabet, ere Fundets Bestanddele idetmindste os vel bekendte som flerartede, og navnlig som hørende til følgende fem Grupper:

1) en stor, lav og vid, men tyndvægget Kumme eller umaadelig Skaal af Sølv, i Diameter meget over en Alen (70 cm.), bærende baade udvendig og indvendig meget kjendelige Spor af at have havt sin Overrand omfattet af en næsten tommebred Randkant og ved Lodning været forbundet med denne (smlgn. Bundkummen i Fig. 1);

2) en cirkelrund Plade af noget tykkere Sølv, ikke fuldt af Skaalens halve Diameter (men omtr. $\frac{2}{5}$) og i Omkreds nøiagtig svarende til en Kredslinie paa Skaalens indvendige Væg, hvilken Pladen synes at have været med sin Rand tilloddet, efter de Spor der ere tilbage af en Lodning (cfr. Udslagstavle B. XIV/2);

3) syv kortere, næsten kvadratiske Sølvplader, omtrent, men ingenlunde nøiagtig af samme Størrelse indbyrdes (Udslagstavle A. XI/1, XI/2; B. XII/1, XII/2; XIII/1, XIII/2; XIV/1);

4) fem længere, aflange Sølvplader, indbyrdes omtrent, men langtfra nøiagtig af samme Størrelse (Udslagstavle A. VI, VII, VIII, IX, X).

Alle disse tolv Tavler ere i Høide omtrent ens, og hver af dem har langs alle Randene udvendigen tydelige Spor af at have været indsat under en smal omfattende Ramme eller at have havt en omfattende Rand paaloddet;

5) to med Sølv belagte krumme og hule Cylindre, indvendig støttede ved en Jernaxe; hver dannende omtrent en 8de Del af Kummens Omkreds, begge langs deres Underflader med en aaben Spalte, i hvilken den øvre Kant af et kreds rundt Kar eller Kumme aabenbart har været indsat (smlgn. Fig. 1, Udslagstavle VI).

Af disse fem Grupper af Fundets Bestanddele befandt sig de fire sidstnævnte ved Udgravningen indeni den førstnævnte, den forefundne Kume, eller bleve paa en tilfredsstillende Maade beviste at have havt deres Plads i denne, indtil de ved Tørv-Graveren vare blevne kastede ud af den. Allerede i denne Sammen-Forekomst ligger der en vis Rimelighed for, at alle disse Fundets fem Bestanddele turde paa en Maade oprindeligen have hørt sammen, om ikke til en Enhed, saa dog f. Ex. i Forening have tjent til Opnaaelse af et fælleds Formaal, hvilket dette end har været, og denne «Rimelighed» antog strax i Museums-Archæologernes Øine Skikkelse af en Sandsynlighed eller endmere, næsten Vished (39).

Efter den Udlægning, der i det Foregaaende blev givet af Reliefbillederne og Scenerne paa samtlige Sølvtavler, vil man ikke ret vel kunne have Tvivl om, at det Øiemed, hvortil de da i Forening alle turde have samvirket, snarest har været at vække og fremme religiøs Opbyggelse indenfor et væsentlig buddhistisk Troesliv. Hvis denne Opfattelse er rigtig, bliver unægtelig det, som ved disse religiøse Billeder og Scener mentes tilsigtet, ikke begunstiget, men snarere ligefrem modvirket, naar Fundets femten Bestanddele tvinges sammen til et Hele i den Sammenhæng, som Nationalmuseets Forstander vil have udfundet at have været den oprindelige mellem dem, nemlig i Skikkelse af et umaadeligt stort Kar eller Kjedel.

I denne udtænkte Skikkelse sees det samlede Fund fremstillet i en ypperlig Figur af Prof. Magn. Petersen (allerede paa S. 2 af denne Afhandling gjengivet i Fig. 1), nemlig efter den Form, hvori Fundet er opstillet i Nationalmuseet, og for dettes Tusinder af læge og lærde Besøgere allerede har været dette i flere Aar. I denne Opstilling er det ogsaa, at det nævnte Museums Bestyrelse i de sidste Aar har ladet galvanoplastiske Efterligninger af det mærkelige Fund tilflyde enkelte Museer, i og udenfor Landet.

Jeg maa naturligvis strax indrømme, at alt dette vidner tydeligt om, at Museets Bestyrelse selv lever i fuld Overbevisning om at have truffet en rimelig og upaaklagelig Sammenstilling af Fundets flerartede Bestanddele, men — med Bestyrelsens Overbevisning tør Kjenderen eller den sindige Betragter ikke slaae sig til Ro. Denne vil derfor heller ikke kunne tjene mig til Forsvar eller Undskyldning, hvis jeg her — fra det Standpunkt, som jeg ifølge min Udlægning af samtlige Reliefbilleder paa Fundets Sølplader maa indtage — enten undlod at nedlægge min stærke Indsigelse imod denne Opstilling, eller unddrog mig for i al Korthed at paapege en formentlig baade simplere og naturligere Sammenhæng mellem Fundets 5 Grupper af Bestanddele. I sidste Henseende især støttes jeg af det Kjendskab til disse, som det velvilligst af den daværende Museums-Bestyrelse tillodes mig og Andre at stifte med dem i de første Uger efter dette mærkelige Oldtidsfonds Ankomst til

Museet, inden der endnu var fremkommet nogen Yttring om dem som hørende sammen til ét stort Kar.

For at vi under de nu følgende Bemærkninger stedse kunne have Prof. Magn. Petersens anskuelige Tegning for Øie, har jeg fremsat den paany Udslagstavle VI, Fig. 1, i Ledsagelse med to andre, fra selve Afhandlingen eller andenstedsfra hentede Afbildninger.

Hos lamaïsk-buddhistiske Folkfærd, og ikke mindst i Nordindien, lade Stormændene som bekjendt deres private Huse, ligesom Geistligheden deres Klostre og Templer, rigelig udsmykke med religiøse Billeder: med Malerier og med udskaarne Billeder og Scener i Træ, Sten og Metaller, selv i ædle Metaller, baade Guld og Sølv. Øiemedet dermed var og er ikke alene, at disse Billeder skulle fængsle og glæde Øiet, men især at de skulle oplyse Sindet, varme og vederkvæge Hjertet. Derimod var og er det ingeniende for atter at lade Billederne, efter en meget kostbar Udførelse, igjen blive usynlige eller ligesom «sættes under en Skjæppe». Men dette sidste — saa synes det idetmindste mig — vil jo unægtelig blive Tilfældet, naar Scener, som de fem lange Sølvtaflers, der i lige Grad maatte tiltale den Troendes Hjerne og Sind, bleve satte indvendig i et umaadelig stort Kar eller Kjedel, og kun delvis kunde blive set af Betragteren, selv om han, for hver enkelt Scene saa at sige, maatte forandre sin Stilling under Bevægelse rundt om det kolossale Kar. Stod dette ikke engang frit — saa at han ikke kunde bevæge sig rundt om det — kunde han kun opnaae at see en ringe Part baade af de indvendige og udvendige Billeder, men slet ikke see de øvrige. Naturligvis maatte denne Ulempe blive den troende Betragter føleligere, hver Gang han søgte at opfatte de større og dybtgribende Scener af «Buddhas Selvoffring» nede paa Bundpladen af dette Kar.

Kun med en overvældende Grad af Betænkelse vil man derfor kunne gaa ind paa den Tanke, at Tilhængere af de Former af Buddhismen, med hvilke Sølvpladernes Relieffremstillinger have gjort os bekjendte, skulde have bekvæmet sig til at lade deres hellige, religiøse Forestillinger smykke et for Billedernes Betragtning saa ugunstigt Kar, — et Kar ovenikjøbet, for hvilket der neppe indenfor deres Kirkeritus vil kunne angives nogen rimelig Anvendelse under deres egne religiøse Opbyggelser.

Seer man da — fra en lidt anden Side — fornemlig hen til dette Troesliv og til Buddhismens ihærdige Bestræbelser for at forhindre Blodsudgydelse eller Drab af selv de ringeste, levende Skabninger, saa maa vi visselig indrømme, at der ikke med Rette kan siges, at Tavlernes Billeder henpege paa blodige eller paa anden Maade Buddhismen stødende Scener, men da vil det ogsaa blive saameget vanskeligere for os at skjænke det i Skriftet fra Oldskriftselskabet henkastede Vink nogen Opmærksomhed: at hin i Nationalmuseet «udtænkte» store Kjedel maaskee kunde være et Helligdomskar til store Offerfester (Tyre- eller Menneske-Offringer, eller lignende). Til Gunst for en saadan

Anvendelse synes iøvrigt ikke engang Archæologernes tilræsonerede «Kars» eller «Kjedels» egen Bygning at ville eller at kunne tale.

At et Offerkar for Blodoffringer skulde oprindeligen have aldeles ujevne indvendige Vægge, ja endog have dem med horisontalt og vertikalt fremstaaende Rammelister for Tavlernes Indfatning, ovenikjøbet have mange Figurer i høi Relief paa de enkelte Tavlefelter, og mange af disse Figurer med temmelig skarpe Konturlinier — det kan man jo neppe tænke sig! Hvorledes skulde et saadant Offringskar kunne holdes nogenlunde rent? eller blot tilnærmelsesvis rent uden at beskadige Reliefbillederne?

Men alle slige Betragtninger over den mulige Anvendelse for et saadant «Kar» eller «Kjedel» turde igunden vise sig her rent overflødige, eftersom vi i den hele Sammenstilling af Fundets Bestanddele, hvorved dette Museets efter Manges Ytringer største Pragtstykke, men efter Andres største Skifting, er bleven bragt istand, finde tilstrækkelig Vink om, at disse Bestanddele fornuftigvis hverken kunne ansees for, samlede at have nogensinde dannet et saadant Kar, eller overhovedet nogetsomhelst Kar.

Man forestille sig blot, efter de i den originale Beskrivelse givne Data, hvilken overordentlig Størrelse, Rumfang og Vægt det saaledes konstruerede Kar eller Kjedel har faaet, og hvilket uhyre Misforhold, der i denne Sammenstilling findes mellem de bærende og de baarne Partier. Man erindre, at Bundpartiet, Sølv-«Kummen», er af langt tyndere Metal end de enkelte solide og mægtige Plader, der danne Kjeddens Sidevægge, knap halv saa tykt som disse, der dog ovenikjøbet blive i Sidevæggene stillede i et dobbelt Lag. Alt dette, foruden den forudsatte og aldeles nødvendige Metal-Indramning til de 12 Sølvpladers indbyrdes Forbindelse med hinanden og med Kummen, forlange Museets Fagmænd, at den i Forhold saa svagt byggede Bundkumme skal kunne bære, og dertil endog ikke saa lidt mere. Man tør jo ikke see aldeles bort fra den rimelige Slutning, at har man ladet sig danne en saa rummelig Kjedel, har man vel ogsaa forudsat, at denne til sine Tider blev mere eller mindre fyldt med et Indhold (Vand, Blod eller Lignende) af en ikke ringe Vægt. Til alle Tider maatte man desuden i Kummens Byrde tage med i Betragtning den vægtige Metalring, der foroven sammenholdt og dækkede Sidepladerne, eller, vel rigtigere sagt, i hvilken disses Metalrammer tænktes at være indfalsede.

Kronen paa Urimeligheden af den hele Opstilling synes mig Archæologerne have sat ved den naive Formening, at denne øverst liggende hule Sølvring med et indre Jernskelet — af hvilken kun to Ottendedels-Stykker forefandtes i Fundet — antages at have været forsynet med et Par Ører eller Bærringe, hvis Ikke-Tilstedeværelse blandt det Forefundne er meget at beklage. Det Spørgsmaal, om hine 8 Sætstykker virkelig have været solidt forbundne med hinanden ved deres Ender, synes ikke at være undersøgt; der sees ialtfald mistænkelig glatte Endeflader. Men en stærk Forbindelse mellem Ring-Stykkerne

maatte dog være den første Betingelse for at Ringen kunde bære de Ører, man formoder «Kjedlen» har havt. En anden Betingelse derfor synes de tunge Tavlers Fastholdning i Indramningen blot ved Lodning vanskelig at kunne tilfredsstille, den nemlig, at Rammestykkerne bleve stærke nok til at give et Par saadanne Bære-Ørers Anbringelse det nødvendige faste Støttepunkt nedad. De, som formentlige Paralleler til den af Sølv-tavlerne konstruerede Kjedel, afbildede større Metalkar fra Oldtiden ere efter min Mening aldeles misvisende, da de have en ganske anden Bygning og Sammensætning, og ingen af dem frembyder ved Indramning og Lodning sammenflikkede Sidevægge som dem, Archæologerne have givet deres Phantasi-«Kjedel» fra Gundestrup.

Konstruktionen er falden altfor kunstlet ud. I mine Øine er Sammenhængen imellem Fundets samtlige Dele ganske simpel; naar disse betragtes i det Lys, som fra Reliefbillederne kastes over dem:

Med den tyndvæggede, store og vide Sølv-Kumme maa selvfølgelig efter det indvendige Lodnings-Mærke den store, runde Sølvplade med det høithvælvede Tyrerelief og tilhørende Reliefsccener forenes. Pladen danner da en øvre Bund i Skaalen, og om dennes øvre Rand sees tydelig (ogsaa paa Afbildningen) Mærkerne af en fyldig, let tilhæftet Randkant af en Høide, der stemmer tilsyneladende med den sølvbelagte Rings, af hvilken endnu to Ottendedels-Stykker vare tilstede i Fundet; i disses Spalte paa Undersiden vil man vistnok finde, at Skaalens Overrand langt bedre vil passe end den tilræsonerede Indramning for Tavlerne. Stykker af disse tre Grupper af Fundets Bestanddele ville til sammen danne en saa fuldstændig og pragtfuld «Disc», som Søilerne i nogen rigt udstyret Dagope eller Gitterværket (*rails*) omkring en saadan kunde ønske sig, og det bedes vel bemærket, hvorledes Hulbunden for Relieffet da staaer i rette Forhold til dettes betydelige Høide. Man erindre sig Anbringelsen af saadanne «Discs» paa Gjærdegaardenes Søilerækker fra Fig. 5 (S. 13) eller paa Søilerne imellem de store Tempelbilleder fra Fig. 20 (S. 31); førstnævnte er gjentaget paa vor Udslagstavle VI, Fig. 2.

Ligesaa utvivlsomt for mig ere de to øvrige Grupper — 3 og 4 — af Fundets Bestanddele, de syv korte og de fem lange Relieftavler, at betragte som Led af Friser, hvori de i Række have været stillede, enten temmelig tæt ved Siden af hinanden eller med bestemte Mellemrum, men altid med en smal Metal-Ramme om hver Tavle, og af en saadan sees ogsaa alle vore Tavler at bære sine tydelige Spor, som Figurerne vise. At de foruden ved Rammen ogsaa nu og da ved en fin Stift kunne være fastholdte til deres Væg eller Søileflade, tør man antage efter det Par Spor af Huller for fine Stifter, der ere blevne bemærkede paa enkelte af Tavlerne, og blevne betragtede som Huller for Sammenholdsstifter imellem det supponerede dobbelte Lag af Tavler i «Kjedlens» eller «Karrets» Sidevægge — en saare disharmonisk Rolle mellem saa fine Stifter og saa svære Tavler, der neppe bliver mere harmonisk ved at give disse Stifter Navn af «Nagler» (39).

Men i Henseende til dette Forhold anseer jeg det rigtigst, at jeg her gengiver min tidligere Udtalelse i det Uddrag, jeg i Vid. Selsk. Overs. for 1893 Nr. 2, gav som Redegjørelse for min Opfattelse af Sølvtavlernes oprindelige Bestemmelse:

„Allerede disse Pladers næsten dobbelte Tykkelse af Kummens og, uagtet dette, deres formodede Opstilling som Dobbelt-Væg for Karrets Bug ovenover den tyndvæggede Kume som Karbund, men endnu mere den stærke Indramning og klodsede Indlodning i Metalrammerne, der have omgivet dem, og hvoraf alle de firkantede Plader, baade de lange og de korte, bære saa umiskendelige Spor, harmonere kun daarligt med den Forestilling, at de i Forening oprindeligen havde dannet eet Kar, selv om det kun var et Skuekar til et Tempel eller en anden Helligdom. Men nærmere ligger ogsaa, efter min Mening, Antagelsen af en ganske anden Sammenhæng mellem disse Dele.

De nævnte Forhold ved Pladerne og Relief-Figureernes Stilling paa disse stemme netop godt med den i Orientationen udtalte Opfattelse, at Pladerne ere Led af sædvanlige Friser eller Bælter om de snart prismatiske, snart cylindriske Partier af Søilerne i Templernes Portaler og Haller, eller i Dagope-Helligdommenens Gærdegaarde („rails“). Da Sidefladerne af de 6-, 8- eller flersidede Søiler snart ere konvekse, snart konkave, og i begge Tilfælde meget ofte udsmykkedes med udskarne eller udmeislede Relieffigurer og disse just staa saa kraftige i Hul-Reliefferne, er det en Sevfølge, at naar de udførtes i Guld, Sølv eller andre Metaller, maatte disse Søilefladernes Metalbeklædninger vise Hul-Relieffigurerne staaende paa Metalpladernes svagt indadbøjede Flade; de almindelige Høirelieffer paa svagt konvekse eller udadbøjede Krumflader. Det bør herved ikke blive ubemærket, at efter nøiagtige Afbildninger af slige Søiler fra Templer og Helligdomme, hvoraf endog et større Antal ere tagne fotografisk, ere Søilernes konkave Prismeflader i Reglen bredere end deres konvekse, og de tilsvarende Metalbedæknings Længde vil derefter være længere eller kortere¹⁾. Fordelingen af Længdemaalene paa vort Sølvfunds Plader i de to Grupper, svarende til deres Relieffigurers Stilling paa en svagt konkav eller svagt konvex Baggrund, kan vel allerede heri finde sin tilstrækkelige Begrundelse.“

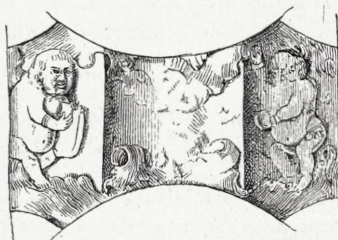

Fig. 88.

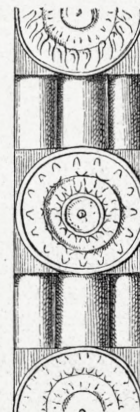

Fig. 89.

¹⁾ Smlgn. f. Ex. de her vedføjede Figg. 88 og 89 fra Søiler i Amravati-Templerne.

Dette Sammentræf, hvorpaa jeg ved de ovenanførte Linier dengang vilde henlede Opmærksomheden, finder jeg hellerikke nu uden Betydning, saafremt det ikke hviler paa en Illusion og over for en senere vakt Mistanke formaaer at hævde sin Virkelighed. Den ikke just regelmæssige Krumning, som Sølvpolderne frembød ved deres Modtagelse i Museet, kunde maaskee simpelthen være en Virkning af den Vold, man i sin Tid maatte have anvendt, for at løsrive dem fra det Underlag, hvortil de vare fæstede, eller fra deres Metalrammer. En saadan Gisning paatrænger sig nemlig stærkt ved et Phænomen, som Snese Gange gjentagne Betragtninger af de vellykkede Fototypier i Skriftet fra Oldskriftselskabet uforandret have vist mig og som enhver Betragter, der bliver gjort opmærksom derpaa, ikke kan andet end studse over og stadfæste. Et eiendommeligt Lysskjær eller Lysning, der nemlig falder ligesom i to Linier ned over Fototypierne af de lange Tavler og derved afdeler dem i omtrent ligestore Trediedele¹⁾, synes kun forklarligt derved, at et vist Slid eller Gnid i Tidens Løb har jevnlige gaaet over Tavlerne efter disse to Linier, f. Ex. ved den daglige Afpuksning eller lignende Gnidning i disse to Retninger. Fremkomsten af et saadant Slid vil neppe kunne forstaaes, hvis disse lange Plader — hvad Kjedelhypotesen bygger paa — havde dannet en nogenlunde regelmæssig indbuet (konkav) Flade, men uden al Vanskelighed forklarer den sig selv, hvis omvendt de have beklædt eller været anbragte over de svagt udad buede (konvekse), men i Reglen tillige tre- indtil flersidede Prismsider af Tempel- eller Dagopesøiler o. l.; Lysningslinierne ville da naturligvis kunne antyde en Gnidning mod Pladernes svage Bøining over Kanterne imellem Søilens Prisme-flader.

Efter disse Vink kunde altsaa de lange Plader formodes at have oprindeligen havt deres Reliefbilleder paa en konvex-buet Flade — istedetfor paa den konkav-buede — men saameget mindre havde de da kunnet antages for at være bestemte til at danne de indvendige Vægge af det hule Kar- eller Kjedelrum.

Hvilken af de to Antydninger om den sandsynlige Grund til den svage, men uægtelig ikke just regelmæssige Krumbøining, som Sølvpolderne ved Opgravningen frembød, der vil vise sig at være den rigtigere, vil forhaabentlig inden lang Tid kunne blive afgjort. Thi senere hen tør det vel ventes, at disse «orienterende Betragtninger» ville blive afløst af mere indgaaende og fuldstændige Undersøgelser af alle Fundets Bestanddele, baade enkeltvis hver for sig og komparativt i deres Forhold til hinanden. Det forudsættes naturligvis, at Tavlerne da, paa Grund af de Utydeligheder, der (maatte) skyldes Beskadigelser af al Art, en forskjellig Grad af let Slid og Gnid ved Afpuksningen eller lignende, og den derved hist og her fremkaldte, forvirrende Reflex, ville endnu grundigere blive undersøgt i Dagens forskjellige Belysninger og navnlig Pladerne baade fra deres Bagside og Forside²⁾.

¹⁾ Paa to af Tavlerne, VII og VIII, vare Lyslinierne saa stærke, at Tegneren ved Skyggelægning har delvis betegnet deres Stilling (see Udslagstavle A).

²⁾ Ved disse Ord fremkaldes her en maaskee til den Tid ikke ganske overflødig Bemærkning:

Med alt det Afvigende, der ifølge det Foranstaaende maatte blive i min Opfattelse af Fundets samtlige Bestanddele som en Helhed, lige over for Museets sammenstillede Enhed, vil man dog af min hele Orientation have seet det umiskjendelige stærke Udtryk for en indre Helhed, der ligger i dennes Tydning af alle Tavlernes Relieffremstillinger og af disses Gang i én og samme religiøse Retning. Men ogsaa en vis ydre Helhed i Fundets Bestanddele skyder min Opfattelse ikke langt fra sig — om den end rigtignok renoncerer aldeles paa den Fundet tillagte Helhed i ydre Form af et Kar eller en Kjedel —; den holder jo fast paa, at Fundets Bestanddele naturligt samle sig som en Medaillon og som indrammede Tableauer: de to Hovedudstyr, hvormed de buddhistiske Dagoper og Templer findes udsmykkede og som altid ere i hinandens Følge. Baade Medaillonernes og Rammetavlernes Fremstillinger have dér ogsaa altid til hovedsagelig Gjenstand Buddhas egne Oplevelser i tidligere Byrd eller Jatakaerne, og andre lignende Tildragelser under Buddhismens Indførelse eller Udbredning over nye Egne. Men hvad enten disse Fremstillinger ere malede eller udarbejdede i Sten eller Metal, er der dog ved deres Opstilling og Anbringelse altid sørget for, at de kunne betragtes af Lægfolket, saa at dette ved Beskuelsen kan falde i den rette, opbyggelige Andagt. Derfor bliver det ogsaa forstaaeligt, at netop de lavere Søiler af Gjerdegaardene og de øvre Tverholdere eller Stenbjælker imellem disse saa almindelig sees udstyrede med denne buddhistiske «Bibelhistorie» eller «Billedbibel». Her falder vist det, jeg ovenfor mente med Udtrykkene «ydre» og «indre» Helhed i vort Sølvfund, lettest i Øiet.

Vi maae naturligvis vel erindre, at i Omfang er dette hele Billedgalleri i de forskellige Opbyggelseshuse meget forskjelligt, udstrækkende sig snart til hele Templets eller Dagopens Bygning, baade indvendig og udvendig, snart kun til visse Afsnit eller Dele af dem, som Altrene, Nischerne, Søilerne, eller indtager kun visse Panel-Felter paa de omgivende Vægge. Ikke mindre forskjelligt er dette med Hensyn til Materialet, hvori de billedlige Fremstillinger ere blevne udførte, og den Kunst og Pragt, der ere blevne offrede

For Hævdelsen af det Originale i Fundets nuværende Sammenstilling og Opstilling og den Prioritet, som i denne Henseende maatte tilkomme Museet, dets Forstander eller andre Embedsmænd, maa der vist være al ønskelig Betryggelse i de Tusinder af Afbildninger, der i danske og fremmede Skrifter, videnskabelige og populære, allerede findes optagne af den Sammenstilling, som Museet har givet sit berømte «store Sølvkar fra Gundestrup». Hvis et endnu yderligere Vidnesbyrd herom fandtes nødvendigt, kunde Museet jo ogsaa ved Siden af Sølvfundets Bestanddele lade opstille en af de plastiske Kopier af det deraf dannede formentlige «Kar». Men, mener Museet for Alvor, at det ganske vist overordenlig mærkværdige Fund skal komme Videnskaben til virkelig og fuld Nytte, og dets Bestanddele kunne tilbunds studeres af Videnskabsmænd, da bliver det en ueftergivelig Fordring til Museet at sørge for en anden Opstilling af Fundet, f. Ex. i Montre eller Skabe, saa at alle Bestanddelene let og frit kunne udtages og blive betragtede baade enkeltvis hver for sig og komparativt den ene med den anden og under alle Synsvinkler, samt at de kunne lade deres Reliefbilleder blive undersøgte baade fra Forsiden og Bagsiden.

paa disse. Selv hvor de fremtræde i største Omfang, findes de ofte udstyrede saa rigeligt i haardere Stenarter og i ædle Metaller, at Europæere studse over den for deres Øine usædvanlige Ødslen med Sølv og Guld.

Til lettere Forstaaelse af min Henførelse af Sølvfundet til et Parti af et saadant rigt Billedgalleri, er det at jeg for de Læsere, der ikke maatte være bekendte med noget af de større Værker om Billed-Udstyret i Asiens buddhistiske Opbyggelseshuse, paa efterfølgende Udslagstavle VI, med dens Figur I af «Sølvkarret», har stillet Figurerne 2 og 3, hentede fra forskjellige Dagoper og Templer.

Alene ved disses Hjælp vil Læseren vistnok uden Vanskelighed forstaae, hvorledes det i 1891 gjorte Sølvfund i Gundestrup Mose menes i sin Tid at have været anbragt i saadanne Helligdomsbygninger i det nordligere Mellem-Asien. Han vil deraf tillige kunne skjønne, at den Helligdom, hvortil det med sine vægtige, hyppigt forgyldte Sølvtavler har hørt, maa have været særdeles rigt udstyret, og dog har denne maaskee, efter hvad vi vide om Forholdene i disse Egne, kun været en enkelt Rigmands Stiftelse.

Det blotte Syn her af denne Sølv-Rigdom fra Asien — rigtignok paavirket af en dunkel Bevidsthed om usikre Tilstande, der til sine Tider herskede over mange af de nordasiatiske Egne — vil samtidigen vistnok vække bange Anelser om en ublid Skjæbne, som havde ramt Stiftelsen og spredt dens Skatte langt bort fra deres Hjemstavn, men dog ladende et lille, ligesom sammenknyttet Parti af dem finde sig et midlertidigt Hjem — et omtrent tusindaarigt Skjul og Hvilested — i en af det nordlige Jyllands Tørvemoser. I Samklang baade med slige Anelser og med historiske Erindringer hed det derfor i det korte Uddrag, jeg (i K. Vidsk. Selskabs Oversigter for 1893 S. 12) meddelte af mine orienterende Undersøgelser over Sølvfundet og dets Relieftavler, om hine nordindiske Egne (Turkestan, Bochara, Dalene og Sletterne om Oxus- og Jaxartes-Floderne) samt om de nordasiatiske Folk, for hvis Templer Sølvtavlerne mentes bestemte og i hvis Midte de ogsaa f. Ex. i Løbet af 4de—7de Aarhundrede mentes forfærdigede:

„Indtil Islamismens Indtrængen og Overvælden i det 8de Aarhundredes Begyndelse vare de nævnte Egne ikke blot buddhistiske, men ogsaa i flere Aarhundreder, efter at den i ældre Tider der herskende Mithradyrkelse efterhaanden havde givet Plads for Buddhalæren, ivrige Buddhister. Mange ere derhos Vidnesbyrdene om disse Egenes rige, med hellige Kar og Billeder af Sølv og Guld udstyrede Templer.

Disse Regioner af Asien vilde jeg i min Orientation altsaa snarest udpege som Hjemmet for de Helligdomme, hvorfra Sølvpladerne og Kummen i sin Tid ved Fjendehaand og med Vold vare blevne løsrevne og fjernede. Da Historien vel neppe kjender en saa storartet og grundig Udplyndring af Templer og andre hellige Bygninger, som den, der systematisk og efter Religionsbud skaanselløst, Skridt for Skridt med Islams Fremtrængen, ramte alle de rigt udstyrede buddhistiske Helligdomme, gribes man naturligvis let af den Tanke, at ogsaa de Sølvtavler, der ere Gjenstand for nærværende Undersøgelse, ved Muhamedanismens fuldstændige Sejr i Nord-Indien

maatte være blevne afrevne og bortførte, naturligvis forudsat, at de lige indtil den Tid havde været heldige nok til at blive bevarede paa deres Plads.“

Disse Ord vedkjender jeg mig ganske vist ogsaa nu og ligesaa Fortsættelsen af dem S. 16, et Par veiledende Ord og Vink om de forskjellige Baner, ad hvilke den hele Sølv-Skat kunde formodes at være i sin Tid kommet til Danmark, nemlig:

„enten maaskee ad de saakaldte østlige Handelsveje, hvorpaa de arabiske Mønter i tusindvis, samt lignende Værdier af Hakkesølv og -Guld, vare naaede til Sydskandinavien, eller ad de østfarende Vikingers og Væringers Veje, der jo endog synes at have gaaet op til de siden Aaret 700 af Islam underkuede Buddhist-Egne hinsides det kaspiske Hav eller til andre nærboende Buddhist-Befolkninger. Thi fra Friser eller lignende Udsmykninger af Vægge og Søjler i buddhistiske Templer og Klostre maatte — efter Orientationens Mening — Sølvpladerne utvivlsomt antages at hidrøre.“

Men med Hensyn til Spørgsmaalet om Maaden og Veien, hvorpaa et Sølvfund netop af Tempelskatte fra nordindiske Lande kunde have naaet til Danmark, ønsker jeg dog en Tilføielse, til hvilken jeg ikke tidligere følte mig fuldt berettiget, da Fortsættelsen af den første Mønstring af de fem lange Tavler dengang ikke var ført til Ende. Som derefter alt stillede sig, vilde jeg nu ansee det for urigtigt at tilbageholde denne.

Ved Siden nemlig af den røveriske, skaanselløse Plyndring og Bortførelse af de rige buddhistiske Helligdomme ved de fra Vesten indbrydende Horder af fanatiske Musselmænd, til hvilken jeg i ovenstaaende Skildring fornemligst har taget Hensyn, maa man ikke glemme et almindeligt Modtræk og stort Vovestykke, som de fredelige Buddhatilhængere søgte i Skjul at sætte iværk. Ikke faa ere de fremkomne Beretninger om disses nidkjære Bestræbelser for at redde fra Tilintetgjørelse eller Bortførelse de kostbare hellige Billeder, Relikvier, i Haab om bedre Tider, da de atter skulde kunne opføre Dagoper og Templer over dem i andre Egne, hvori de nødtvungent eller ufrivilligt søgte sig et Fristed for Forfølgelser og et nyt Hjem. I høi Grad er det et talende Vidnesbyrd herom, der afgives af de i selve Templernes Ruinhobe ved den nyere Tids mere planlagte Udgravninger i Indien for Lyset bragte Gjemmesteder, hvori et enkelt eller flere Buddhabilleder eller lignende Tempelskatte fandtes henlagte og beskyttede mod Overlast.

Den Vold, der viser sig udført mod vore Sølvtaavler, og disses Bortførelse fra deres Templer skriver sig altsaa rimelig nok fra hin store Ufredsperiode, fra Islamismens Fremtrængen, men derfor behøver ingen af dem just at være skete ved brutal Fjendehaand; de kunne maaskee, som vi ovenfor have erfaret, snarere skyldes en fredende og frelsende Haand; ingen af dem behøver jo at have sin Grund i Nedbryderens eller Bortførerens Sølv-Gridskhed; de kunne være begrundede i Gridskhed af hel anden Art, i Attraa efter de langt ædlere Værdier, der bevidst følte at ligge i disse Sølvplader, en Higen efter disse i Slægt

med den, der i hine Tider (ligesom i tidligere og senere) saa uimodstaaeligen drev de ivrige Buddha-Tilhængere frem paa deres store Missionsbaner til selv de fjerneste Egne mod N., V. og Ø.

Møde vi ikke just i vort eget Fædreland et storartet Phænomen, der synes at staae i Sammenhæng med store og varige buddhistiske Missioner op til vort skandinaviske Norden, udgaaende, saavidt vi kunne skjønne, omtrent fra de samme Egne af Asien og rimeligvis fra nærbeslægtede Folkefærd med Sølvtaflefolket samt fra Aarhundreder, der neppe kunne ligge langt fra Sølvtaflernes? Efter et mangeaarigt Studium af Skandinaviens ejendommelige Guldbracteater har jeg i det mindste ikke kunnet naae til en naturligere Forklaring af det enestaaende Phænomen, som disse frembyde.

Derfor synes mig ogsaa, at i denne Sammenhæng ville følgende Linier fra Slutningen af min Bracteate-Afhandling ikke være paa urette Plads, især da en vis Parallelisme i flere end et enkelt af de Phænomenerne ledsagende Forhold, turde hjælpe til en mulig rigtig Opfattelse af Sølvfundet:

„Det er en Selvfølge, at have Bracteate-Amuletterne, i det Hele og fra Begyndelsen af, denne mellem-asiatiske Oprindelse, og slutte de sig, ligeledes i det Hele, sammen som en Række af Beskyttelses-Tegn for deres Bærere, eller maaskee tillige som disses Broderskabs-Mærker, men hvis egenlige Sammenhæng med de andre Efterladenskaber fra samme Aarhundreder man dog hidtil ikke har formaat at paavise, saa maa det være ganske ejendommelige Forhold, der have medført deres Nedlæggelse her i Norden og særlig i danske og sydsvenske Landsdele.

Med de store Lakuner, der endnu ere i vore Kundskaber om de mellemasiatiske Lande og om de store Forskydninger af disses Befolkninger, som ere foregaaede fra den fjerneste Oldtid, op igjennem hele Middelalderen, ja lige til Nutiden, tør jeg ganske vist ikke driste mig til allerede nu bestemt at karakterisere disse Omflytningers egentlige Natur. At dømme efter vore Guldbracteater alene — vil jeg dog være mest tilbøielig til at opfatte dem ikke just i Skikkelse af krigerske Indfald, eller som voldsomme Indtrængninger, men snarere som helt- eller halv-fredelige Pilgrimsfærder, allersnarest maaskee i Form af store buddhistiske Kultur-Missioner, hvis Tog igjennem et Par Sekler af vor ældre Jernalder, eller mere, tildels fulgte gamle Handels- eller Karavanveje, tildels nu og da banede nye saadanne, men vistnok oftest sluttede sig til forudgaaende Forbindelser med Grene af beslægtede Folkefærd. Med Strømninger og Missioner af den Natur turde Bracteaternes ejendommelige geografiske Fordeling og Forekomst maaskee lettest og bedst lade sig forene.“ (l. c. S. 140.)

Have vi nu ikke i et, som det synes, umiskjendeligt ydre Sammenhold mellem Sølvfundets mange og forskjellige Bestanddele, endog efterat de have tilbagelagt saa lange og besværlige Veie fra deres Vugge i Asien til det nye Hjem i Europa, ligesom et Vink om, at dette Fund snarere turde være ført op til os ved en buddhistisk Missions Vennehaand end ved de, maaskee i lignende Retninger farende Eventyreres eller Vikingers Fjendehaand? — Derpaa vil forhaabentlig en ikke fjern Fremtid kunne svare.

Fig. 2.

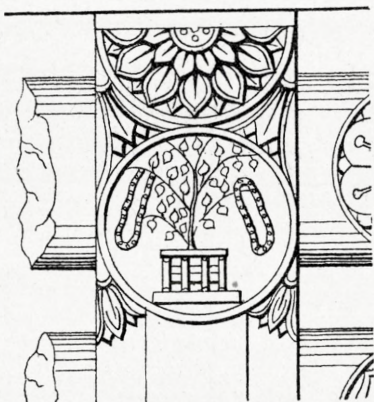

Fig. 2 (= Fig. 5, S. 13); fra et Dagope-Gitter ved Mathurá; omtr. fra 3die Aarhundrede.

Fig. 3.

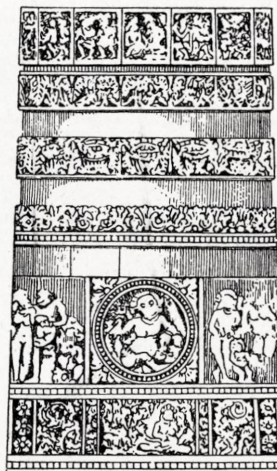

Fig. 3. Det mellemste Parti af en rigt dekoreret Søile i Huleklosteret ved Aurangabad; omtrent fra 6te eller 7de Aarhundrede. (Fergusson et Burgess: Cave Temples of India. Pl. LXVI. p. 387.)

Fig. 1.

(Af nord. Fortidsminder II. S. 35. Fig. 1.)

$\frac{3}{4}$ St. af Orig.-Fig.
 $\frac{1}{10}$ af „Karrets“ nat. St.